

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illustrata, Indicibus Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quois anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Liber Tertius De Cvltv Corporis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77028](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-77028)

LIBER TERTIVS.
DE CVLTU CORPORIS.

CAPUT PRIMVM.

Animone potius, an Corpori cultus debeatur.

Polychronius, Gerardus.

POLYCHRONIUS.

A animo, quam corpori non denegat? Magnificum est aulas principum servitio colere: & cur nos nulla hujus servitutis gloria trillat? cur non magni facimus, si magnum servitum praestemus animo? est ille a magno illo Deo vere magnus, & aliquo modo illum referat, ad cuius imaginem conditus est.

§. I.

Nihilominus corpus origine sua longe vilissimum, nimum sibi juris tribuit in animum, eodem fere dolo quo usus est Amasis. Hic Aegypti rex factus, ob natales obfiscos aegre tolerabatur ab incolis. Maluissent illi vivere sub illustri domino. Advertit hoc Amasis, & ne que forre ob id oriretur sedatio, cautum voluit erudit calliditate. Pelluvium habebat aureum, ex eo hospitibus vestigia & manus abluebantur, immundumque reddebat ab immundâ aquâ: hoc in ignem conjectum conflavit fecitque ex eo statuam, tum in publico tanquam Deum adorandum proposuit. Circumfluxit ingens venerabunda turba, & materiam eandem quam ante ut fordinam cum stomacho alpexerunt, jam osculis attriverunt. Nec diu cunctatus Amasis, advocata coniunctione hujuscemodi verba fecit: Vix Aegypti, & qui habitat regna nostra, quod videtis, etiam notice. Pelvis erat ante, receptaculum sordium, oculi vir ferebant nau-sebundi, nemo coluit: at vero postquam arte purgatum, & formatum in hanc statuam est, induitque Dei similitudinem; omnibus esse honori coepit meritis. Sic quoque mea nunc vita conditio est. Fui olim unus ex vobis, imo plerique inferior, & merito a vobis contemptus: at postquam ornamenta regia suscepit & sceptro velfro potius sum, alius esse coepi, quod alia gestem insignia. Similis jam sum aliis regibus; in eorum numero jam habete similem, quem alioqui iuste aspernari possetis.

Fabula est; quam referit Laetantius, Ciceronem, cum Proserpinam filiam quereret, venisse ad Eleusinum regem, cuius uxor Megara puerum peperit Triptolemum, seque nutricem simulasse. Hanc regina libens filio suo recepit. Ceres cum aluminio suum immortalem velle, interdui laete divinu nutriebat, noctu clam igne obruebat. Itaque praterquam soliti erant mortales, crebberat. Cum hoc pater miraretur, nocturno tempore obseruavit nutricem, & cum Ceres puerum igne perfuderet, pater expefescit & filio metuens exclamavit. Itata illa Eleusinum examinavit, ac Triptolemo alumnio suo xternum beneficium contulit: fruges ei propagandas & currum draconibus junctum dedit, quibus ille viator orbem terrarum frugibus obsevit. Inest non raro fabulus sapientia. Ficta illa sunt quidem, sed ad docendum, non ad decipiendum, si fictas esse intelligamus. Ego profecto, si hac de re sententiam rogarer, quod Ceres hanc Triptolemo curam fecerit, factum bene, dicem. Verum equidem est, illud primum quod curretur, occurtere, cui natura ipsa primum suum consecravit laborem. Nam cum animo constemus & corpore, animus aptum sibi domicilium a Naturâ vult extriu quod occupet. Idecirco natura primam corpori curam exhibet, animo tunc nondum praesent non potest. At nos incipere debemus, ubi natura desit: divisa operam cum illâ habemus, ut sicut illa fedula fuit, fecire quod debuit instar fidissimâ nutricis, ita nec nos desimus muneri nostro: corpus illa aptavit animo, nos animus aptemus, ut recte praesit corpori. Dignior est animus cui serviat, qui imperet, qui colatur. Nam & ab ipsa natura. Conditor homini datus est tanquam rector. Venit ille ad corpus nubus ab ornamenti omnibus, & suppetias a nobis expostulat, ut ad immortalitatem sublimem illam & beatam crescat & ornetur. Immortalitas nobis cum Cetera curanda, seu lacte sit opus seu igne, sive animus eruditio nutriendus, sive exercendus pietate. Ecquis recte sentiens denegabit operam

Egregius hic regis sermo, etiam nobis, Gerarde, utilis est, si attendamus. Si animus est face hac terrea concretus esset, si ex affinitate & cogitatione animorum mortali prodiret, esset fortasse cur cunctetur, esset cur tanquam plebejo denegaremus famulatum; sed cum supremi Regis gerat imaginem, omni officiorum genere colendus est. Corpus, quod hunc proxima cognitione junctum, pro servo tractandum est. At pene simile quid contingit corpori nostro, quod Amasis pelluvio. Corpus a natura ad servitum abiectum est, sed praviamoris ignis, & nescio quis adscititus vestrum splendor illud sic immutat, ut a multis pro Deo habeatur, & in animum dominetur. Sed verisimile dixit ille: Nullos dominati de terius quam quos ad serviendum natura creasset. GER. Sed antequam, quid corpus sit, explices, queso quid est animus? quid enim colam hospitem ignotum.

§. II.

POL. Heu quam multa sunt que esse concedimus, quas & qualia sint, ignoramus. Habere nos animum, cuius imperio & impellimur & revocamur, omnes fabebuntur quid tam sit animus, ille rector dominique nostri, priscorum phileophorum turba nunquam fatis expedit. Alius illum dicit esse spiritum, aliis concentum quemdam, aliis vim divinam & Dei partem, aliis tenuissimum aërem, aliis incorporalem potentiam. Non deerit qui sanguinem dicat, qui calorem. Adeo Quid sit animo non potest lique de ceteris rebus, ut adhuc ipsa animus, se querat. Empedoclem fero, si negligat culturam animi, quem nihil aliud esse contendit, quam cordi suffusum sanguinem. Zenoni ignofco, qui animum ignem Zenonis, esse docet, ignis autem colendus non est, nisi fortasse a Peris, qui illum pro Deo habent. Democrito quoque Democriti, danda, si hac in parte hallucinetur, corporique præponat animo, quem ex vilissimis atomis conflatum lominat. Pherecates etiam pacate vivat, imo hilariter, & Pherecates cuticulam.

M m 2

cuticulam

cuticulam demulcent. Quid enim ad animum attendet, qui, ut ipse euia definit, nihil est? At vero nos melius & peritius animum noscimus, rem divinam & immortalem, originis nobilissima spiritum, & prope Deum in humano corpore hospitante: pars igitur eis cum pro dignitate colere, corpori autem tanquam seruo herilem majestatem nunquam induere, aut id in solum attollere.

Habuit Isocrates inter suos discipulum, quem ad-
vertit horti colendi studiosissimum esse, ceterum in or-
nanda moribus languere, nec ferre quicquam in studiis
proficere. Ideo aggrediendum sibi hominem ratus:
Obsecro, inquit, ne hortum habeas cultiorem quam
auium. Brevis exhortatio, sed feria, & omnium auris
bus ingerenda, corum praecipuum qui fuos heros, qui do-

Madara. de
Deo Socra-
tu, fine.
Stulti mor-
tales om-
nia habent
cultu prae-
munt, quem
negli-
gunt.
tiis quam animum. De quibus iure conquetus Demo-
nax. Stultissimi mortalium, inquit, omnem sollicitudinem
suum ponunt, in extrusis aribus, & hominum, qui ades illas
habebitis, nullam penitus rationem habent. Et quid in regis mi-
remur, quam cum omnis & cupiunt optimè vivere. & sciant
hunc alia re quam anno sic vivi, nec fieri pesse, quin si optime
vivere, annus colendus sit, tamen animum suum minime cor-
lant. Sunt qui villas opipare extirrunt, & domos ditissi-
mum exornant, & familias numerose comparant; sed in-
isti omnibus, in ranta rerum affluentia, nihil est cuius
illos magis pudeat quam incipi animi. Habent igitur
omnia cumulata, omnia affluenta, omnia opulenta,
cultu omnia & ornata praeferant animum, quem velut aliena-
sum & rem non suam negligunt; ea contra quae aliena-
sunt, inter laudes suas numerant. Et quid, mi domo, de
bonis non tibi te jactas? Nobilis, generofus es? parenti-
bus age gratias. Dives es? fortuna non credas. Hono-
ratus es? ab honorante hoc habes. Validus es? agitadi-
ne fatigaberis. Pernix es? ab his in feneclutem. Formo-
sus es? expecta paupilis, & non eris. Animus tibi cultus
& eruditus est: Hoc tuum est. Hoc enim nec à parte
hereditarium, nec à casu pendulum, nec à fortuna mu-
tuum, nec à suffragio annuum, nec ab astate varium, nec
à corpore caducum est. Hoc à te, hoc verè tuum est.
Animus cultus proprium cuiusque & revera magnitudo
ac solum bonum est. Animus negleitus & incultus, in-
trima, inhaerens nimis, & verè summa paupertas est.

§. III

DE modo colendi nimi, ut video, Gerarde, quasi-
turus es. An non nudius tertius abunde de hoc
actum? Conscientiam curare, est animum colere. Hoc
tu, live conscientia, sive (quod forte ultius) animi
cultum appelles; per me licet. Sed ut jam de cultu cor-
poris sermo sit planior, de animo colendo summan-
rem complectar. Ceres etiamnum mihi in animo est.
Quid fecit illa: alumnū suū, quem curavit, igne per-
fudit, ut immortalē rediceret. Nec Cerer duxat
hęc ad immortalitatem visa fuit via. Nam & ipsam The-
tin indignata se dcam mortali Peleo in matrimonium
colligatam, filios, quotquot oniebantur, in ignem exal-
tendos coiçiere solitam tradunt mythologoi: quod ita
rebatur mortalitatem exuti, & quod immortale esset,
per purgari & conservari, ut autum ēre consumfum ignis
ope purgatur. Atque ita sex jam filios consumfierat,
doste ad Achillem ventum, quem pater superveniens
ab igne exemit. Ultraque mulieram istarum animum
curarunt per ignem, & eam homini partem immortalē
cupiverunt, quia esse pōterat. Duae nobis partes pro-
excolendo animo constituentes sunt natiues. Quānam
ille? Pallas & Piētas. Pallas se pīmam offert, sed iner-
mis & onuta libris, hac fūos quos informandos reci-
pit, igne perfundit, ut ēternet. Quis ille ignis quem af-
fundit? Doctrina est, mente hominēque digna; nam
cū omnis doctrina derivetur ab ēterno illo doctore,

A & celestis quædam quasi flamma sit, quid ni mortalitatem in arinto comburat, & ad illas beatorum sedes erigat? Sed tamen hic ignis fatus pupillus est, quantum quantum est, si virtus ejus speatur, instar scinillarum duntur utrū, partim aut nihil in animis excoquit, nisi & Theris, hoc est, Pietas accedat, quæ non solum stricturas nobis inspergat, sed totos in focum præcipiat. Absque his flammis crudeliter animi & confusa massa. Pietas verum ignem habet, & luminosum purumque, quo debiles & cæcas mentes roborat & illustrat. Ad celestia & divina animi nostri non aliter se habent quam argillacea Prometheus statu, quæ etiam solis radiis expolite nec vigorem ramen habebant, nec movebantur; at verò ubi concesso olympos virgulam soli admovit & incendit, reduxque in terras flammanam superis eruptam, statuus inferuit, illico in membris in motu & in statuus gressus sequebatur. Ita mentes nostræ recordes & statuus immobilitate similes, etiam si doctrina igne perfundantur & collastrantur, tamen nisi celestis & divinius illa lux superveniat, nullus animo vigor, nulla sunt vires. Sed intervenient non nemo qui Thebit hanc impedit, qui culper, qui exclamer & damnat. Eam jam etatem vivimus, in qua nec pietatem apud alios serimus, nec in nobis ipsis colimus, quam à nobis facimus per sceleram extortum. Tandem si sumus: pulchre statuæ. Quemadmodum Silpon interrogatis, quem statuus simillimum censeret? Hominem, inquit, stupidum, & animi sui negligenter.

Verum, extra chorum salto. Recepit dictum me
die de corporis cultu, non de animi. Quamvis ille ab isto
pendat. Nos co ipso animum negligimus, quia nimis
colimus corpus. Ita cultum hero debitum, iniquissimam
permutatione transferimus in servum. Quidquid la-
pientum voces moneant, nos laxe in solius corporis cu-
lant intenti, mire insanitum in exornando hoc mancipio. Et hoc est, quod severa castigatione dignissimum.
C Suum corpori cultum non eripiemus, sed nimias si
phaleras detrahere conabimur. Et quid est corpus, ut in
illud ponis quam in animum, omnem benignitatem
tantis blanditiae effundamus? Sit ergo nobis haec altera
questio: Quid est Corpus?

C A P V T I I.

Quid sit Corpus, & unde tam dignum coli?

G E R A B D V S

AN non haec quartio supervacua? quid quartum
quod videmus, quod tangimus? P. O. L. Equidem
videmus, sed fallacibus oculis, euidem tangimus, sed
manibus in adulatioinem corruptis: hinc hodi noctis,
et si noxiostissimo, honestissimos tamen circulos imponi-
mus, & pro amico colimus, oddis dignissimum. Auxiliar-
tor noster viderit esse corpis, sed non minus infausti
et adiutor censeatur, magis tamen impugnat quam ullus
D hostium. Quid ergo est C O R P Y S.

5.

Cotpus hominis, sepulchrum esse affirmabant pri-
Comp.
sci. GERAR. Itane, sepulchrum? POF. Ita profici.
GERAR. Quid ergo non ornamenti ei adjicimus, &
speciosam faciem miseriam nostram? Attra & tristis illud
melius debeat. POF. Corpus, Græc. ~~τοπος~~ dicitur,
quod recte Plato vocavit ~~οντα~~, hoc est sepulchrum,
quasi animus in corpore delicti, et sepultus. Corpus ces-
te simillimum sepulchro, inephitim exaltat undique. Henc
quam vanus est labor noster! popina verum, taberna
seipsum, busonum hospitium, sordium feminam, ita
splendeat, ita curetur, ita superbiat? infelix haec terre
gleba tam fordia, tam puris ita tegatur? tanto labore
& intentio?

Qui corpus sepulchrum vocant, honestiore nomine id afficiunt. Fuere qui tartarum & inferos illud appellant. Caelius Rhodiginus: *Corpus, inquit, esse velut tartarum, tarum scripere, in quo fluxiones infestent, & perflatus tumulatur, tenuerunt non absque astros arboribus, sit, plane mortuorum conceptaculum ac verius sepulchrum. Adjiciunt & illud auctores sanctissimi, multorum animas corpore tanquam myrone quodam, hoc est, pilicrino esse obvolutam oclusasque. Et primi illi Theologi nil aliud inferos paratur quam ipsa corpora, quibus inclusi animi, per omnium incommodorum, erititudinem, dolorum species raptantur.* Auctior hujus sententia Macrobius: *Antequam, inquit, studium philosophie ad tantum vigor adolescent, qui per diversas gentes auctores in constitutis sacris ceremoniarum fuerunt, aliud esse inferos negaverunt, quam ipsa corpora, quibus inclusa anima, carcere fadum tenebris, horridum fodiens & cruro patiuntur. Hoc anima sepulchrum, hoc Ditis concava, hoc inferos vocaverunt. Obliviosum fluvium, errore dicebant anima obliviscens divina originis majestatem: Phlego hontem, ardore irarum & incendia cupiditatem: Achorentem, humani varietatis dolorem & erititudinem animi fodiuntur: Cocytum, quidquid homines in luctum larymique compellit: Stygum, quidquid inter se humanos animos in gurgite mergit odiorum.*

§. II.

N Eque vero hi adeo aberrarunt a vero, cum corpus hoc quia mortale, & mille tam vitorum illecebris, quam incommodorum supplicis obnoxium, animi carcerem & inferos nominarunt: quod & Hebreo Sapiens, animam aggrevans vocatur. Hoc corpus, quod nos patiuntur aut paradisum censemus, pro carcere habuit sapientissimum plantes, nam velut carcere hunc exosus in vinculis exclamat: *Educ de custodia animam meam.* Num carcerem in quo Samson molebat, isto fuisse molestiorum putas? aut Iosephi lacum, aut Hieremias foveam, aut Danielis inter leones specum, aut Petri geminis catus vineti militare custodiam? non arbitror.

Cur igitur sepulchro, carcere, pistrino, tartaro, inferis tam pretiosum cultum, tam delicatum pastum in nostram perniciem impendimus? Hoc sciamus, a nullo nostrorum hostium tam nobis cavendum esse, quam a nostro corpore. Vis plura & speciosiora corporis elogia? Caelius, quem ante nominavi, sua corpori pigmenta conquirens: *Imprimis verò, inquit, quam circumfere vestem, exere eopter (corpus designat) indumentum infeste, pravitarum fundamem, corruptionis vinculum, velamen opacum, vivam mortem, sensuum cadaver, sepulchrum circumvire, domesticum denique furem, qui dum blanditur, odit, dum odit, invidet; umbraculum nimiculum, ad seipsum raptans deorsum, ne forte confusis veritatis decorum, & ejus odore pravitatem.* Hoc est, CORPVS suā laude ornare. Et tamen domellicum humum furem tam opetosè nos & vestimus, & alimus, ut, si forte parior sit aut lentior furando, nostris subfidis crebat in majore audaciam. Hoc non est aliud quam furi suam rapiendi licentiam non tam laudare quam imperare, quin & modum docere quo pessimas artes factient liberi.

C A P V T III.

Quantus noster hostis sit CORPVS.

N ON tantum rem nobis & excellentiā nostrā indignam facimus, cum corpori servimus, sed etiam perniciem. Nostīc, Gerarde, ingenium crocodili? Audi obsecro. Penes mulierem Āgyptiam crocodili catus educabatur: hanc Āgypti beatam putabant, quod scilicet Deum nutritet, idōque & mulierem & alumnū demulcebat. Mulieri huic erat filius cum crocodili educatus & ludens: Deus verò ille cicut erat, dūi infirmis adhuc erat viribus, at aucto corpore in-

Tom. I.

A genium detexit, prēnūque illum occidit, atque hic finis fuit amicitiae illius infidæ, has scilicet gratias altrici suæ retulit perfida bestia, quæ antequam puerum forberet, lacrymas profudit sceleris futuri testes. Quid nos aliud curamus & educimus nūli crocodilum, si corpus tantum curamus? uppertas ferimus hosti, & cūm postea pugnandum est, vincimur a subfido nostro. Nec potest esse miserabilior clades quam propriis armis confici. Verè nullus major hostis homini est, quam CORPVS, Corpus est cūm illud amicū habemus & amicē tractamus; blanditur nobis, dum nos illi blandimur, & quanto nos magis candide & fideliter, tāndem magis subdolè illud arque perfidè, crocodile animalium nocentissimo simillimum. Imò, quod pejus, non suis tantum, sed & alienis pugnat viribus, ut jam offendam.

§. I.

R EM mihi dixisse visus est, qui CORPVS, diaboli val- Daboli lum & propugnaculum dixit, è quo ille in nos pu- propugna- gnat opportunitate maximā. Undeque patemus culum. hosti, ad omnem incursum, ad omnem iustum, & ne fru- stra sudet hostilis calliditas, corpus nostrum operam suam adjungit, & nos vinci, gratiam interpretatur.

Semiramus olim regi verna apud Babylonios ancil- Muret I. 6. lum & captiū illius formā rex Ninus, adeo cam deama- var. cap. 17. vit, ut illa tandem temerè quidvis auderet petere, ille negare non auderet. Ita in hanc occasionem prona, velut leve quid postulans, unicūm sibi diem a rege indulgeri petuit, quo sceptri & folii jus penes se esset. Facile rex annuit in preces, ut videri poterant, tam mode- f. Itaque poscenti concessit, in folio suo jus diceret, ejusque nullis omnes parerent. Haec, potestatis quidem avida, primò tamen leviora imperat fieri, fūnt. Dein seria magis mandat perfici: perficiuntur. Tandem regem comprehendi jubet: comprehendit. Vinciri, vincitur. Interfici, interficitur. Sic accilla ex diuina diuīnum principiarum adepta est. Aequū improbabā vafritie cor- pūs sceptrum eripit malè conniventis rationi. Initium a blandimentis sumitur, his fraude succedunt, inde vis & Maliana imperia. Nec facile est corpus ab affluitis deducere, malè servit hoc mancipium, postquam dominati affluerit. Quidquid ei vel semel per indulgentiam conceatum est, hoc ut debitum exigit. Subinde morbos simulat aut invaleitudinem, ut abstinentia legibus fraudem faciat: jam pisces reculat, & stomachum cauflatur; jam incediam non fert strictior, jejunii; jam has jānque illas vestes exigit, & ut deliciis ac pompa honestum titulum prætexat, id ad flatus sui decentiam spectare prægredit. Hoc agit CORPVS ut imperet, & rationem, quam tollere non potest, ad turpissimos assensus emolliat.

Jobus de homine corpori nimium indulgentie dispe- Job cap. 24. ren: *Dulcedo illius vermes inquit, non sit in recordatione, sed vers. 20. conatur quasi lignum infrafructum. In qua verba Gre- Lib. 16 mnr. gorius: Poteſt, inquit, apertus vermis nomine caro designari, cap. 29. unde, homo patredo, & filius hominis vermis dicitur? Sancte, quilibet putidas corporis voluptrates anhelat, quid nisi vermes amat? corporis agnatione proximè vermis junctum esse, sepulchra fatentur sincerā veritate. Ita dulcedo illius vermes. Hinc feudo Cupidini vīcēndit plurimum facit, ut hoc quid vivum quis diligit, quale sit mortuum expendat. Fecit hoc Anachoreta, uti Hugo Hugo Card. memorat, qui ad abolendam mēmoriā mulieris, in cap. 24. quam dāmō illius animo identidem repræsentat, 10b. tumulum jam sepulta & tabeūtēs clam referavit, & Anachoreta factū ad ablatam inde cadaveris partem rotis naribus oppoluit, abolendam quoties anūmū titillare libido: & en, ajebat ipse sibi, mēmoriā dulcedo tua vermes. Ita præsigni vīcōtā seipsum triūm mulieris: phavit. Verè, omnium luxurie deditorum dulcedo ver- mes, hoc est, corpus, brevē obiectum vermis pub- lum. Et quia homines impurū ac libidinum suarū ser-*

M m 3

vi, 12-

vi, talem amant dulcedinem, & in ea felicitatis sua summan collocant, non erunt in recordatione apud Deum, ut ab eo praeium beatitudinis accipiant, sed conterentur velut lignum infructuofum, in flaminas stygias dejiciendum.

S. II.

E Vropa regis Agenoris filia, ut in fabulis est, ad litus Tyrii maris in prato nitidissimum taurum conspiciata, quamvis primò contingere metueret, tamen ubi mitem & blandientem nec minarum quidquam habentem vidit, dempro metu adire, tangere, manu demulcere sustinuit; herbas etiam & flores in pabulum porrexit. Taurus variè alludens, & nunc blandus stare, nunc in genua procumbere; modò collum & palearia manu palpanda præbere, modò cornua lesto impedienda offere, jam etiam niveum tergum subiucere, & velut ad sessiōnem invitare. Tam humanam pecudem experita virgo regia, aula est etiam, nescia quem premeret, tergo considerit. Hic taurus sensim atque fallaciter a lucco littore abducere, & in primis undis falsa vestigia ponere, inde subito imperu per medium æquor cum insidente sibi prædā naturæ. Misella litus relictum frusta respicere, & serò nimis sūi lusus audaciam damnare. Verissima hæc effigies est hominis, carnis blanditiae jam capri. Plato (ut Augustinus aduersus Cœsium) Europam regis filiam, animam Dei sponsam interpretatur. Nam, sicut regia illa virgo, eti patriam hominibus oculis respætaret, tamen à tauri, cui nimis blandita fuerat, à patria abducerebatur: eodem prorsus modo anima æterni Regis filia, maximo salutis periculo, per medios hujus vita vortices, per procellosum hoc mare, ab indomito tauri, à suorum corpore in vitiorum præcipitiis abipiatur; & licet illa celum, suam patriam, licet illa Deum, conditorem & parentem suum sæpius respiciat, tamen à furente hac bestiæ longè à patre abducitur. Sed sibi culpam illa imputetur: cur tanq; facilis & blanda fuit in hoc pecus, cui se illi permisit, cur fæcili illius mansuetudini fidem habuit? Sic agit corpus, ubi suis nequit vires acquirit, sic abducit multam animam, sic ingemiscit, abripit per voluptatum fluctus, in lacrymabile exiitum.

Lib. 59.

Anima à suorum corpore in vitiorum præcipitiis abipiatur.

1. Cor. c. 15. Caro & sanguis regnum Dei non posse debent. Nam, qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Huius ergo fallaciissimo tauri, o regis filia, ne fide, ne blandire, ne illum poppysmis demulce, ne lagina, aut tuum in te hostem incitas beneficiis nusquam pejus collocatis.

S. III.

E Lisabetha, sanctissima illa Lusitania regina, quid non fecit tuliisque (jam suprà demonstratum est) ut hujus tauri imperium frangeret, furorem frenaret, rabiem coerceret, ut denique hanc bestiam immanitatem teterimam perdomaret. Neque verò aliud quād hoc ipsum le fecisse divinus Paulus tam animosè proclamat: *1. Cor. c. 9. Castigo corpus meum, & in servitatem redigo. Hic ei cuius, verf. 27.* hac illi beneficia debentur, his obsequiis cœuratur in melioris disciplina cautionem. Eadem enim corpori convenientia quæ nasci, quæ alio, flagellum, onus, *Rom. cap. 8. severa castigatio. Nam debitos fungs non carn, ne secundum carnem vivamus. Et certè, qui Christi sunt, carnem suam Gal. cap. 5. cruciferant cum virtus & concupiscentia suis: quoniam qui feminis in carne sunt, de carne & metet corruptionem. Ideo cap. 6. v. 8. vel milles nobis ingendum monitum illud faluberri- muni: si secundum carnem vivitis, moriemini: si autem spiri- ritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Nemo à virtus liber est qui corpori servit. Nam ut alios dominos, quos nimia pro illo sollicitudo inventit, transeas, ipsius corporis dominum quām morosum & delictatum est: **GERAR.** Ergo negligendum est corpus, in dō & injuriis sufficientum? At tu, Polychroni, diciturum te promiseras, quā ratione colendum sit corpus, non quā vexandum aut affligendum. **POLY.** Ergo tibi, mi Gerarde, agricola

A ille non censebitur agrum colere, qui eum aratro proficerit, qui steriles herbas evulserit, qui effætum solum mille vulneribus sauciarit? Nunquid non hoc colere est terram, ferro eam subigere? haec cultura debetur agro, alii alia, cuique sua. Certè vix quidquam est in orbe, quod non silvæcat, si absit cultura. Sterilecitur ager nisi in exercendo illo assidue manus defatigentur: fordescit domus, nisi eam à foribus cura per vigil defendat: obsoletæ vestis, & turpes navos contrahit, si illam aquæ non lavent, non purgent setæ. Desit cultura, plantæ non surgent, flores non erumpent, arbores in directum non crecent, frætes non emergent, pæsæta non virescunt; lapidescit & silvescit omnia. Adhuc cultura, plantæ stabunt, flores pullulabunt, arbores triumphabunt, respondebunt mæses, ridebunt campi, virebunt & gaudebunt omnia. Tani est in plerisque omnibus cultura. Atqui si ista humanam & operosam manum postulent, à quâ colantur, homo ipse sine cultu erit? Primum est qui coli debeat, & ance alia omnia. At cùm homo corpore constet & animo, corpus autem animum degrevet, impediatur, mille danis afficiat, tu nihilominus illud præ animo & suavi quidem ac benignâ humanitate colendum censebis? Hic me fines non elinguem esse, & libere profari que ad natum quæstionem erunt, non omittam dicere que dedecent corpus, dum ea, quæ decem dixero. Ostendam hoc ipso coli corpus optimè, si non nimium colatur.

CAPVT IV.

Quantus labor impendatur à nobis corpori, hostium nostrorum maximo.

H Erus fuit, qui duos in suo famulatu servos numerabat, planè disparens: æthiops alter, noctis colorē amulabatur corpore genere obscurus, doctrina rufus, artificii omnis indoctus; contumax etiam, vecos, ignavus, & qui non semel de domini nece cogitabat, jamque aliquoties impacta sic gravior sauciat. Alter verò proficiens nobilissimus, scientiarum amansissimus, elegantissimus formâ: natus ad omnia magna, & qui huius fuitur curat ut suum. Et hie quidem ab hero extremè negletus, non nisi laceris panniculis, & vix quidem tegebatur: cum alter ille feedus æthiops ab hero plutonium amatus non nisi pinguis & pretiosis minicis superbiret, & jussu heri in formofum illum juvenem exerceret iniquum imperium. Subolet tibi credo, quid velim, Gerarde. Due sunt homini partes tanquam ferentes, Animus & Corpus, ille è cælo, hoc è ceno, & tamen eorum istud se supra celum suum erigit, manu pœnitus ingenuo, corpus animo prefertur. Ah, contra oportet, & grandis injuria etiam nobilitatem sic abdicere, vilitatem corporis sic attollere. Ornatus est corpus, quod minus ornatur, & tunc est longe cultius, quod magis præ illo colitur animus. **GERAR.** Atqui ego hic putem, centones & mendiculorum tegetes, depexas & pertusas tunicellas, crines incompertos & sine lege erant, vultum fame corrugatum, exercitatum labore, pulvere & sudore madidum; illuviam, pedes aliamque pulsumilem sorditudinem in ea verè numerari que corpus dedeant. **POL.** O bone, quām facis, quod ego lape, & erras! ista sint dedecora humani corporis, que quandoque etiam inter ornamenti illius numeranda? Ergo, tu idem ille purpura auro crepantem, capillos surgentes & lete contortos, vultum longâ sagittâ nudum, stibio & cerulâ perunctum, ad vitreum oraculum sepius examinatum, velles concinnas & ad omnem ostentationem factas: haec, inquam, affirmas corporis esse decora? O quām rem terigiles, si contrarium dixes. **GERAR.** Atqui, hie omnium sensus est, qui meus. **POL.** Atqui ego velim serio sciunt omnes, nihil magnum

De cultu corporis Lib. III. Cap. IV.

415

aut præclarum esse quod omnibus placeat. Communis
fusoris mala est defensio, furentium multitudo.

§. I.

Sec. 2. Certe aliter de cultu corporis sentit Romanus sapiens, quām sentiant isti tui omnes: Hanc sanam, inquire ille, & sublē formam vite tene, ut corpori tantum indulges, quantum bona valetudini satis est. Duris tractandum est, ne animo male pareat: cibus famem sedet, potio sati poti, quam exinguat, vestis arceat frigus, dominus manumentum sit adversus infelix corpori. Hanc utrum ceteris exerit, an varius lapis genit, aliena, nihil interest. Scito hominem tam bene quam quām auro regi. Contemne omnia quā supervacuus labor velut ornamen- tum ac decus penit. Cogita in te preter animum nihil esse mirabile, cui magno nihil magnum est. Animus certe si nobilitatem suam nosse velit, corporis velut oneris necessarii non amat, sed procurator erit, nec se illi cui impo- situs est, sed illud sibi subiicit. Et hoc Seneca iudicium est, cui qui oggiamunt, non ē sapientie schola prodidisse censendi, sed ē tabernā illiteratae plebis, quae nihil minus hodie negligit quām quod deberet maximē, quae no- dēs & dies sicut pro corpore.

Conferamus nos paullisper in hoc magnum orbis theatrum; dispiciamus mortaliū conatus, quid acli- tent inquieti. Hinc inundant milite campi, hinc infi- tum turbā ferunt semīta, hinc maria sternunt clashi- bus, hinc in montibus anxiā & crudeli diligentia aurum effuditur, illinc concurrunt aries, & ferreis nubibus ob- texunt cælum, unde, ut Papinius canit,

stant ferrea celo.

Nubila, & copiose telorum grando volat.

Urbes ingrediuntur, & videamus quae non frant in corporis gratiam. Isthinc curia litigacium vocibus pene rumpuntur, illinc opere asiduo astuant officinae, hinc summissi contentionibus agitur, sudatur, curritus, omnia strepunt plena negotiis. Nihil vacat ab operosis mortali- bus, & moliantur, & fatigant, & contendunt. Quō ve- rō tot labores, tanta rerum impendia pertinent nisi ad corpus: cui hoc terræ punctum ferro & igni inter tot gentes dividitur.

§. II.

Nunc verò parum ad nos redeamus, nōsque ipsos nostrāmque domum inspiciamus. Non edimus, ut animus vivat, ipse immortalis est, sed ut corpus sus- tenterit, bibimus, non ut mens madescat, ipsa non bi- bit, sed ut corpus refocilletur; dormimus, non ut animus perpetetur, qui mori non potest, sed ut conseruerit corpus. Quae verò alia nostra studia? quārimus gaudia, sed corporis opes ambiuin, sed corporis, & edificamus, sed corporis, vi- varia, pīcīna, viridaria, hortos grandi sumptu molili- mur, sed omnia corpori. Quidquid ferē in nobis vigilat curarum, id vigilat corpori, maximē pascendo, vestiendo, ornando, comendo. Quoridam cura nostra omnis quō tendit nisi ad corpus? quō vestitus tam vanus, nisi ad hoc ipsum corpus? propter quod novus dies novas vestes vider. Equisdi vani ac milieri noctes & dies pro corpore sudamus? Quorū omnis noster labor & mo- limentū spectat nisi ad corpus & corporis commo- da cultūmque? A naturā luxuria pridem descivit, quae quotidī seipsum incitat, & tot luxurias crescit, & inge- nio adjuvat virtus. Primo supervacua capi concupi- ce, inde contraria, novissimē corpori animum addixit, & illius deservire libidini iussit. Omnes illæ artes quibus aut exercitatur civitas aut strepit, corporis negotium gerunt: cui omni olim tanquam seruo praestabantur, nunc tanquam Domino parantur. Iraque hinc tex- tum, hinc fabrorum, illinc factorum officinae sunt, hinc odores coquentium, hinc molles corporis motus can- tilique de centum. Recessit enim ille naturalis modus

A desideria opere necessaria finiens: jam rusticaris & mi- seriae est, velle quantum sat est. Sic multa concupiscentia, omnia amittimus, & necessaria ignoramus, quia non necessaria discessimus. Ita dum corpori nimium indulgemus, & corpus & animum perdimus.

Hic mihi in mente est quod Reginaldus narrat *Petrus Reginaldus in modum.* Duo fratres unā iter fecerunt, *in* quorum unus intelligens & providus, alter non fane *speculofinaliter.* mensis, homo rufus & bardus. Delati ad bivium litigare cōperunt, quā eundum esset. Amens ille viam primā fronte delectabilius ingrediendam ratus: Heus tu, inquit ad fratrem, hāc eamus, inquit jucundissima semita, en merum viridarium. At ille providus: Mi frater, inquit, hec viæ facies non displices, amemus est: at exitus via me terret, ad pessimum hospitium dēducet. Itaque tibi mihi quā sualcerim, hanc potius non nihil aperam infastamus principi & progressus molestiam hilari fine penfabit, ad hospitium ducet nobilissimum. At fatius ille sūt sententia renatissimus: Ego, inquit, oculis meis malo quām tibi credere hāc eo, sequere. Si alter quamvis invitus, ne fratrem desereret, comes ivit. Dum pro- grediuntur, in prædonum infidias deveniunt. Ab his in carcere sed diversōs rapiuntur. Post aliquantum tem- poris, ē vinculis educti, ad nescio quod tribunal situn- tur iudici. Hic alter fratrum, prudens ille & sanx menis: Mi Domine, inquit, in has arumnas frater iste meus, homo fatus me conjecto. Viam adiūtum bonam & tu- tam, at ille stolidus sūt potius quām verbis meis fidem habere maluit, & aliam, per quam infesta sunt itinera, ingressus est. Ita refractarium secutus sum alterā viā, amemā quidem sed inutā, & hec latronum nos præ- dam fecit. Itaque si moriendum est, ille horum omnium cauſa pro me moriatur. Contra fatuus: Inquit, non mihi sed fratri meo moriendum. Nam si tam sapiens est, qualem le gerit, cum me tam facile secutus est? cur per- suaderi se passus est? cur relata non est? cur viam ivit, quam sciebat latronibus infestam? Ad hanc alter: O Do- mine iudex, inquit, verba mea contumaciter rejecit; nullā ratione ab errore abduci posuit. Cui stolidus: Si me, ait, reclamante tu viam tenuissimam, ego vel invitus rediūsem, & te secutus fuīsem: tu mea mortis es cauſa. Mox prudens: Tu stolido, inquit, tu cauſa es mee mortis. Ita utrinque verbis acriter certatum est.

His auditus iudex sententiam in hac ferē verba pro- nūciavit: Tu fatue nolūisti sapienti credere, & tu sapiens secutus es fatuum, ideo pōne mihi dabit uterque.

Ita prorsus, mi Gerarde, ita supremo iudici die, cūm *Corpus & Corpus & Animus ad Christi iudicis tribunal stabunt in- tribunal* ter reos, in utrumque sententia dicitur: *Quia Corpus fa- Christi sta- tuum, omne consilium animi sprevit, & Animus sapiens omnem petulantiam corporis culit, damnationem ulti- sententia* meruit: *Ite maledicti, ite, ite: simul deliquisti, simul luetis.* Ite, in ignem non unius horū, nec unius diei vel anni, non unius nec milie lustrorum, non unius vel cen- tum milium seculorum, sed, *Ite in ignem eternum.* Verē de judicis illius ore gladius utraque parte acutus exit, qui *Apoc. cap. 1.* & corpus & animum feriat: corpus quod animi moni- *ver. 16.* tiones non admiserit, Animū quod Corporis libidi- nes non coēceruit. Ideo iudex ipse fidelissimē nos pra- monens: *Nolite, inquit, timere eos qui corpus occidunt, ani- Matt. c. 10.* mā autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui *ver. 28.* pōest & animam & corpus perdere in gehennam. Ita dico *Luc. cap. 12.* robū hunc timete.

Sed ad Corporis curam redeo, quā & corpus périt & animus.

§. III.

Homil. 12.
in Gen.

*C*hrysostomus, hanc pro corpore nimiam curam Nihil indi- merito castigans: *Animā, inquit, nobilitas quanta sit,* gau nobilitate ani- *hinc fabrorum, illinc factorum officinae sunt, hinc odores coquentium, hinc molles corporis motus can-* max ope- *randū est,* *M m 4* *subju-*

subjugemus, ac tam nobilem tantaque dignitate sublimem sic crudeliter & immisericorditer trahemus. Sed nos conciones istas tanti non facimus, ut hosti nostro minus faveamus: dulce nobis videtur cum corpore non rixari. Et siue amicum illud alii dicant siue inimicum, id nobis cura non est, sed hoc pene solum laboramus, ne corpori male sit. Idcirco Bernardus, nostrum hunc hostem ipsummet serio allocutus: Propterea, inquit, noli o corpus, noli precepere tempora: potes enim impeditre anima tua salutem, tuam ipsius operari non potes. Omnia tempus habent. Patere ut nunc anima pro se labore, magis autem etiam collaborare, quoniam si compateris & corrugabitis. Quantum ejus impedit reparationem, tantum impedita tuam: quod nimur ante reparari non poteris, donec suam in e. Deus imaginem videat reformatam. Nobilis hospitem habes, o caro, nobilis valde, & tota salus tua pendet de ejus salute. Da honorem hospiti tuto. Tu quidem habitas in regione tua: anima vero peregrina & exil apud te est hospita. Queso te, quis rusticus, si forte nobilis & propensus quipiam apud eum voluerit hospitari, non libenter in angulo domus sue, aut sub gradibus suis, vel in ipsis cincis accubabit cedens hospiti suo locum (sicut dignum est) patiorem? Et tu ergo fac similiter.

Sed o beate Bernarde, non facit hoc corpus, non facit, recusat subesse rutilissimum: hoc mancipium, nec dat honorem hospiti, non cedit, non reveretur, non obedit: omnia turbat agitque pro libitu. Animus vero insipiens, tametsi satis sciat vix illum perniciosem sibi esse hostem quam corpus, nihilominus & convivit, & blanditur, & indulget, ac hospiti suo in suum exitium benignè facit: nec grande damnum reputat, una cum perdidissimo servo suaviter perire, quidquid vel calum spondeat, vel inferi minentur, modo corpori bene sit. Haec unica pene actionum omnium norma est & regula: modo corpori bene sit. Animus quidem nullies & sua originis & officii sui monetur, sed dissimilat ille, &, modo corpori bene sit, modo sibi esse tolerat. Corpus ipsum, quidquid ei minarum ingeras de morte, de domicilio post mortem; quidquid ei de diabolorum crudelitate, de cruciatus in atrocitate, de tormentorum aeternitate proponas, hoc unum contumaciter agit, ac si respondeat: Id scilicet curat corpus, modo corpori bene sit. Sic vivimus, sic obrimus, sic interimus.

§. IV.

In vita ejus **P**achomius, Tabennensis abbas, nobilissimus olim cap. 46. praeceptis animum instituit, & velut dictat, quā ratione is corpori suo quotidie concionetur: Cum, inquit, vesperi venitur ad lectum, singulis membris sui corporis dicat: Suadenti mihi optima, obsecro morem gerere, dum in loco meliore simul finius; Domino mecum alacriter servire. Suis quoque manibus dicat: Erit tempus, cum velta jaestantia cadet, cum pugnus ab ira colle etus solvetur, cum digitus & res furtivas extensi rigescant. Dicat & pedibus: Erit, cum omnia vobis iuvena obrepient, cum ad omnem petulantiam excursus negabitus, velut nolitis. Sed & alia membra sua pariter alloquatur: Eja quæso, antequam mors nos dicimat, certemus fortiter, stemos perseveranter, viriliter dimicemus; serviamus Deo sine pigritia, usque dum absteris sudoribus, ad beatam aeternitatem nos evocet. Et quid mihi vobisque proderit, omnem vitæ suavitatem gustasse, si quia tamen est illa sincera suavitatis, in tantis vita miseria? Quid vultis vos labori subtrahere, nata & educata ad laborem? Quid recusat pati: brevi vobis morendum est, & sub terraneundum. Quid mollitatem & delicias queritis? illuc, illuc in celo reperiens, si tamen hæc prius velut perdere. Jactura in loco, pro lucro habenda. Non hoc deliciarum tempus, non locus est, supra est inter beatos. Hoc velim vos exactissime capere, per delicias iri ad flamas non amplius extinguendas, at per spinas perenit ad delicias non amplius finiendas, &

Serm. 6. de
Advent.
Dom.

eternas. Quid contra me toties querimini & tyrannum vocatis, cum jejunia, cum vigiliis, aut preces impero indulgentia mea praesentissima vobis peitis est. Nemio unquam alteri sic nocuit siveiendo, quantum ego vobis parendo. Hoc meum parcere, est & vos & me in exitum sempiternum conjicere. Si mitior essem, vestram vobis gloriam & beatitudinem, quam mecum patet habebitis, invidere. Vultis mecum una quiescere? etiam laborare: vultis mecum simul gaudente? simul etiam pati & dolere ne recusat. Quæ societas fuit in lucu & labore, ea etiam erit in gaudis & honore. Rem vobis dicam: Si vos iussis meis reclamare & oblistere, ego contumacie vestra parceret velim ac indulgere, & me & vos supplicia manent eternam. Et quæ ista infanta vestra est, brevissimo tempore, momento, labore non sumnum, dolores patibiles sufficeret nolle, & tormenta sempiterna non formidare? Quare oblecto patientiam ne rumpite. Laborum vix bene initium faciet, & beatu finis labores vestros excipiet. Brevis est lucus, gaudium immortale, levis est pugna, præmium eternum.

Hanc membris concionem ab anima quotidie haberi, sapienter fuit Pachomius. Et sane si hæc capiat pars ignobilior hominis, nullum quantumvis asperum imperium abnuerit, nullum quantumvis vile regumentum respuerit.

Haec generatim & universè dicta sint de cultu qui corpori debetur. Nunc manum propinquorem admoveamus ad pravum, curiosum, perniciolum cultum, qui corpori plane non debetur. Sed vide, Gerarde, ut nec patientia tua deficit, nec constantia.

C A P V T V.

Quam varius sit cultus Corporis exterior.

V Erissimè proclamat priscus poëta:
Autem cultu.

Codicil.
Nec in alio magis aspiciens Augusto Cæsari, quam cum insigniorem corporis cultum, & amictum plus aequo nitidorem, superbis vexillum & luxurias inuidit, & vocavit. Verè sic est: Decipit hac oculos. Aegide dives culis est amor. Et ut orex in quantumlibet dormientem excitant pericula, & lures odores, sapores, colores, & exotica ciborum condimenta; sic libidinem quamvis languentem & sopiram reficit; & lures facit hæc ornamenta, lenocina, pigmenta corporis. O quanta ubique & quam incredibiliter est vestium tam varietas quam pretium! Christus ad magnatum palatium Marianum amandans: Ecce, inquit, qui mollibus vestimentis, in domibus regum sunt. Aulas ingredere, & videbis illic nitore vestes Attalicas, vestes pictas, palmas, cycladas, polymitas, phrygias, undantes, segmentatas, fimbriatas, paragiatas, raffles, conchyliatas, furlucratae, auro virgatas. Et utrinam hec vestium monstrata inter aularum septa se modò continuissent: in alias etiam domus jam pridem immigrarunt. Tâmque nos alii, etiam è plebe, dociles sumus, ut quidquid in ueste ingeniofa ostentatio inventa, felici genii quamprimum imitari sciamus, antequam diciderimus. Inde ingens & copiosissima superlex vel soli capiti comando reperta. Nosti, Gerarde, Sycophantam Plautinum si olim gloriori solitum: Tam longum est nomen meum, ut ab aurora ad concubium noctem si ambules, vix ad finem perveneris. Cui aperte senex subficiens: Opus est, inquit, face & viatico ad tuum nomen, ut tu predicas. Hic ego profetas idem dic tam longæ narrationis, quæ omnem colendi corporis suum sibi, eumque singularem cultum vendicant. Hinc modò lunulas, modò torques, modò armillas & monilia poscimus: nunc mitellas, nunc murentulas, nunc dñe criminalia, nunc olfactoriola, nunc dextralia, nunc pal-

liola deponimus: jam vestem sericam, subsericam, holosericam, jam byssinam, bombycinam, jam * cymatile, prafinam, russeam, xerampelinam, cultulam, crocotulam & carboninam hosti nostro aparamus: jam & anulos, & inaures, & gemmas fronti appendimus: jam & specula, & acus, & vittas, & findones, jam therifira & Zonas, & fascias pectorales, & perifelides cum curva & studio, nimis rurando nostro carceri disponimus. Omnino face & viatico est opus, dum colores, formam, pretium, materiam, immo & odores vestium distinguimus. Infinita res est cum de corporis cultu agitur. Et sane priscis in hoc genere non multum concedimus. Incredibile videri posit quoq; Athenaeus & Plutarchus, inter Graecos scriptores celebrissimi memorant, confusiles Sybaritae ad convivia, aut eriam ad sacrificia, annum ante invitare feminas. Nec quid temporis decet, corporis cultui parando. Nec Perse Reges feminam admittiebant, nisi per annum prius lotam, comptam, politam, pumicatam, deliberatam, exornatamque. Et id etiam sacra Estheris hiflora confirmat. Nulla fuit apud nos haec miracula; subinde audeamus majora. Nec nostro aeo ratum, dies & annos, & pane facula in unius corporis cultum vanissimis laboribus impendere.

§. I.

Luxus pri- **E** T quantum olim vel in pedibus solum priscorum
scorum in luxus fuit? Quantum veteres Romani stemmata &
pedibus prospiciunt lunatis calceis jaetabant, quos aut elegans
varius. lunula insigniebat, aut corniculans fibula mordet-

Unus fuit Quantum veteres Romani stemmata & profapiam lunatis calcis jaetabant, quos aut elegans lunula insigniebat, aut corniculans fibula mordebat. Varius certe luxus veterum, vel in hac infimâ & vilissimâ parte humani corporis. Antiochî regi Syria cacaem & amentem luxuriam imitatus exercitus, magnâ ex parte aureos clavos calcis subiectos habuit. Agnon Tejus aurores quoque clavos crepidis suppactos solitus fuit gestare. Fuerunt qui gemmas & uniones calcis ad-

Ter. lib. 6.
de pali.
Sicun.
Vita Imp.
lib. 47.
2. init.

tertulianus acutum qui gemmas & uniones calcis ad-
dente. *Tertullianus testis: Et in peribonus, inquit, uniones*
emergere de lato cupunt. Testis & Tranquillus: Nec crepidas
rum tantum obfringulis, inquit, margaritas ponunt, sed totis
foeculis adiunt. Testis & Plinius: Tolerabiliorem tamen
*fecit (Pompejus Magnus) caulam Caii Principis, qui su-
per omnia maliebria, foeculos inductebat è margaritis.*
*Fuerunt qui pedi altiusculo calceos inducerent, ut in-
crementum darent statutae. Et habuerint priscorum fe-
mina elegantes illos Sicionios calceos, habuerint mul-
ieres patricii, foecos alii aut foeculos, crepidas, cothurnos.
Nos fane neque hic cedimus, in modo superare contem-
dimus, qui hanc humani corporis partem ad luctum
damnataam, a se sumptuosissimis tegimis quam caput. Fa-
ce mihi denico sit opus & viatico ad commemorandas
tot novas, tot desertas formas calceorum. E rebus gefis
complurium Divorum dicimus, quam pertinaci luxu
superioribus saeculis repandi & rofratae calceti paſſim*

superioribus lœculis repandi & rostrati calcei passim apud omnes obtinuerunt. Clamabant quidem contra hos a suggesta concionatores diversi, sed multis clamoribus parum proficiebant; valentius erat ostentacionis istius perinatia, quam ut verbis cederet. Hui tandem calceorum forma, seu illa sponte displicere coepit, seu placuerit nova, alia atque alia succederunt. Necdum finis est excogitandi novas in annos pene singulos. Nam modò acumulati placent, modò lati à fronte, modò se-
nestrati & diflecti, modò illis sine vulnere malumus. Ante paucos annos è simplici solea depresso fiebant, nunc passim cothurnos, & frangendo cruris per quam apertos videbas. Hic nostrī avi furor est, altriusculum lumen calceis addere, & ut audiatis quaquam incedis, & ut pedem nisi caute figas, facile frangas.

*Sed nec idem color in calcis placet: plerisque nigri,
alii candidi aut crocei praeteruntur. Tam varius est la-
sus in haec pedum, ut Tertullianus loquitur, tutele. Et uti
nō idem color omnibus, ita nec eadem omnibus placet
materies. Aliisque sordet corrum, & pro eo holoferi-*

A cum subsistunt. Taceo Tyrhenicum & Herruscum
sandalicum Italij Hispanisque feminis usitatum. Eo jam
luxus alicubi locorum abicit, ut aliqui, pene phæaciati,
velut Anfitritæ & Præsules, incantant. Proximis annis
tusque eo calceorum preium exevit, ut olim totidem
florensis vestem toti corpori velando facilius præstis-
ses, quam nuper tale pars calceorum. Neque vero luxus,
remitente annonâ, remitterit, & aliquibus vix monstrum
militare stipendum in calceos sufficiat, toti futuri & ele-
gantis est opus. Neque temere & sine delectu omne
corium admittimus, nam sepe delicata curiositate tam
corii patriam quam vini exquirimus. Er nisi calceus ad
pedem strigulus fine rugâ & plicâ nitat, velut nostro
pede indignum rejicimus, sed pedem urâ & miserè tor-
querat malum, quam calceum paullò laxiore admittere.
Quid ni hos tales, tam stultas patientia homines,
diaboli martyres vocemus?

Quid jam de calceamentorum vinculis dicam? olim
B anfusile è polito ferro, aut etiam argento in ufo erant: his
corrigit, obstragula, ligulae successerunt. Jam verò &
hæc eviluerunt. Et quod mitis, perisclides à genibus
migrarunt ad imum crus in calcos: nam fericas facias
quibus olim utrumque poplitem vincire poteramus,
nunc in calcis luctuenteri ostentamus; nonnunquam
ex eodem ferico rosas apponimus, & suam pedibus
æstarem facimus. Universè, superbiam & luxum non
tantum pedibus non calamus, sed in regnum & supra
caput attollimus. Sed quoq[ue], Gerarde, licet ab imis vestigia
ad hominis verticem ascendere. GERAR. Sed &
prius quoq[ue], Polychromi, hoc dicamus, num olim etiam
haec seu vestimenta seu calceorum ostentations sic ama-
runt? POL. Etiam olim, mi Gerarde, sed nec olim quo-
que deceant, quí vanam hanc elegantiam comprehendent.
Quantum aureus orator Chrysoftomus contra
hanc in calcis pompa stomachatus sit, audi, sed audi
patienter; tam prolixus quæ disertus est. Ego nec ver-
būlum Chrysoftomi mutabo.

§. I I.

Vltis igitur, inquit, ut largas orationi habenas mittimus, ac dedecus hujus rei pre oculis ponamus? Sed nolite, oro, iraſci, in modo verum etiamſi ac fāſim, parva mihi cura eſt: non enim ipſe ſed tu hujus moleſtiae cauſa eſt, qui cum nec peccata quidem ſi putetis, ad reprehendendam acris tate prodigalitatis genus impellit. Age igitur diligenteriū uſi examine, quale malum hoc ſit. Quārum vobis deinceps eſt putatis, cum ſe- cularia calcanea vestris, que nec vestibus quidem vir pro- bus unquam subtexerit, diligenter inſeritis: quāris hoc dignum cachiūs arbitramur? Quod ſi huic noſtri ſententie non ac- quiescitis, auditis Paulum quanta haec cum arimoniā repre- henderat, & autoritatē ipsius turpitudinem rei cognoscere. Quid igitur hac de re Paulus ſcribit? Non in tortis crinibus, in- quir, aut auro, aut margaritis, vel velle pretiosā: Quam igitur non enim hinc huiusmodi.

igitur veniam habere poteris, cum neque uxori tuae, subente
Paulo, pretiosis velles permittantur: tu calces luxuriosissime
polias, ac ita confruas, ut nimis attentus ad ridiculorum deca-
cora esse videaris? Nonne vides naves fabricari, eligi remiges ac
gubernatores, vela dari ventis, maria navigari, ac mercatores
patria, uxoriis & liberis relatis, ac vita contempta, & fluctu-
bus commissa ad extremas barbarorum partes mille perculis
pervenire propter serica hæc licia, ut tu felicis calces tuis ipsa
inferas, & corium exornes? Dic, oros, quid hac absurditate pe-
jus? Non erant veterum talia indumenta, sed viris probe con-
venientia. Quare ipsis timeo ne tempus veniat, in quo adole-
scentes apud nos vestibus atque calceamentis, sine pudore aliquo,
multorum utantur. Illud autem molestissimum disserendum est,
quod juvenum parentes, cum indifferenter hanc rem censeant,
non increpant, non expostrant. Nullus ut afferat quod gravissi-
mum mibi videatur, quod pecunia ita abatimini, cum multi
mediâ laborent, cum ejus mens Christus ac nudus in medio ve-
stri versetur, caput, catenis etiam vincitus nonnumquam &
quibus

quibus non ista digna sunt fulminibus: illum quidem cibo ne-
cessario indigentem negligentes, vos sericum calcis inseritis.
Ipse cum discipulos suos legibus instituebat, nullos illi calcos
permittebat: nos autem non dico natus pedibus, sed viriliter cal-
ceatis deambulare non sufficiemus. Quia turpitudine atque ritu
quid peius fiet. Magnam enim animi molitatem hoc ostendit, at-
que etiam sevitiam & crudelitatem, magnam denique levita-
tem una cum curiositate temeraria. Nam quando rebus pore-
rit, qui tantis defluit luxurias, diligenter vacare: quando ani-
ma sua curam habebit, ininde vero, quando se omnino habere
animam cognoscet: pusillanimes eum omnino est, atque abje-
ctus qui hac admiratur. Atrox etiam atque crudelis, qui hac de
causis pauperes negligit. Virtutis quoque penitus expers, qui flu-
dum suum ad hec contulit universum. Nam qui gloriam se-
rici, qui florem coloris qui ad aures intextus curiose perspicit,
quando in calum suscipiet, quando illam paucitatem ad-
mirabitur, qui tincturas istas respiciens. & ad terram flexus
altius senon potest erigere? Et Deus quidem calum extendit, ac
solem accedit, ut oculos tuos sursum erigat: tu vero ad terrena
quasi porcus, diaboli artibus persuasus devolveris. Hec enim
omnia ille excoxitavit, ut illa in beatitudine privatus, ad hec
miserrima detinatur. Ita Deus, qui calum tibi offert, a diabo-
lo serica tibi licet offere superatur: ininde vero nec ista offert
diabolus, opera enim hec etiam Dei sunt, sed molliorem, luxum,
atque malitias artes, quibus oppresi adolescentes aspicere ter-
ram cogantur, qui colorum philosophie studere iusta sunt, ma-
gi calces suis gloriantur, quamvis novas res atque inauditas
gesuissent. Dicunt enim pedum sublevatis deambulanti in platea
num plerunque inde morore confecti, ne ceno in bieme, aut
pulvere in escale, calci sunt maculentur.

S. III.

Hec tanta Chrysostomi dictio est, & studio proli-
xiam hanc facundiam in medium expromere vo-
lui, ut evidens & perspicuum nobis sit, quam ab illo aeo
longe divertamus. Quae etiam ut piacula habebantur,
nos velut inane ludicrum ridemus: nostro, an temporis
vicio? Hinc liquet quedam a priscis Patribus severissime
castigata, quae nos in minuta numeramus: Chrysosto-
mus hac ipsa oratione, ejus rei causam reddens: Nam
est, ait, parva haec peccata videantur, ac ideo negligantur, ma-
jorum tamen delictorum causas nobis prebent. Quod hic
proflus verisimilis. Illud etiam jam clarum ex hac ob-
jurgatione Chrysostomi, quam non otiosè nos contra
numium & viiosum corporis cultum agamus; res digna
est acerrima infestatione. Sed permittes credo, Gerar-
de, Chrysostomum quod cœpit, peritexere: sic in cun-
dem luxum differendo pergit. Quid facit homo? animam
hac luxuriam in cœnum congesit. Eum in terra negligit, derineri,
& calceamentorum tanto, more, angeri: discas usum ipsorum,
& tanti ea facere pudebit. Quod si tu ab huiusmodi la-
be munda cupis calceamenta servare, cervicibus tuis aut capit
connecte. Ridetis hoc, quidam; mibi autem lacrymandum po-
tius videtur, cum fudia in his rebus vestra & resonam confi-
dero, cāque intelligam corpus nos male luto, quam calcos de-
tupare. Ita pusillanimes, ac penitus molles hinc juvenes efficiuntur,
erunt etiam aliaratione pecuniam avidi. Nam qui ve-
stibus, calcis, ceterisq. huiusmodi valde inhiare soliti sunt, cū
multa in his rebus consumant, magno indigent pecunia cumulo.
Quid si acciderit, ut ambitiosum etiam & ostentatorem pa-
trem, quispiam habeat, tunc vero hac turpissimam captus cupiditate,
acrioribus servitutis vinculis coarctatur: sin vero avarum,
cogitur ad alia pejora confusore, ut sibi pecuniam ad impen-
dus ista conquerat. Haec ratione multi ex adolescentibus atatis
florem perdidere, & gnathones atque parasiti divitum con-
ficiunt, ut huiusmodi cupiditatem atque anum suum ex-
pleant, turpia nimium ministeria subierant. Quod igitur avarus,
effeminate, pusillanimes atque otiosissimus sit, & ad om-
nem luxuriam prout qui hec operat, in infelitum ex ipsis feci-
mus; quod autem etiam crudelis, ac inanis glorie cupidus, qui
unquam non insanus dubitabit: Crudelis enim est, qui cum vi-

Ibid.

A derit pauperem, tant' a sui ornatus cura detinetur, ut nec aspe-
xisse quidem videatur: sed auro quidem atque serico sephum
ornat, pauperem autem same deperire finit. Inanis vero glorie
cupidus est, qui vel minimarum rerum gloriam accipit. Ego
quippe sic arbitror: Romanorum nunquam Imperatorum aliquā
fuisse, qui se tantum propter trophaea sua saltaret, quantum
luxu perdit adolescentes, ob calceorum ornatum, ob vestes sitae
conficitas, ob casarem in modum pilei tonsoris operे circum-
ducant: nec pudet alienis artificum operibus gloriari. Adderem
alii his graviora &c. Et haec Chrysostomus hac de re ten-
tentia est. Cui nostra dissertatione, Gerarde, billem move-
rit, huic ego item non intendam: id unum à me audier.
Ad Chrysostomum abi, cum Chrysostomo litiga, Chrysostomus respondebit. Nunc, ut dixi, à pede & calcis,
ascendamus ad caput.

S. IV.

Verum, omnia capitis ornamenta insequuntur, mei in-
stituti non est. Vix illa fax aut viaticum ad tam
longam narrationem sufficiat. E capitis cultu id dumita-
xat sumam, quod nos collare appellamus, translata voce
a canum vinculis Collaria nostra, ut scias, ferre cum lunā
mutant, ita ut singulis pæne mensibus, aliqua collarium
novitas se prodat. Perpetua hic mutatio, & saepe ridicu-
la. Jam collare densum, & multo sindone volumine
impeditum, jam è simplici telâ collo affundit; jam
in orbem, jam pene quadrangulum disponit; jam
ferro aut chalybea a prunis calente, jam asculis ligneis
in plicas & sinus ordinatur, jam à lortione temere pli-
catum collo inicitur. Memini, et si facies mea nondum
computer annos, cūn è simplici bistro collaria in pectus
ulque, geminum cornu protenderunt; nec ita multo
post dempti sunt apices, & cornua illa quasi fornici pre-
flecta: quamvis & hoc pridem desitum. Coperunt deinde
collaria nimium quantum in humeros expatiari, &
tergum etiam vestire, credidiles manilia cervicibus
circumposita. Nec istud diu placuit. Vidimus deinde
Gallia aut Italia collaria advolare quae velut aë collum
ambiebant, & linei candoris radis cingebant. Sed ne-
que ista aëratem ruerunt, jamque alia atque alia, sem-
pèque nova formæ in confutidinem veniunt. Passim
jam videoas collare multiplici plicâ gravidum, quod in-
stat valli, collum ambiat. Pleraque segmentata, rugata,
& striata liberaliter.

Quid, quod nec idem color in collaribus placet, quod olim. Ante annos aliquot nemini nisi candor in col-
lari probabatur, & quod illa candidiora & magis nivea
erant, hoc mundulus illi placebant magis. Jam vero &
cærulea, & nigricantia & purpurea passim videoas, seu
filo, seu tincturâ sic facta. GERAR. Equidem spero ad
id aërat me perivicturum, ut etiam prafina cernam &
viridia collaria. Polyc. Olim pepla crocea pulcherrima
censebant, quod axi sui multibet iudicium. Guillermo
Peraldis Lugdunensis Antistes acriter perstringit.
Sed tædet me prorsus omnem hujus infaniam prodigen-
tiam perenfere, & facili nostri pudorem tam multi-
plici delirio onerare. Illud constat, neque id ipse inini-
ciari possunt, nimium laboris & pretui in hoc luxus-
nere collocari. Femina fuit nostro aeo, nimotum quam
pietas dicit, quae eō doliciarum & luxus processit, ut
in unicum collare lavandum, explicandum, & ad certas
leges componendum, ipsos quinqueginta Philipeos
expenderit solita mercede. Prodigium omnino nobile,
& suspicendum in re tam parvâ tam magni luxus! Sed
navis & mulier nunquam latis ornantur, dicebat Cato.
Ceterum majorem partem videre est in viris feminisque
protena nimium & in humeros excurrentia collaria,
nimis exquisitæ & operose sumbriata, in quibus nimium
& opere & pecunia ponitur; neque alio nomine haec
culpa purgatur, nisi quod plerunque dicant, ita moris
esse; hos, & illos, & illos idem facere, se illis non exqua-
les

les tantum, sed & superiores esse tam censu quam sanguine, aut dignitate; si illis hac & hac liceant, eadem si bi potiori jure licitura. Sic ad aliorum mores pridem damnam, componimus nostros; peccatis à peccantium multitudo patrocinium querimus, atque per aliena exempla perire pulchrum ducimus.

§. V.

Vestium luxus, & innumeratissima nomina: **E**t quid de aliarum vestium fastu, lasciviam, luxum, novitibus innumeris dicimus? Repeto; facit iterum & viatico fore opus ad narrationem tam prolixam, autem iterare quod dixi: novus dies, novas vestes videt, adeò nihil neque nimium, neque satis diu bellum & elegans nobis videtur; pâne quotidie novititia repertura emergit, que pretium saepe à novitate metitur. Adjicit ornatus proxima quæque dies.

Pilei Pallii, Caligati. **P**ileus jam fastigiatu caput circumtegit, jam depresso sum acuminatus placet, jam in rotunditatem planus, jam cum spirâ, jam sine spirâ eleganter habetur; jam cinereli, jam candicantis, jam mustellini aut cervini coloris preferuntur. Pallium modò simplex, modò alatum est, jucundus vel peltorionis exuvias esse. Et an non istud insignioris luxus noble argumentum, cum pallium è lanâ, quantum quantum est holoférico subducitur, quasi tegere velum expensarum superbiam, dum maximè ostendimus. Et quis thoracis patriam investigaverit, quem modò ex Gallia, modò ex Italia, ex Hispaniâ modò petimus, jam discutim, jam institu obductum gerimus; quandoque singularem elegantiam censemus, vestis materiem omnem fimbriariam numero celare. Manice quo: modò ample, at & tissimæ, & ad brachium striccas. Et quis omnes caligârum figuris explicet? Caligae nunc ad genu, nunc infra, nunc supra genua clauduntur; nunc laxæ, nunc adstrictæ sunt; jam volant & genibus illudunt; jam in globum aptantur: modò follicant, modò crassa farctura intumescunt; aliqui Gallos caligis, alii Anglos ius emulantur. Ligulae olim in eum dumtaxat usum erant, ut caligas thoraci ne ceterent; nunc numero ligularum agmina, totis caligis sparsa, puerilem profus, & ridiculam concinnitatem exhibent. Verè, ut verbum habet, Afrâ aves sumus. Omnia hinc varia & pâne in dies nova; infinita series est mutationum cum statim moriturâ novitate. Neque tantum se circumspicat qui has novitates excogitare, sed & qui sequi scit & imitari. Sed & aliis atque aliis in ueste color placet: ater, nimis lugubris est; lanæ nativæ, simplex nimis. Luxuria vestibus quoque provocavit eos flores qui colore commendantur. Vestes quæcumque non solum que mutantur per pinguedinem, sed quæ mulcent per molliitatem: nec solum quæ per molliitatem taetum mulcent, sed quæ per colorem oculos seducant. Tertullianus eleganter & facete, versicolorum vestium & purpurae ultimæ perfingens: *Nimirum Deus, inquit, demonstravit succa herbarum, & concharum alvæ in eoque lanas. Excederat illi, cum universa nasci jubet, purpuras & coquinas oves mandare.*

Et ô quoties, vestium partim pondere, partim tormento miserè vexamur! illum calcus uit, tolerat tamen; illum thorax constringit, tamen diffimulat; hunc frigus ultro advocatum contrahit, non tamen queritur, ne sua vesti pereat venustas.

O curas hominum! reliqua taceo, quæ ipsa per se oculis loquuntur: silo aurum vulnera, olim uitata, quæ satis anulorum digiti non caperent; omitto nebulas lineas, ventos textiles, topas vitreas, ut Arbitri & Vattro loquuntur: oratione nemo satis evolvat tot rerias, tot redimicula, tot strias & fimbriatas, tot undas & uncinulos, tot globulos & clavos. Nam habitu ad omnem novitatem mollis elegancie assidue correcto, peregrina semper magis astimamus quam nostra: modò aliunde sit forma vestis quæcumque, mox in laudem tra-

A hunc, nec formam tantum, sed & materiam vestis peregrinam amamus, lanam, & ruddoris naturæ beneficium spernimus. Peregritis ubique gratiam reperit, à quâ res quæque pretium possidet. Quis uestes parat in quod inventas sunt? vicuum cultumque ad nova identidem exempla componimus. Hinc luxus noster transalpino serico pretium fecit; hinc non molifissimus tantum pelibus coniecti, sed serico splendore ad luxuriam vibrantes, uestitum ambitiosa pretia mira augemus. Non est locus ut defleam satis, aut ut satis exerceat ludibria hæc extermorum habituum, quos nobis ab extremitat mundi finibus furibunda præfens ætas intulit, & etiam quodammodo infert.

Minutus Deus per Sophoniam: *Viserabo super principes, & super filios regis, & super omnes qui indui sunt vestes per egrina.* Divus Leo Pontifex de Româ vetere: *Hac civitas, inquit, ignorans sue præventionis auditem, cum pene omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium servebat erroribus: & magnam sibi videbatur affligrifile religionem, quia nullam refinebat falsitatem.* Idem ego pâne autem dicere de Germania, quæ cùm suis in omnium nationum terras emittat, omnium nationum ritus recipit, & magnum sibi videtur adsciscere ornamentum, si nullum respiciat peregrinum habitum. Vis videre vestitu Gallos, Italos, Hispanos, Anglos, Polonus, tantum Germaniam hætra, & videbis. Jusserat sibi, ut ferunt, Turcarum Imperator, omnium gentium habitum vestitumque pingi. *Comitis Fry.* *Pictor, ubi plurimarum nationum diversissimas vestes expressisset, hominem induitum teatum statuit, & juxta variis generis pannos. Hanc picturam suam interpretari jussus: Hi, inquit, Ungari sunt, hi Poloni, hi Galli, hi Britanni, Itali isti, ita & de aliis. Ubi ad hominem illum investitum devenit, Hic, inquit, Germanus est; certâ vestitus formâ pingi non potest, nam quotidie novam excoigitat. Rem dixit hic pictor. *Hinc videre est peregrinas omnis stultitiae inepias, & eorum laetitia habitum ornatumque, unde fermè nec in moribus quidquam patriæ ac vernaculi superest. Tanquam originis pudeat, hoc unum omnes agunt, ut videantur à majoribus descivisse.* Et hac illa ornamenta sunt, quibus superbus nimis nescio quâd altum stemma menicitur, & pâne Adamum translit.*

§. VI.

I Nterjungamus hinc paulisper. Ecquid, Gerarde, hoc libri est quod manu tenes? *GER.* En nomen auctoris in fronte. *POL.* Non hoc quarto. *GER.* Quidergo? *POL.* Quod gaudeo me non repertire. *GER.* Ergo suspicabaris mali quid latere? *POL.* Metu potius quam fulpicio erat, & quid apud te dissimilem? mores ævi nostri corruptissimum jam nosti, nihil non audiens. Hinc aliquibus non satis est domi, horas optimas pessimè concrere inspicio speculo, libellis etiam inferi, & una compingi curant speculum, ut ubi demum locum sint, vitreus hujus judicis responsa in promptu habeant. Et quoties aliqui de die domesticum hoc oraculum consulunt, quantâ patientia responsum quantumvis prolixum præstoluntur, quâd follicite oculos in omnem partem flexunt, ne quid nœvuli industria oculorum effugiat.

Vah! vanitatem vanissimam! *O vano quid speculum confitit.* *Territ. d. I.* *luzmores tuos incuere, conscientiam tuam inspicere, in Christum Christus crucifixum oculos coniuge; hoc tibi speculum, & opifex splendor crucifixus sit, in hoc non fabram levitatem, sed cruenta tubera, & alta Christiani vulnera confidera. Ouid vis speculum omni occasione confidere, debet esse anxiè inspicere, cum tamen cognito Deo & ademptâ placendi speculum, voluntate, per luxuriam vacationem, omnia illa ut otiosâ, ut ho- filia pudicitia, refusantur. Nam ubi Deus, ibi pudicitia, ibi gra- vitas, adjutrix & socia ejus. Tertullianus, quæ pudicitiae *De virg.* nundinatrices eas feminas habet, quæ (ut loquuntur) con- *vel. cap. 12.* filium formæ à speculo petunt. Potiori jure & in viris *De cult.* hoc ipsum reprehendit. Verissimè Seneca: *Iam speculum;* *Sen. l. 1. nat.* inquit, ornatus tantum causa adhibitum, nulli non vitio ne- *qq. cap. 17.* cessarium.*

*cessarium factum est. Scis, Gerare, quid olim Pudens in oratione censoria velut grande crimen detineatur, & clamiter: Habet speculum philosophus, possidet speculum philosophus. An nos non vehementius vocifere-
mur. Habet speculum alumnus Parthenius, possidet speculum sodalis beatae Virginis, inficit speculum juve-
nitis Marianus. Quid hoc, mei juvenes, ad pictatem aut litteras facit, formam suam speculo affiduo explo-
rare? Socrates quidem philosophus, suis suavisse fertur, ut semet in speculo contemplarentur, sed in morum ac disciplina, non in formâ gratiam id satis. Hoc enim volebat vir sapiens, ut si quis suorum à pulchritudine commendaretur, impendio procerare ne dignitatem corporis malis moribus dedecaret, qui vero minus le-
commendabilem formâ putaret, sedulo operam dare, ut virtutis laude turpitudinem regeret. Non iustit Socrates, ad speculum curiosius comam struere, non capi-
lamentum in statione disponere, non crines velut sugge-
stum adficare, non tressus sublimibus cincimis in occi-
picio excitare, non denique tempus nobilissimum apud
vitrum hunc centorum perdere, quod nos injussi sepe facimus. Gravissime queritur Seneca contra otiosos hos fucos, quibus apud tonsorem multa hora transmutantur, dum deceptur si quid proximâ nocte succre-
vit, dum de singulis capillis in consilium iur, dum aut disiecta coma restituitur, aut deficiens hinc atque illinc in frontem compellitur. Quomodo ita curuntur, si tonsor pauli negligenter fuit: quomodo excandescunt, si quid ex juba sua decimus est, si quid extra ordinem facit: &c. Quis est istorum qui non malit tempus publicam turbari, quam comam suam: qui non sollicitior sit de capitis sui decor, quam de salute: qui non compritor esse malit quam honestior: Hostu otiosos vocas inter peccati nem speculimque occupatos: Si hæc Seneca non im-
merito exprobaret, ignoscendum Cyrillo Alexandrinum exclamanti: *Vix calamistris ad ledendas & vulnerandas animas.* Credite mihi, hac talia omnia, speculum, & ad speculi examen vibratus capillus, cirri, cincim, gypsa-
tissima chirotheca, peregrini odores, moschum, smig-
mata, tot questra elegantiæ, tam diversæ amictus deli-
cie, hac inquam, omnia castitatis & pudicitiae amorem non olent. Qui castitionem amar, hac fugit & vita omnia: optimus odor in corpore, est nullus. Jam olim
3. minus Isaías: Erat, inquit, pro suavi odore fœvor, & pro
zonâ funiculâ, & pro crissipati crine calvitudin. Mirabilis
mutatio! illis ego carcer malum, quæcum ictis mutare alterutrum necessarium. Qui illis abstinere non vult, au-
18. diet tandem horrendum istud: *Quanum se glorificavi, & in deliciis fuit, tantum dñe li tormentum & luctum.* Neque tantum graviorum censorum incurrit haec talia, ubi honestas Christiana viger, sed & ab idololatria honestam amictibus damnantur. Flavio Vespasiano Imperatori juvenis quidam gratias egit pro impetrata praefecturâ. At haec gratiarum actio minime placuit Cæsar, & cœlum de causâ: juvenis ille plus equo comptus videbatur, & quia etiam unguento fragiabar, Vespasianus severo cum nutu contempsens: Malussum, inquit, allium obolus fuisse. *Mer & litteras concessa revocavit.**

MOX & inter eas concretae sunt. Optimè olet, qui nil olet, & fatis formosus est, qui forma judice speculo potest non egere.

§. VII.

GERAR. Si speculum damnes, Polychroni, multo magis pigmenta damnabis, quæ ad speculum prælinuntur vultu. P.O.L. Optimè mones, omisferam pene nobilissimum genus colendi corporis. Fui tamen, factor, in errore ante hac: feminas nostri ævi fuso non uti credebam. GERAR. Errabas sancte, omni Polychroni, prius revixit Jesabell, nec jam una tantum cerullatas butacas ostentat. In urbibus tales invenire est, que sibi inservi non placeant, nisi purpurissatum os speculo pro-

§. VII.

A pinaret. Novi feminas quæ ut tutores nequitas habeant, artem facientes, maritos id velle fingunt. **POL.** Pulchritudinem, fingeres & stibio se pingere, quid enim fragmentum, nisi falsitatis stibium? Sed & miseræ, & in propria permiscem vafas! velint nolint, iubent non ju-
bant mariti, cerulatam cutem nunquam fatis excusatibus. His ratio & Christiana leges reclamant. Audire, or, quid prisci ævi Patres in pessimum hoc pingendi le-
studium pronunciarint.

Tertullianus non sine stoma^{to} : In illum, inquit, de-
linquunt, quæ cutem medicamentibus ungunt, genis rubore ma-
culant, octos fuligine collidunt. Difficiet illis nimurum plastica
Dei, in ipsis redargunt, reprehendunt artificem omnium, re-
prehendunt enim cum emendant, cum adjicunt, utique ab ad-
versario artifice sumentes additamenta ista, id est, diabolico. Quod
nascitur, opus Dei est, ergo quod singulat diabolus negotium est.
Quantum autem a vestra disciplinis & profiscionibus aliena-
sunt, quād indigne nomine Christiano, faciem siccam gestare,
quibus simplicitas omnis inducit, effigiem mentiri, quibus fin-
gia non licet appetere quod datum non sit, quibus alienum ab-
sumentiam in speciem exercere, quibus studium pudicitias est. At-
que utinam miserimus ego in illo die Christiana exultatione
vel inter calcanea vestra caput elevem, videre, an cum cera, &
& purpuris, & croco, & in illo ambitu capitis resurgatis, an
taliter explicit Angelii in nebula sableviter obviam Christo.

B De cetero cultu corporis moderando sic monet Tertulianus: Quamobrem erga vestitum quoque, & reliqua con-
positiōnē vestre impedimenta, perinde vobis curanda est am-
plicatio, & decessio redundantioris nitoris. Nam quid prodest, sa-
cram quidem frugi, & expeditam, & simplicitatē cōdignam di-
vine discipline exhibere, cetera vero corporis, laciniosi pompa-
rum & deliciarum inceptis occupare? Hę pompa quam de pro-
ximo curen^{re} luxurie negotiū, & obſtruant pudicitia disciplinis, dignoscere in facili est.

C Clemens Alexandrinus non minus acerbis in tam la-
sternile foleriam: Turpe est, inquit, pudicam facere flagi-
ventes pilos, sed & genas fucare, & oculos depingere. Non intelligunt autem miseræ, se propriam perdere pulchritudinem dum
externam inducent. Summo itaque mane se lacrantes & ex-
tendentes, variisq; ac confusis mixtionibus effingentes, virum
quidem cutis colorē refrigerant, carnem autem venenū effi-
duant, euriſosq; ac superfluis abfessioribus proprius decora-
florum corrupunt, & meridianū efficiunt. Quicovia à cata-
plasmatis quidem pallida cernuntur, a morte autem facile
arripiuntur, ut que adumbrat am carnem venenū iam lique-
factam habeant hominum opificem contumeliam efficiant, tan-
quam qui pro meritis non fuerit cū largitus pulchritudinem.
Iure ergo quod ad dominū servandū & administrandū fa-
miliam attinet, ignave sunt, ut que sedent, veluti depeñit ad
spectaculum, non nate ad dominū custodiandū familiare adminis-
trationem. Quo autem nihil dici aut singi potest absurdus, si
cū istius sua forma, perinde ac si res ab eis bene gesta & cer-
ficiata sit, specula excoquuntur, cum hinc fraudi effici potius ad
movenātū operculum. Et paucis interētis: Si ergo na-
ralem corporis pulchritudinem minus quam pulchritudinem
anime estimat Dominus, quid sentiet de adulteriū, quid
quid saluum est omnino expulit.

D

Ut autem huius probrofia artis primum magistrum
fuisse diabolum sciamus, Cyprianus hoc fucandi arti-
cium gravissimum dicitur: *Que omnia, inquit, peccata-
& Apostata angeli suis artibus proderunt. Illi & oculis cu-
cundis nigore fucare, & genas mendacio ruboris infic-
tare crinem adulterinis coloribus, & expugnare omnia
oris & capitis veritatem corruptile sua impugnatio dicen-
runt. Addit: Manus Deo inferunt quando id quod ille forma-
vit, reformare & transfigurare contendunt; nescientes qua
opus Dei est omne quod nesciunt, diaboli quodcumque mutant.
Quod ornari te putas, quid putas comi, impinguatio est ipsa da-
vini operis, pravaricatio veritatis. Et: *Nam sacerdos preser-
vat & veritas, quando que sacerdos sunt, polluntur colorum
adulteris, & medicaminum fucis in mendacium vera mutan-**

Mach. 5. tunc Dominus tuus dicit: Non potes facere capillum unum album aut nigrum; & tu ad vincendam Dominum tuum vocem recte esse poteris? Andaci conatu & sacrilegio contemptu crinatus infelix, &c. Non metuis, oro, qua talis es, ne cum refur- rectionis dies veneris, artifex tuus te non recognoscas, & ad sua premia & promissa venientem removas & excludas; incapa- psis vigore censoris & judicis, dicas: Opus hoc meum non est, ne in imagine hec nostra est; curem falsè medicamine polluisti, crimen adultero colore mutasti, expagnata est mendacio facies, figura corrupta est, vultus alienus est. Deum videre non poteris, quando oculi tui non sunt, quos Deus fecit, sed quos diabolus infecit. Illum tu fecisti a te, rutilos atque depictos oculos serpentis initata est de inimico tuo comparsa cum illo pariter & arsuris.

*Seria sunt haec, ô Deus, & altè cogitata! Atque de corpore colendi studio, universè sic sentit Cyprianus: *Sign. & Ornamentorum, inquit, ac vestium insignia, & lenocina for- marum non nisi proflatus & impudicus feminis congruent. Et; cypispa non pereas, alios tamen perdis & velut gladium te & venerum ridentibus præbas, excusari non potes, quasi mente casta sis & pudica. Redarguit te cultus improbus, & impudicus ornatus.**

Carm. de Cyprianus: Quid si ob adscititiam for- man, inquit, ita infolescit, nunquam certè pudicum amnum habebus, utpote qui faciem aversatur.

Hom. 4. in Chrysostomus, huic virtio verecundam honestatem apponens: Qua unguentum, inquit, delibera non pergit, que faciem nequam facit atque coloribus pingit, que Dei contenta opificio nibil ex se addere quasi arte molitur. Quid enim fidum tuum, quid artem consummato à Deo opificio admo- vere presunis, atque ad auctores injuriam ornaris?

Sed & profani scriptores hunc corporis cultum vi- tuperant. Opinè dixit priscus satyricus: Color arte complicitus inquinat corpus, non mutat.

Theophylactus Sophista feminam aratae progressam, suavi vituperio abstracturum ab hac insania: Naturæ, inquit, ornamentum tibi præterit, & ad rugas properat elegans. Tu vero veritatem obscurare conari fictio ornata. Quia fronte puto & ceruia signis obtempera temporis. Non enim decent prata in autumno flores. Meministi etiam mortis, cui vicies, & modicam ex necessitate disce colere. Alioquin senum & juventam officiis injuria: hanc enim promittens, fru- strari illud autem possidens adulterare conari.

En, undique vapulant purpurasæ genæ: sacri juxta & profani scriptores stibium & ceruia ab honestis marronis removent. Ergo vilius ei honestas est, cui purpuras & fucus tantopere commendatus est.

Finio cum Tertulliano qui hic agmen duxit: Quare, inquit, nuditatem duriora, & non sentimus relinquo la- titora, & non desiderabimus. Stenus expediti ad omnem vim, nibil habentes quod relinqueremus timeamus. Reinacula ista sunt ipsi nostra: projiciamus ornamenta terrena, si cælestia optamus. Multa dixi hoc capite, sed in summam colligam, que dixi. Quidquid carnem oler, nil sanctimonie spirat: quod Corpori jucundum & pulchrum, Animo plerumque noctum: Conscientiam non curat, Cælestes parum honorat, qui corpus nimium amat.

CAPUT VI.

De cultu Corporis quid sacræ paginæ, & sancti Patres sentiant.

E Veste virum noveris. Nam, amictus corporis, & risus dentum, & ingressus hominis evincunt de eo. Ut ritus, ut sermo, ut incensus, animi cogitationumque character & nota sunt, sic & habitus non immerito esse perhibetur. Vestitus levius, levemq; muliebris, & feminatum; monstruosus, monstrulosus; plus aequo nitidus, ostentationis amantem: ac vicissim gravis prudentem, modestus continet arguit: atque ut ille probrum, sic iste laudem Domino suo conciliat. Minatur olim Deus severè, om-

Tom. I.

*A nem cultum corporis auferendum, & in illa die, inquit Isaías, auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lu- nulas, & torques, & monilia, & armillas, & mirras, &c. *Isaie cap. 3. ver. 18.**

*Esther quamvis reginarum amplissima, tamen im- minente suis fatali periculo, vestem regiam omnemque mundum mulierib; ponens, & indumentis ad luctum vestita, has Numini preces supplex admovit: Tu sis ne- *Esth. c. 14. cestitatem meam, quod abominis signum superbiae & glorie* *vers. 16.* mee, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & deserter illud. Quibus illa verbis luculentè testata est Orbi, quancum odet cultum corporis, qui vere signum est superbiae. Hic ego non diffiteor, tertiæ meæ leprouis il-*

*lo Christi monito, de Epulone purpuro: *Homo quidam Luc. cap. 16.* erat dives, & indubitate purpura & byssus. Tantum res fla- *vers. 19.**

*gitia est, ô Christe, byssina & oltraria veste amiciri? ne- *Esth. & purpura* que enim aliena via atolo rapuit, ut purpura & byssus *vestitus* sum emeret, nec opifices manuprecio fraudavit, nec stravit via mercedem famulis negavit, nec invasit alieas è suis locis ad inferos culis, ære suo hæc sibi comparav; & ut videtur, digni- *diviti epi-**

*cor & opibus congruè vestiit. Et tamen sepultus est *loni.* in inferno. In hoc ei sepulchrum viam stravit, è bysso & purpura vestitus. Horreto cùm cogito. Hunc milibus orro- rem augent Divi Gregorii verba: *Sunt, inquit, nonnulli* *Homil. 40.* *qui cultum subtilium pretiosarumque vestium non putant esse in Evang. peccatum. Quid si videlicet culpa non esset, nequam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quid dives qui torquunt apud inferos purpura & byssus indutus fuisse. Nemo quippe vestimen- tra pretiosa nisi ad inanem gloriam querit, ut honorator cere- ris esse videatur.**

S. I.

GERAR. At decorum est egregiè vestiri. *Pol. Mos Madarense.* *est, nec tu id ignoras, vilia & fæda coloribus & fu- lib. 1. Mile- co venalia facere. Hoc illud vestrum collidum mu- star.*

*Nus est, ut viles & abjectos animos veleant illustri fuso. Ita profundissimum cœnum vestri fragilis indigna fronte desepsit, ita sumum nives induunt, nec ipsis angubus pulchrum veneni tegmen versicoloro tergo, & squamis fulgenibus deest. *GER. Honori est, exquitate indui. Pol.* Pudebit te cultus exterioris, quales quid eo tegatur, cogitabis. Infana enim est ambitio, sumum operie purpura. *GER. Ecquis reprehendat vestes quā mundissimas habere? Pol.* Non audisti quid ille vir fortissimus apud Crispum dicat: *Munditiam mulieribus, laborem viris convenire.* Et quamvis sequior illi sexui divus Paulus plusculum quid ornamenti concessit, aurum tamen & argentum & vestem pretiosam adimes: *Non in tortis 1. Tim. c. 2.* crinibus, inquit, aut auro, aut argento, aut margaritis, vel ve- *vers. 9.* *stis pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per bona opera. Ejusdem animi & divus Petrus: Quarum, in- 1. Pet. cap. 3. 3.* quir, non sit extrinsecus capillatura, aut circumdat auri, aut induimenti vestimentorum cultus. *GER. At vestitus insignis auctoritate addit. Pol.* Sæpiusq; minuit, dum suspi- citionem auger, cum vanissimâ curâ placendi laborare, qui has sibi phaleras circumdat. Et sape cultus corporis qui ad famam queritur, vilum movet: nec ullus re pejus sibi confutil deformis homo, quām cūm formofus vult videri: quod si natura ei formam non invidebit, quid adscitit his pigmentis naturalem gratiam corruptit? *GER. An non festi dies plus cultus indulgent corporis Pol. Cadaveti, dicas. Pone in feretro aureo cæcavet pallidum, gemmis illud oltrisque circumda, quo plus or- natus, plus & horrois erit. Et ne ad injuriant trahas quod dixi, origo nominis inquirendæ est. Cadaver à ca- Cadaver dendo dicitur: mortui corpus cecidit, vivi calurum est, à cadendo dicitur. caditque continuè, tempore enim moritur quamdiu vi- vimus. Ita exilii discrimine, istud ab illo discedit. Hoc censu Jacobus Apostolus: *Agite nunc divites, inquit, plora-* *1. ac cap. 5.* *te & abhæde in misericordia vestri, qua adveniunt vobis. Divitie* *vers. 1.* *vestre putrefacte sum, & vestimenta à temis conœcta sunt. Fa-***

Tom. I. *Tertul-*

Tertullianus interrogans: Quo pacto, inquit, pudicitiam sine instrumento ejus, id est, fine gravitate tractabimus? quomodo autem gravitatem administranda pudicitia adhibebimus? nisi & in facie, & in cultu, & in totius hominis contemplatione severitas circumferatur. Nam, ut idem restatur, Pudicitia Christiana satis non est esse verum & videri. At vero quā ratione in illo videatur, qui tantopere studet, ut Tertullianus loquitur, sese expingere?

§. 11.

De leg. lib.
gēr. hom. 14.

Lib. 1. de
vulg.

Epist. 113.
ad Sophiam
virg.

Psal. 36. v. 1.

Idem de mo-
do bene vivi.
vers. 9. initio,
& fine, plus
in Apol.
ad Guiliel-
abb. ante
finem.

Prov. 1. 30.
vers. 8.

1. Tim. c. 6.
vers. 8.

Gen. cap. 28.
vers. 20.

Epist. 2. ad
Fulcomem.

Lib. de ligno
patientis lorica.
cap. 5.

Lib. 1. de
lucia Spir.
cap. 2.

Homil. ult.
in Evang.

Corpori impenitit.
Res ipsa, inquit,
restatur, quod
pro sola inani
gloriā vestimentum
pretiosius queratur.

Regorius Magnus originem indagans cultus qui

Corpori impenitit. Res ipsa, inquit, restatur, quod pro sola inani gloriā vestimentum pretiosius queratur. Nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, ubi ab aliis non possit videri.

§. 12.

Divus Hieronymus de Pauli defuncti Anachoreta tu-
nica, velut de optimis spolis triumphans: *Vos, inquit, in via ad
tunicis aurum textis, ille ne vilissimum quidem vestimentum
habuit mancipii vestri. Sed e contrario illi quidem pauperi-
lo paradisus patet, vos auratos gehenna suscipit; illi vestem
Christi, nudus licet, tamen servavit, vos vestiti sericeis, indu-
mentum Christi perdidisti. Aureus ille Constantiopolita-
nus orator Chrysostomus, tam disertè quam copiose de me, in
cultu corporis hæc pronuncias: Audiant, inquit, ope-
leni & qui luxuriantur in vernium operibus, & vestimentis
sericeis, discantque quomodo ab initio humanam naturam mi-
sericors Deus docuerit. Pellicas vestes fecit eis ut confusione Pellicas
tegerent: quo docuit nos ut mollem & dissolutam ritam fugia-
mus, nec inerte & remissam scētemur, sed magis austeram
amplexum. Itaque vestum amictus continuum nobis sit mo-
numentum, quo memores sumus quantis bonis excederimus, &
discamus quanto supplicio humanum genus ab obedientiam sit tecum
affectum. Dicant igitur nobis, qui tanto utuntur apparatu, &
jam usum lane prosum audire nolint, sed sericeo vestiatur, &
eoque insania pervenere, ut aurum vestibus intexant. Imprimis
autem mulieres hæc mollitie dedita sunt. Quare, die obsecro,
corpus ita ornam, & gaudes ejusmodi ambitu. Non cogitas
quod pro magno supplicio, propter transgressionem, tegmen
hoc excogitatum est? Et quare non audis Paulum dicentem: *1. Tim. 1.
Habentes vietum & amictum illis contenti sumus? v. 16.*
des quid unius dumtaxat rei habenda sit hic cura, ridelat,
ne corpus nudum sit, sed ut tegatur. Num adhuc de vestimentis
vicietatem oportet sollicitum esse?*

GERAR. O mi optime Chrysostome, quā apud
multos tam facros quā profanos, tam Ecclesiasticos
quā politicos, antiqua nimis est & simplex hac tua
oratio! hæc illi monita, etiam millies ingesta, & occen-
tata millies, non penfi habent. Te in cathedrā clamantem
non turbant, audiunt monita, at interim domi,
non quod tu mones aut jubes, sed quod illi lubet, faciunt, & pro more nostri aī dicunt: Fuit vehemens
oratio. Hic omnis illorum profectus est, concionem
frigidissimè laudat: cetera nec hilo meliores, in eodem
hærent luto, nemo est qui dicat: Rei sumus, emende-
mus nos. POLYCH. Sed non teretur Chrysostomus, *1. Tim. 1.*
qui omnem luxum perclus, sic pergit: *Quid venia digna-* *mil. 1.*
disit, qui & in vestimenti multam vanitatem ostendunt, &
*quod gravissimum, in his superbiant? Si omnia que in ius re-
pedita habent, indigentibus divites distribuerent, neque sic sup-
plicium effugerent eorum peccatorum (nota Gerarde) que in de-
liciis vestrum & conviviorum admittunt. Quo enim supplicio
non sunt digni, qui modis omnibus dant operam, ut sericeo &
auri intertextis induantur, & post se pompad trahunt in foro;
Christus vero nudus obambulat necessario alimento definitus.
Post pauca: *Quot pauperum ventres poterant inde paci, &*
*quot corpora nudæ agentium poterant contegi ex his quæ a solo
collo & humeri pendunt, nullus alterius uis gratis, quam in
damnum & nocumentum anime? Et ut dictorum caussam
reddat: Hoc enim studium, inquit, in ornando corpore inter-
stitium indicat deformitatem, & hujus delicia illius manifestam in omni
faciunt famem, & hujus vestrum sumptus illius indicat nuditatem.
Impossibile enim est aliquem agere curam anima, & inde-
tanti facere corporis pulchritudinem ac ornatum, sicut & im-
possibile, in externo illo cultu tantopere occupatum, illius agere
curam. Ita, Chrysostomi seni fieri non potest, ut in ex-
teriorum cultum adeo efficit, cui quidem cura forsitanus.* GERAR. Chrysostomus hæc solis mulierculis ob-
jectit. POLYCH. Ignoscat mihi tuus genius, mi Gerarde,
erras hæculent: etiam viros ob hauc colendii corporis
infaniam acriter reprehendit. Et en verba Chrysostomi
tomo quarto, homiliâ vigesimâ octavâ in capitulo XII.
Epistola ad Hebreos. Lege, lege, hæc illius verba sunt:
*Non enim nibi sermo ad solas mulieres dirigitur, sed etiam ad
viro, omnia enim reliqua que habemus, supervacua sunt. Soli
pauperes supervacanea & vana non possident, fortassis autem
etiam ipsi ex necessitate. Ceterum si licet, neque illi proficiantur
abfincent.**

affinerent. Ita Chrysostomus ad verbum. Si quis contradicat, hunc non aliud, quam quod supra, insufurrem: Ad Chrysostomum abi, cum Chrysostomo age, Chrysostomus respodebit. GER. Do manus, magis a te vietus sum, quam ab Apolline Marfyas. P. O. L. Ergo jam ad alia.

C A P V T VII.

Cultus corporis nimius, quam à ratione, & prisci nostrique ævi legibus alienus sit.

Solebant Indi reges majorum suorum eadæ vera ignis fiscare, deinde in palati penetrali pretiosis funibus suspendere, auro & gemmis ornare, sic ornata servare, & pene adorare. Ridenda superstitio, sed an nos non etiam in illâ sumus, qui corpus in cadaverosam tabem brevî abiturum sic comimus, sic ornamus, sic exclimus? Num hoc cum ratione & recte fieri dicendum? Sed huc opportune monuerim, nullum milii sermonem esse de habitat cuivis hominum ætati & ordini convenientem. Sunt certæ inter homines (quis nescit) distinctiones & gradus ab ætate, ab nobilitate, ab eruditione & virtute, ab officiis & dignitate, sunt & certa pro his gradibus vestium discrimina, de quibus ego hinc nihil, neque illos philosophos audio, qui omnes attrito pallo suo amicunt, hinc solum contendeo, nec omnem, nec nimium cultum corpori esse indulgendum. Quod probè solo rationis ductu in tellexit Saladinus, ille Christianorum olim terror, qui eum Syriam, Ægyptum, & Africæ bonam partem subegressus, morti jam vicinus in cogitationem hanc feriò descendit, & solam interiorum tunicam, pro omni pompa funebri, in hastâ sublimem ferri jussit, cum acclamatione: *Hoc unum ex domitu Orientis restare.*

S. I.

O Bsecro te, quicunque corpori plus æquo faves, & rationi tam audacter insultas, intuere Adami purum uovem habebat induitum, sed nō ostro rubefactam. Non male Demonax quandam purpuratum alieni infentiū sese jactant, ad autrem immurmurans: *Heus tu, inquit, hoc ante gestabat ovis.* Et quoties sub tali ove ferocia lupina, pigritia asinina, vulpina astutia, superbia pavonia diliteſcit: *Sunt in Palæstina pomæ Gomoræ, quorum intrinsecus favillaceam fuliginem extime curis ambitus elegans & formosus quidem continet;* at si hæc vel levè tactu premantur, fumum exhalant, & in vagum pulvorem fariſcent. Simillimum huic pomæ corpus humanum est, quod saepe cinnama fragrans, balsama torans, & vario compitu elegans est, sed premaur nonnihil ſepulchro purpurascens hoc pomum, quid exprimeret præter pulvrem, fecorem, saniem? Non immerito caſtigat olim Atheniens̄ fuos Græcus Cicero, quod cùm in Philippum Macedonem eundum eſſet, cum aggere munendi, miles colligendus, exercitus inſtruendus, ipsi turres & mœnia dealbarint. Quid nos facimus alio? carcerem nostrum dealbamus, cum inſygnum draconem juratum & æternum hostem nunquam nos ſi pugnandum, cùm mille alia potius agenda ſint. Num hoc rationi congruum? Referrit è Seneca Augustinus, ille anſititum Antifites, apud Romanos in Capitolio idolis ex more lumina accensa, velut in tenebris agentibus, ſalutantur nomina pronunciata tanquam audientibus, ſpeculum quiaſi videntibus oftenſum, capillamenta pexa, ut ſentientibus; eaſdem etiam illas ſtatua aquis lotas, ſtrigilibus frictas, unguentis per multas, linteis exterfas, velut veros homines. Quam imitanter avide hanc impia religionem! Idolum habemus Corpus: hoc lavatur, hoc unguitur, hoc comititur, hoc colitur. Ubi ſpeculum animo, ubi lavacrum, ubi unguentum? Ah, fordeſci Dominus, dum ſervus bene ni-

Tom. I.

Aridus incedit; herus calcatur, dum extollitur mancipium; princeps conpietur, dum ſubditus adoratur, rex cruciat, dum epulatur famulus; necatur imperator, dum triumphat gregatus miles. Et hoc proflus contra omnem rationem. O improbum mancipium, o execrandum idolum! quod in ſuum dominique ſui malum tantis impendiis exornatur, quod videri vult & confici, quod locum ambit eminentem, quod omnibus ſervitius vult coli, proximum eft ut facies ei accendamus, & adoremus. An non hæc & ratio & veterum exempla gravissime reclamant? GER. Optimè hæc quidem à ratione ducis, sed non aquæ ab exemplis veterum, qui ab hac ſapientiâ longissime diverterunt. Et fi quidem de corporis cultu ſit ſermo, que non hæc portenta habuit priſcum ævum.

S. II.

Feminæ fuerint, teste Antiphane, que crocodili ex- Feminæ crementis faciem polent. Hem, eruditam inſa- luxus, & ð dignas qua hoc vultus ſui medicamen etiam glutinent. Clemens Alexandrinus jure graviter indignatur: *Ter enim, inquit, non ſemel digna ſunt ut perceant, que gog. cap. 2. crocodilorum excrementis uruntur, que ſpuma ſepiarum in- guntur.* Poppea Domitia Neronis Imperatoris coniugus Poppea quingentas ſecum per omnia trahens fætas alinas, bal- Domitii ſecum folio totum corpus illo laetè macerabat, exten- Neronis ſecum di quoque curem & vultus candorem ſervari credens. Ajant enim ab hoc laetè faciem erugari & tenerescere. Ajant enim ab hoc laetè faciem erugari & tenerescere. Hæc eadem, etiam in exilium relegata, ſias ſecum alinas trahebat. Affirmat Plinius, notum eſſe quafdam etiam è Romanis feminis, quotidie quingentas alinas custodito Nat. his- numero in hanc ipsam curam fore. O Scyllas & cha- rybdes patrimoniorum, que per hunc unum corporis cultum profuſiſſimâ luxuriam torbentur! At quod illud monstrum, non femina, qua, ut Umber poëta canit,

incedit vefus indua nepotum.

C Plinius viſam à ſeat Lolliam Paulinam Caii Principis Lib. 18. c. 12. matronam, ne ſerio quidem ac ſolenni ceremoniarum Lollia aliquo apparatu, ſed mediocrium etiam ſponsalium cer- na, linaragdis margaritæ ſque operam, alterno textu ful- genibus toto capite crinibus, ſpiris, auribus, collo, ma- nibus, digitisque, que ſumma quadringenties HS. colli- gebat: ipſam confeſſum paratam nuptiacionem tabu- lis probare. Portentum & prodigium in Oceanum de- portandum! una mulier, uno corporis cultu * decies * 1000000 centena milia philipeorum gefet ſibi circumpolita? tam enī Queritur jure Seneca, & : *Video, inquit, uniones non ſin- philipeus, gulos ſingulis auribus comparatos: jam enim exercitate aures quoque hæc & alio notan- oneri ferendo ſunt: junguntur inter ſe, & inſuper ali binis ſu- dūm, perponuntur. Non ſatis muliebris infania viros ſubjecerat, niſi Lib. 7. de- bina ac terna patrimonia auribus ſingulis pendent. De beniſte. c. 9. Christianis feminis Tertullianus: Ajant & de frontibus De habita draconum, inquit, gemmas erui, ſicut & in pſcum cerebris la- mulier. pidoſtas quædam eſt. Hoc quoque deerrit Christiana, ut de ſer- pente cultior ſiat. Sic calcabit diaboli caput, dum de capite eius, cervicibus ſuis aut ipsi capiti ornementa ſtruit. Neque hic ſexus immodico tantum preio ſubinde, ſed & nimio studio animi ergaſtulor adorari, & hoc anxiè agit ut omnia corporis æquabiliter ſint ad regulam, ut inceſlus ad arem compoſitus, vestigia nihil extra mensuram aberrantia dirigat, ut caput aliquor horis ornatum decorare emineat, ut denique omnia cultum præ ſe ferant & gra- tiam, velut ſi de arcâ prodirent, aut, ut Seneca loquitur, Epift. 105. initio. de capiſula tota.*

S. III.

A T ne ſole femina in ius ambulent, & luxum Gellius I. t. luant, etiam viri olim in hac noxa ſunt. Quis nescit Noë. Attic. quād sollicitè nitorem & venustatem vefitus confeſſati ſint Demofthenes & Hortensius; quorum iſte diem Demo- collega dixit, quod ei in loco angustiore forte obvius, Hortensius & togæ ſtructuram diſturbaverat. Ita, mi Polychroni, ve- luxus.

N n 2

teres

teres ne nimium lauda: leges iis non male, sed viatrix legum audacia in colendi corporis studium certatum se effudit. *Pol.* Quid cum prodigiis aut larvis luctemur? quod si a prilegiis ari moribus patrocinium queras cultui corporis, frustra es, & tuo te jaculo fauciatur videbis, iisdem tibi nominibus occuro. *Confit.* illum ipsum oratorem Græciae Demosthenem proper nimis accuratum exquisitumque cultum, probris saepe laceratum fuisse. Fecit ergo quod nec illius quidem facili homines probabant. *Hortenfium* item *Censorum & reprehen- forum voculas ob nimiam inuiditatem, nimilque affectum decorum hanc effugisse. Si rem aero suo dignam Hortenfius fecisset, in hanc reprehen- sionis notam non incurrisset. Quia & ipsis feminis Roma lex Oppia, nec non per- veste varii coloris uti, nec auri plus semiuncia habere permittebat. Et nostro aero an non bona leges, & pravi mores inter se pugnant? quam præclaræ multarum ueste varii bium sanctorum sunt in hoc vestium luxu abolendos? Promulgantur, & non servantur, tabulae figurantur & negligantur. Quam serio edixit Augustissime memoriae Imp. Carolus V. ne quis fraudem faceret legi seu latae *Confit.* Im- seu ferenda circa rem vestiarum. Edita est Augustæ periodæ, in Vindelicorum, anno 1548. *Reformatio politie Imperi Reform. Po-* rialis, quæ ut legis dicendæ cauſam exponat, vestitus lit. c. 9. 10. 11-12. 13. ad infidelium his ipsi omnino verbis perstringit: *Modus finium omni- autem vestium ac ornamentorum, cum in tantum luxum de- venerit creverit, inter dominos, equites, nobiles, cives, & colo- nos seu agricolas, hoc modoque, ut idcirco non solùm pri- vata persona, verum etiam nationes & provincias inde exten- dantur, agentioresque efficiantur: videlicet cum per aurea, ar- gentea, sericaque indumenta, per Damascena, Attalasena, Bysina, alioisque peregrinos pavos, mitras, margaritas, unio- nes, qui hodie abusus ad luxum magnus est multisque in Germanicâ natione, ex quâ trajicunt atque ahebitur in peregrinas & alienas regiones ingens pecuniarum copia: ut interim de li- vore, odio, atque inuidia in diminutionem ac detrimentum Christiana dilectionis conticet. *Quandoquidem igitur in* tantâ luxuriâ, & ut ita dicam, pretiositate & prodigalitate immodestia exuberat, sic ut inter Principem & Comitem, inter Comitem & Nobilium, inter Nobilem & Civem, inter ci- vem & colonum sive agricolam, nullum discriberem nullaque agnoscatur differentia. Idcirco &c. Quid aliud diceret è ca- thedrâ religiosus Ecclesiastes? Ne igitur commune ma- lum deflere solùm videatur Imperator, & inaniter queri, etiam imperat & coetere: inter cetera & hoc quod maximè miris: *Porro* (verba legis sunt) *Nobiles, sericas, aut carmadas atladas vestes non gerant.* Ergo Nobiles serico abstineant: ergo natales suo corio aut panno patro abdant? ergo nefas iis ueste serice aut holofericâ uti? certè sic lex iubet. Sed qui legi paret? jam etiam textores, cerdones, fatores in totas sibi uestes holofericum concidunt, quod viris nobilibus, in fimbrias solùm lex permittit, quæ & adit: Nobilibus torques aureos non nisi involutos, pro veteri ritu, nec ultra ducentorum florinorum licere gestare; evolutos torques, & sine faciâ, tantum equetri dignitate aucti permitti. Eadem lex Baronibus & Comitibus uestes intertextas, seu, Attalicas penitus interdicunt, & nec fimbrias quidem tales as- fui concedit. Tu illici reliqua vide, & miraberis legibus tam probatis, mores tam corruptos invaluisse; quamvis etiam non maximorum virorum modestia sibi constet, & communem furorem exempli luculentis damnet. Sed hoc ipsum uberiori jam demonstrabimus.**

CAP V T VIII.

In cultu corporis quanta maximorum vi- vorum fuerit modeſtia.

Lessius de Jure & Iust. I. 4. dub. 1. 4.

Civ. lib. 3. cap. 10.

Modestiam cultus appello eam virtutem, quæ de-

corum in cultu corporis, & alio rerum externa-

rum apparatu servat. Alexander Rex Macedo, hoc

etiam nomine Magnus, & jure laudandus, quod ei cul- tus corporis habituque paullulum à privato abhortens fuerit. Cūque corpus a labore calidum adhuc & su- re perfusum, in Cydno amne pararet abltere, decutum quoque futurum ratus est, si ostendisset suis, levi & pa- rabilis cultu corporis se esse contentum. Augustus Imp- erator, vel hoc ipso nomine augustinus, quo modestior in hoc cultu. Hic tantus monarcha, non verbis tantum sumptuolas illas vestium elegantias exagavit, sed & exemplis damnavit modestissimis. Nam nec toro cubi- tavit nisi humili & modicè instrato, nec temere alia quam domesticâ ueste, ab uxore, sorore, & filiâ nepti- busque confectâ uti consuevit. Has farricæ, diuissimus hominum, Romanorum Imperatorum maximus domi- aluit, & compendio admirando candem & conjugem suam & farricem, eisdem & filiis & netrices suas ha- buit. En, cunctorum Dominus, paucas quidem sibi que junctissimas feminas occupabat: nos, aliorum servi, di- junctissimas fatigamus gentes. Equidem nobis Chri- stianis, addo, nobis & mendicis ad Augustum collatis, turpissimum est à tanto principe moderatione in hoc superari. Neque verò alii non fecuti sunt post ipsum Imperatores. Hadrianus Cæsar frequenter vili tunica con- teatus processit in publicum, baltho præcinctus in quo nihil esset auri. Septimius Severus Imperator humili amictu contentus, sic factum defendit: Imperatoria Majestas virtute constat, non corporis culta. Vespasianum etiam scimus ueste & habitu neglecto fuisse, & vix à gregario milite distante. Nescio an non præcipius ad stricti moris auctor Aurelianus Imperator, qui non modò vestem holofericam in vestario suo non habuit, sed nec alteri utendam dedit. Quidni etiam Alexandrum Severum nominem, quem constat uestes holofericas nunquam induisse, subfericam nunquam donasse. Imò quod gemmarum ei fuit, vendidisse, aurum autem in ararium contulisse, dicto addito: *Gemmas viris usus non esse.* Quid Tacitum Imperatore memorem, qui holoferica ueste viris omnibus interdixit; togâ quâ ipse pri- vatus fuerat usus, nonnquam in Imperio uestebatur. Verum, ne fabulas à me narrari putas, etiam nostri ari Præcinctus, Reges, Imperatores in cultu corporis modeſtissimos, paulo post tibi sistam.

§. I.

Nec omittendum illustre Cari Imperatoris exemplum, quia nec vulgatum. Narrat hoc Synelius, sed quod ille de Carino homine ignavo per errorum affirmat, hoc ad Carum, qui in Persia movit, referendum. Carus ergo Imperator, cum ad Armeniorum li- mites pervenisset, militem corpus curare justit, & cibum è suo commeatu capere, brevi ex hostio (simil clara manu Parthorum agros ostendebat) petendum. Dum id agit miles, ecce adsum hostium legati, neque tamen sperant se illico ad Imperatorem admittendos; opinabuntur feliciter futurum, ut primò ad proceros quoddam aulicos deducerentur: deinde dierum aliquot intervallo ad ipsum belli ducem. At ille ad se recta iubet adducere. Cenabat tum casu, cum ingressi sunt. Et vide, mi- Gerardeisque in uesti vestitissime tanti Imperatoris pompa fuerit. Jacebat in herba Cæsar, frequens miles circum- stebat, sed argento vel auro nil cultus. Vestis Cæsarit punicea chlamys, cibus, vetus aliquod & nigrum pul- mentarium, & in eo fructuosa illa quedam falsa suilla carnis. Atque ut vidit oratores illos ad se ita jacentem ingressos, nihil omnino turbatus, & illos ad se ultro vocans: Scio, inquit, quid uester hic adventus velit, hic ipse Cæsar, qui vobis queritur. Sed redite, & juveni uestro regi- nunciate, nisi resipiscat, futurum, ut intra unam Lunam omnis illius ager, tam glaber sit & nudus, quam hoc meum caput, & simul cum dicto pileum sustulit, & ca-

Modestus
Alexander
Magnus
in cultu corporis
postponens

Sextus a
Augustus
Augustus
Imp.

Hadrianus
Cæsar
Septimius
Severus
Aurelianus
Cæsar

Alexander
Severus

Cari Imperatoris

Pompeii C
annis
** Sunt te*
annis &
gloriis
alia lib.
in his c
impiis
badie.

put tam glabrum ostendit, quam galea ejus fuit quae ad-
jacebat. Vos vero manum in ollam mitite, & mecum
pultem haurite, si quidem appetitis: sin minus, statim
abite, & extra Romana castra esce, tanquam legatione
omni jam defuncti. Ita me Deus amet, ista virum olen-
tum heroem, qui in comitatu suo, qui in vietū, qui in
omni vitā quam minimum voluit esse tragedia &
pompę.

§. II.

N Eque Gracia viris caruit, qui cultum in animo,
non in corpore posuerunt. Agesilaus dignus rex
Sparta, seneç jam in Aegyptum Regi Tacho appetitus
ivit, & cum navi vehens propinquaret, ingens Aegyptio-
rum turba in portum se effudit, ad celebrem illum du-
cem spectandum. Praecepserant animo, majestatis plem-
num virum, ueste, comitatu, ipso corpore spectabilem.
At ille prodidit vili & defloccato palliolo, gregalibus suis
non multum aspergi culeaque absumilis. Non impar
huic Philopæmenes, Achæorum præstantissimus dux,
de quo non sine lepore Plutarchus hec narrat. Megaram
ivit hic Philopæmen ad quandam suorum familiarium,
cul se ueste affuturam convivam prænunciari jussit.
Cavis ille Megarensis latuſ ob talem hospitium, curam
uxori demandat ut quam celerrimè domi paret, verrat,
sternat, nec quidquam eorum omittat que tanto hospiti
conveniant: ipse in forum officiosus properat ut obser-
vet. Dum abest & rerum suarum fatigat, adeſt Philopæ-
menes obsoletam amictus chlamydulam, & comitibus post
se reliquit, hospitam inquietam salutat, illa refusat, sed
ut erat curarum plena, virum non agnoscit, sed de cultu
eius & corpore unum aliquem ex ministris & antecur-
sorem suplicata: Heus tu, inquit, manum admove, &
adjuta, felicitamus. En, paratum tibi laborem, quælo te,
haec mihi ligna finde, & ina porrigit securim. Neque ille
moratur chlamydem abject, & ut rotatus seu jussus, li-
gna scindit impiger. Supervenit interca ille de foro, &
attonus exclaims: Quid hoc rei est, Philopæmen, ita te
& me dedecoras? Subridens ille: Pœnas, ait, do cultus
& vultus mei, adeò non indignatus est se pro seruo ha-
bitum, ut ultro in se sit jocatus.

Quā nos, ad hunc virum delicati sumus? ubi vel
suscipio est nostram dignitatem laeti, mox ira & impo-
tens sui animus se prodiit, superbire scimus exacte; quid
sui deficiencia sit, planè neſcimus. Auctoritate florere
volumus inviolabili: nemo nostangat, honoris vel mi-
nimi derogationem non ferimus sine stomachi noxā.
Verbo, belli homines sumus, & præterea nihil. Sed Cari
& Philopæmenis modestia comites damus.

§. III.

Q VINQUE & quadraginta magistratus gessit Pho-
cion, ille Atheniensium clarissimus, sed quo fit ve-
stis genere interim usus, calceandi ratio in eo demon-
strat. Nam, inter urbanoſ in proverbium cœſſit, ut cum
immenſum frigus & intolerabile ſignificare vellent,
Phocion, dicerent, calceatus eſt. Omitto hinc Synopœum
Diogenem Cynicæ discipline affectatorem, qui pallio
vixit unico contentus, tanto rigidior Antisthene, qui
eius ſecta: princeps, pallium duplicitavit. Reipsa hi tales
viri docuerunt, etiam in hoc uestitus genere veriſſimum
eſſe illud: Natura paucis contenta.

P ortius Cato (ut Romana Gracie mifcamus) qui à
nobilissimā censurā quam gessit, Censorii cognomen
tulit, nunquam togā uifus eſt pluriſ quam * drachmis
centum empta. Apud nos mediastini & atrienſes famuli
latriū uestiuntur. Nec Catone ſumptuofor eſſe voluit
Thebanus dux Epaminondas tot viſtoriū clarus, qui
tam exacta ſuir conſtituit, ut unicā ueste contentus
terram ſuerit, & ſi quando veruſtati detritum refarcire
opus foret, domi ſe clauſum contineſt cogebatur, dum
tata uestis rediret. Huic tam rerum inopi, quam forti-

Tom. I.

A rudinis & prudentie digiti, cū rex Persarum magnam
vīm aurī dono mifſet, modeſtē repudiavit. In quā qui-
dem munerum abſtinentiā, ut mea ferr opinio, celiore
animo fuit is qui tantum aurī potuit non accipere, quam
qui potuit offere. Epaminondā & Catone ditor eſſe
moltū Agesilaus, ſextus Lacedemoniorum rex, qui ſub
eādem ueste & ætivis caloreſ, & brumæ frigis per-
lit. Porro Dionyſius Siculorum tyranus, cetera illaundis
tissimus, hoc uno tamen in præconi partem venit, quod
iūcū ſicarios aut depeſcalores gravibus ſuppliciis affi-
ceret, iū tam, qui ſplendida vītum aut orna-
mentorum fures eſſent, iram donare difficultis non eſſet,
quo ſcilicet facilius Syracusani laſciviam habitus elegan-
tiam dederint.

Ergo jam ſatis liquet, priſco etiam ævo, exquifitum
corporis cultum vītumque luxum, & exemplis pra-
clarissimis, & honeſtissimis legibus dannatum fuſſe.
Neque tibi, Gerarde, amplius integrum negare, quod
vītum curiositas, ut Bernardus loquitur, & morum Lib. 3. de
Confid.

§. IV.

P Riscorum in habitu modeſtiam, etiam nostri ævi Magnatū
magnates ſanxerunt. Benedictus XI, ſummus Pon-
tificis, humili loco natus, cū ad hoc dignitatis fastigium
eveſtus eſſet, non erubuit ſuę paupertatis rudimenta:
Mater illius, dum is inter monachos ageret, pannos la-
vit. Hanc, creatus jam Pontifex ad ſe venire jussit. Venit
illa, ſed pāne alia quam ante fuerat. Matronæ illam, ut
Pontificis matrem, ſummis honoribus exulerunt, &
veſtibus in diversam a priori feminam mutarunt; dece-
re hoc rare, pro magnificenſi ſummi principatus in fi-
lio. Ita in conſpectu filii producta eſt. Pontifex, ubi
eum aſpexit, agnoscere diſſimulans: Quid inquit, faciſ-
errando? meam mihi matrem adducere; hanc ego domi-
nam non novi. Mea mater lotrix eſt, cum hac colloquar,
ite. Obruebant pudore, qui honoris cauſā matrem
deduxerant. Detrac̄to igitur omni mundo muliebri,
panuiciam illi ſuam reddidere, ac denuo reduxerunt.
Tum eam amplexatus Pontifex: In hoc, inquit, vītum
apparatus matrem meam reliqui, ſic jam novi, ſic recipio.
O tempora, & omores, novos quidē ſed malos! ab
antiquis illis moribus quantum muratum eſt? Quis jam
e ditoribus illis non rubore ducit, ad occuſum pau-
perculorum parentum aut cognatorum? ita tenuitatis
noſtre primordia erubelſimus, uestes & aumos huma-
nū ſalutamus quam cognatam ſanguinem. Hos mo-
res gravi censurā notans beatus Jacobus: Etenim, inquit, Iac. cap. 2.
ſi introrūt in conuentum reſtrum, vir aureum anulum habens, v. 2. 3. Œ. 4.
in ueste candidā, introrūt autem & pauper in ſordido habitu,
& interdicas eum qui indutus eſt ueste præclarā, & dixeris
eī: Tu ſede hic bene: pauper autem dicatis: Tu ſta illuc, aut
ſede ſub ſcabello pedam meorum: nome iudicabit apud veſ-
metipſos, & ſati eſtis iudices cogitationum iniquarum?

§. V.

P Oſt Pontifices, Imperatores & Reges maximi, ma-
jus ſibi decus pararunt aſpernando cultum corpo-
ris quam usurpando. Rudolphi I. Auſtriacus, Impera-
tor, in uestitu adeo moderatus fuit, ut à plebejo nihil Rudolphi I. Anno 1277.
differet. Et accidit, ut Moguntiaci quodam mane fo- Auſtriac
luis egressus piftoris domum ingredere, & ſe ad pru-
nas furo ſejectas conſerret, tremulas manus (aura frig-
dior erat) calefacturus. Hic a piftoris uxore, cū pro
milite haberetur, non tantum audaces columnas in
Imperatorem jaſtas audivit, ſed tandem etiam vale
aquario in prunas conjeſto, vapore, fumo, cinere per-
fuſus, domo ejeſtus eſt, nec re minimā ultus eſt. O verē
virum, qui adeo omnem corporis ſplendorem contem-
pit, ut ob illum etiam contemni non indigaretur!
GERAR. Sed iſte cultus ejus privatim fuit, non dubitem

N. 3

qua

qui publicè plus ostenderit Imperiorii splendoris. A nam si legatio sit irrita, Græcia pugnandum non cum pavonibus, sed cum viris verè Martiis & infracti animi. Hæc Germani ad Græcos jam tum verbis teritos. Quid si ad rem ventum fuisset? & fuisset, nisi mors Henrici Imperatoris subsecuta, confilia ista turbasset. Hæc, majorem partem doctissimi Lipsii verbis percensere volui, qui aurum & gemmas non digna fatis ornamento magno principe agnoscit. Et præcesserunt aero superiore, magni fastigii exempla, quæ doceant, ut dixi, virtute plebem vincere, non vestem. Narravit mihi vir fide dignus, inventas alicubi in veruſtā chartā subducendas rationes: in his inter expensas ceteras, & istud studiosè annotatus: Item, Cæsaris thoraci reficiendo & cruci feri expensi. O Deus! hæc p�ifac frugalitatem sapiunt, hec illa tantorum principum adoranda modelta: hac longè plus suscipienda posteris, quā si elegant: Pro palio nuptiali expensæ tria milia philipporum, pro crassis & pilei ornamenti mille floren, pro thorace & caligis B mille ducenti aurei, pro cetero mundo corporis ornamenti philippi, præter uniones & gemmas sparsum additas. Et hæc erubescendi luxus egregia sunt specimen: mirabuntur posteri lecturi talia, & ad audienda majora animabuntur. Hæc forsitan admirationi sunt apud imperitos, laudi: nūquā erunt apud prudentiores. Et tandem quisquis serio laudari vult, non à veste, aut corporis cultu, sed aliounde laudem colligat: quod illustri facti, prūquam caput hoc finiat, ob oculos ponam.

* Latinis.
cineratis.

Caroli V.
Imper.

Carolus Quintus Imperator Augustissimus, ut sanguinem ab eo, sic & hanc virtutem traxit, in omni virtute temperans, maxime verò in cultu. Vestum ad eò fuit incuriosus, ut non temerè alia quādam amiculio laneo pœbœjus uteretur. Ostendit hoc in primo & solenni ingressu Mediolanum. Nam cùm via omnes auleis, tabulis, frondibus superbirent, cives verò vestitus quād cultissimi cùm aurea umbella obvii venirent, ille & Imperator, & non semel Rex ac Princeps, in lancea & nigra penulâ, vilius pileolo sub aureum illud calum fe dedit. Videbant illum & tamen quærebant quem videbant, passim audiſſes interrogari: Itēne Carolus, si te Imperator est? cultu tam modicus: Vana plebs vestes auro illuſas, & fulgentes in vestibus gemmas expectabat.

Macti viri Imperatores! magni fuitis, quo minus corporis cultu magis esse voluistis.

§. VI.

Caroli Alberti Neapolitanus Regis
parens, tam eminuit hac modestiâ, ut præter reſtrictam, & subductam tamen tunicam, tegumentum aliud non admiserit. Ludovicus secundus Rex Gallorum, gloriæ regnique, in primis liberalitate, quantum ullus superiorum regum, ingens, victorius etiam clarus, lanâ aut bombyce induebatur, cùm ali Reges ferico & auro radiarent. Denique Ludovicus XI. Galliæ, Matthias Panioniaæ, & Alfonſus Neapolis ac Siciliae, Reges, nihil fuere à vulgo elegantes, hoc corporis mundo. Et Alfonſus quidem notatus à quopiam, quod parum regie vestitus esset, respondit: Malle le moribus & auctoritate regem videri, quād diademate & purpura. Vox magnifica & Rege digna. Fuitque hoc magnorum aliquot principum laus, plebi virtute eminere, cultu consentire.

Alfonſi
Neapolis
ac Siciliae
regis.

Lipf. lib. 2.
Monit. Po-
lit. cap. 15.

Sed quād displices ab his, Imperatores Græcanici, quos luxus & delicia ad cultum vix virilem traduxerunt. Quod Nicetas Choniates narrat de Alexio Angelo P. Byzantino principe. Hic cùm inaudisset ab Henrico Quinto Imperatore legatos ad se mitti, suos omnes quād ornatisimos, auratos & gemmaros adeste imperavit, ipse à capite ad calcem nū nisi splendor & nitor fuit, tam vel in templo aliquo spectaculum, quo legatorum oculos praefringendos putavit. Germani verò ut venerunt, Germanos se ostenderunt, hoc est, viros, & tantum abfuit, ut hoc aspectu in metum adducerentur, ut etiam ad prædicta cupidinem incitarentur, nihilque jam magis vellet quād cum effeminitatis illis quād primum manus conferere. Accedentes interim Græci, cubitis eos rangebant, & loquente dixito hortabantur, viderent gemmeam Imperatoris vestem, quā illa ut floridum pratrum variè nitebat. At Germani luculentè probarunt se his spectaculis minimè terner: tempus esse, ut Graci his sepolitus aurum commutent ferro;

E Legans cum primis & scitu dignum est, quod ^{Hilf. id} Joannes Damascenus vir miræ sanctitatis & eruditio- ^{Et} nis, in hunc ferè sensum commemorat. Iter faciebat Rex Magnus, numerosa satellitum manus stipatus. In viâ viri duo ferente & lacero habitu, ora macie confecliti, exangues & pallidi obvios se tulerunt. Non ignorabat rex à corporis voluntaria afflitione & laboribus, Dei causâ toleratis, hunc oris pallorem contrahit. Ut igitur eos continuus vidit, è curru desiliens, & prono in terram corpore illos veneratus, mox humanissime complexus salutavit. Inquis oculus id tulerunt aulae proceres, alienum hoc rati à regio fastigio. Ita gerum manus regis subornant, moneret fratrem, ne diadematis majestatem ad infirmorum hominum pedes deprimaret. Hæc à fratre monitus rex, verbis ambiguis & obscuris respondit. Mos autem illi locorum erat, ut si quis capite damnandus, mortis præco tubicen ante illos fores canere juberetur. Rex igitur sub vesperem ad fratris ades lethalem hanc tubam, velut extremi supplicii nunciam misit. Audit regis frater, & cohorruit ad fatale hoc classicum. Proximo mane atratus & lacrimis perfusus, cum omni familiâ ad fores palatii adebat. Rex ad se accutum asperius affatus: O demens, inquit, si fratri, cum quo idem tibi sanguis, & honor pœna par, præconem sic exhorruisti, quanvis nullius tibi criminis conscientis, ecur mihi vitio vertebas, quod supremi regis summique iudicis olim affuturi præcones, ego non unius sceleris reus, nuper submissius salutari: Tua ergo dementiae castiganda hoc factum: in posterum ^B facie falso errorem suum intelligent, qui hanc tibi mentem ^{E facie} injecerunt, nunc salvus abe. Fratre sic correto, quantor arias ligneas fieri jussit, quarum duas auro vestiri, sed cadaverum ossibus referiri; duas alias pice & bitumine oblini, sed selectis unionibus & unguentis impleri precepit, atque has ita compactas proceribus suis, intemperatibus illis monitoribus propositas, ut suam uniuersitatem assimilationem facerent. Illi duabus auro inductis pretiis ingens imposuerunt, ut quæ indubitate coronam & ornamenta regia continerent, iis verò quas bitumine obduxerat, per trium leye fecerunt. Quibus Rex boni, inquit, erratis largissime, nec me fugiebat hanc à vobis censio-

De cultu corporis Lib. III. Cap. IX.

427

cessionem statuendam. Mox arcas omnes aperiri juf-
fit. Et en, ait, stultitiae vestrae præsens argumentum:
oculis nimium credidistis, & hinc viros his diebus mihi
obvios, ab exteriori habitu imperitissime judicatis.
Sed ite jam, non si feretis impunè tam impudentis
judicii errorem.

A gescabat: dignissima probris, que vaticiniis multo ante laudaretur, & in Calvaria rupe in sortem abiret, ne scinderetur. Sed enim, hanc in cultu sobrietatem, quam ad mirandum spectaculo docuit Christus in cruce nudus, in praefepi lineolis obvolutus: *invenietis*, inquit Angelus, *infantem panis involutum, & postum in praefepio*. Jam tum divinus infans vel mutus concionabatur, & mortali vestitu vanissimas curas damnabat, sed ea exhortationis dulcedine, ut delicatos illos jure pudeat non persuaderi. Et en svassimum puer, nolstrum nobis luxum non exprobat, nec amarantibus verbis fastum nostrum ut in tollerabilem perfringit; hoc unum agit, ut ostendat pompa nolstram sibi non placere.

Quid servuli cum tam, has Domini vestes minimè
preciosas, hunc regis habitum modestissimum æmulari?
Clamat in stramineis, cunis viles pannuli, clamari in
cruentâ cruce nuda & extrema paupertas: heu nimis
potenter invitamus ad vestitum modestiorum. Sed con-
fer mihi obsecro, Gerarde, has Christi fasciolas & inela-
boratas telas cum vestitum nostrarum lascivo & subinde-
monstroso ambitu. Rem mirum audi & plane monstru
preiosæ elegantiæ. Fuit anno à parientia Vincen-

etiam pictoria elegiatur. Fuit anno a pariente Virgine, millesimo quinquaginta decimo octavo Princeps facti ordinis (nomen prætereo) qui talarem tunicam habuit, suffulsa pellibus, quas pellio è carduelium seu acanthidum capitellis, opere proflus incredibili, confecit. Hem, quorū centuris, quorū militibus avicularum, ad unam hanc togam convolandū erat: minime ut unicus homo ad ratam veniūtūt velletur, tot avium turmæ usus vestibus erant spoliandæ. Adeò multum apud nos possunt Christi exempla & monita: Verisimilē dixit Bernardus: *In signum positi sunt panni tui, Domine Jesu, sed in signum cui à multis usque hodie contradicunt. Sed nos ad lineam.*

C A P V T I X

*Cultum corporis, Sanctissimi homines quam
oderint, fugerint.*

C **N**ota lex Christi, quoniam discipulis tulerat, singulare singulas haberent vestes, non arcas vestitias secum traherent, è quibus modò has, modò illas indui sument. Jacobus Alphæs filius, quæ ob faciem similitudinis indisceretur, Christi frater dictus, è matris utero sanctus, sanctio dei Christi disciplinâ factus, nunquam balneo usus, nec unguento unctus, nunquam attonitus, qui eflu carnium penitus abstinuit, vinum & siceram non bibit: de quo Chrysostomus: *Ajunt, inquit, genua Homil. 5. in ejus obduratus calle, tam inque in eo carnis incurvatum fuisse, ut c. 1. Matth. adhuc viventis omnia serem membra corerentur, auctoritate orationis.*

abducitur, jugis ad pavimentum corporis prostratus, frontem quoque eius callo similiter (quod inauditum) obducit, ut nihil ferre a camelis genibus si durissim peccet, diligenter. Hic sanctissimus vir, non lanice vestitus, sed amiculio lineo usus est, tam membris suis quam membrorum regumentis pie iratus. Petrus, ille Apostolorum princeps & Ecclesiae caput, ille primus a Domine Pontifex, nihil amplius tegumentum habuisse creditur, præter tunicam & pallium, nihil aliud calcamenti, præter caligas. Illud Clementis liber, hoc Apostolorum Actus restantur. Rident hanc temeritatem, qui ignorant Ecclesiam ab ipso fundatam, olim in paupertate gloriante, postquam cumulari divitias cœperit, virtutibus decrevisse. Nemo divitias nunc agrotus verbo sanat, tunc autem seminarii Pontifices etiam mortuos reviviscere juserunt. Nec alios Domini discipulos delicato aut eleganter serico vestitos cederiderim. Nec multum ab his diversus Aurelius Augustinus, gemma Praefulum, qui veltum calcetaque indiscerto yixit, cum iis, quibus sanctitate, scientia, dignitate longissime antifabat. Si quis i vestem excutio rem obrulisset dono, acceptam venum jubebat dari, ut pecuniam inde exactam cum aliis communicaret, quandoquidem vestis ipsa communis esse non posset. Itaque Clericis suis officio præstabilit, habitu per fuit. Fa-

N n 4

De cultu corporis Lib. III. Cap. IX.

429

corrigant mores, qui tollant vestium abusiones, qui faciem meliorem restituant orbi !

§. I V.

GERAR. Licet hic paucula. Ergo nitelam omnem à
veste proscribis, ergo nefas ornari? Et an non ve-
stium munditiae curanda? **POI.** Non ego ornatum om-
nem accuso, laciviam accuso. Ed jam ventum, ut mundi-
tiae sola pompa astimemus, & vestis non yefis sit,
nisi pretiosa. In corporis cultu plerunque non fortes fugi-
gimus, sed aularum delicias adumbramus, nec tam ve-
stiti volumus quam ornari; non calorem in habitu, sed
colorem querimus. **Divi Hieronymi monititia est:** *Elegan-
tias & fortes pari modo fugiendas, quia alterum delicias,
alterum gloriam redolat.* Nefcis illud Augustini: *Etim in-
ipso soribus lucuosis posse esse jactantiam, & eo periculoso-
rem, quo sub nomine servitutis Dei decipit.* Hoc nomine non
immiterio reprehensus Antithenes, qui cum depexum
& perfumum palliolum spectatoribus vanius jactasse:
Apicio, aiebat Socrates, per palli scissuram, animi rui-
vaniatem: *quoniam definis telum ostentare?* Idem Dio-
geni fuit animus. Hic cum Olympi venisset, adoles-
centes quodam Rhodios illuc conficerat, cum risu:
loc nihil est, inquit, nisi fastus. *Rursum cum in Laceda-
monios incidisset, vilibus tuniculis ac fordistis oper-
tis, inquit, aliis fastus; tam enim Sparapani squalore,
quam Rhodi ornatu sele jactabant: illi se justo plus co-
abant, iti se justo plus negligebant.* Nec affectata for-
tes, nec exquisite delicia laudem pariunt. **Pulcherri-**
um est, nec turpia velle, nec nimia. Itaque non culpa-
rim quod pulchrum, aut decenter ornatum, sed quod
ane, quod redundans, quod fastum, molitatem, deli-
cas, luxum, laciviam, pomparam prae se fert, hoc vitupe-
& mecum sentit **Bilbicus** yates:

le commissura, exquisitè in reginam ornaretur, & auro, gemmis, insuper regiā coronā irradians ad templum, rem divinam auditura deduceret à frequenti familiā. Primo ferè ingessu templi, crux Dominicā, & ex eā pendentis Christi cruentā imago incurrit oculos. Hoc illa aspectu feriri graviter, & animo fauciari; hic alut ingemiscere & velut pudefacta erubescere, lacrymas denum vi proumptentes non contineat. Mox varii cogitationes astus in animo le prodere: En creator, dicebat illa sēcum, en servator meus Iesu, nūdo corpore, flagris laceras, spinis redimitus, sanguine perfusus, in altâ trabe mortem pro me obiit ignominiosissimam: at ego misera tot vitiis immunda, tot delictorum rea, bysfo tamen aurōque, purpurā, gemmīque culta nitore, heu vitam divinis beneficiis indignam perdo magis, quam ago. Ah, divinum illum verticem in Pilati domo fertum spinum perforavit: ah, Domini mei aures opprobria innumera saturarunt. At verò caput meum corona cingit aurea, me numerosum circumdat famulitum, cuncti venerantur, suscipiunt, pāne adorant. Me mulierem infeliciem! siccine preceptis Domini obtēpere: itāne Dei beneficia recogiti? itāne vitā Christi vestigia sequor? ô membrum sub spinō capite nimis delicatum! ô me nimis diffīlilem meo Domino! Adcō in mentem intimam cogitationes ha penetrarunt, ut Elisabeitha iam aegrius respirare, pallore in ore trahere, animo linqui, humi demum defectis viribus collabi. Nec prius ad se redit, quam gelida aspersione fuisse recreata.

Una hæc regia mulier altius altis videtur cepisse, quis cultus corporis eos deceat, qui Christi disciplinam profitentur, regi crucifixu auctorari, Elisabetham reginam sibimer facientem inueni misericordia nos expoliti pavones, cultissimæ imagines, vos pompa funerali, quibus nil magis cura est quam speculorum, anulorum, inaurium, strophiorum, cycladum & hujusmodi nugarum vanissima supellex. Vobis, ò mundi, pectunt, vobis nuntiatur Franc. Petri exultant Belgæ, vobis Persæ, vobis Seres, vobis Indi, vobis t. 1. de uera Tyrus murex natat, vobis fragrans bacca hispidis, *que fort.* det arbustulis, vobis oves Britannicæ albicanter, vobis India sardix ruber, interque vobis luctat Oceanus. Eò usque decrevit apud vos virtus, crevitque superbia, ut jam audor sit imitari sanctissimos viros feminisque, Norbertos aut Elisabethas: jam optimis contemptis abire placet post pestem: sed nec Augustum Imperatorem in vestitu frugalem prorsus & sobrium sequi luber, sed Cajum & reliquos, quorum nec civilis unquam, nec virilis, nec Romanus certè, nec humanus, sed infanus, & unce feminus, nunc divinus, ab omni autem parte proslus arque monstrificus cultus fuit. Hoc societas est virorum, & nova cupiditati inhaerentium oculorum, & queque varios illecebrratum motus volitantis animi: sic virtus atteritur, sic animi corporisque vires expugnantur. Qui exemplis vult vivere, ne periculosa sit imitatio, *dia. 20.* nonnullis fecerunt.

C A P V T X

Cultus Corporis quantorum malorum caussa sit.

Cultus corporis nimius, non solum peccatum est, **C**ultus
sed multorum malorum vel causa vel effectus, & corporis
argumentum est. Peccatum esse arbitratus Gregorius: **N**omus, inquit, existimat in luxu & studio pretiosarum vestium & multorum
peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo Domini malorum
nisi Ioannem de vestimentis ipsius aperiret laudes esset: si hoc **C**ausa est.
Etiam, 6. in **E**vangelio, **A**postolus feminas a pretiosarum ve-
stium appetitu compescere, dicens: **N**on in ueste pretiosa. **I**caias
fanè Hierosolymorum urbi inter graviores culpas, & in ead.
hac opprobriatis: **E**t ornata, inquit, te regio unguento, & 1. **T**om. c. 2.
multiplicasti pigmentata. **C**hristus ipse hanc circa cultum
corporis, sollicitudinem & curam manifeste damnans.

S Apiens illa mulier, & regum progenies Elisabetha,
plerunque trita & panniculis lata veste amicetur,
gestibique magis mendici centonibus, quam regum ostro spectari. Fuit in huc sollemnissima die, & in

Matth. c. 6. Nolite, inquit, solliciti esse, dicentes quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Ecce vestimento quid solliciti es? I dolo latrante hoc est non Christianorum, diffidentia hoc argumentum est non fiducia. Hac enim omnia gentes inquirunt. Quod quid aliud est quam ordinem rerum turbare, & rei vanissimae curam divino cultu anteponere? Primum queritur regnum Dei. Quod si Deo diffluit sollicitudo circa necessaria, quantum magis curiositas circa superflua? Atque, si quidem theologos audiamus, peccatum etiam letale est, si quis corpus ex animo colat, ut ad libidinem spectatores pertrahat: aut si propter cultum hunc ita semper exultat, ut altis despicat; salutem aliorum nihil pendat, nec curat pérniciose exemplum proderet: aut si quis alios ideo suscipit, debita non solvere, et cetero fynam non erogare, aut alia denum ratione ob corporia ornatum gravius deinceps non detrectet. Neque Deus in his puniendis catus vindex. Prætextata matrone nobilissima, cum Eustochium virginem, conjugi Hieronimio etiam jubente, ad sui seculi lasciviam venustatem componeret, manus artefacte sunt, evidenti vindiçâ Numinis. Et ubi per quicunq; moniti, ne cedit ornatus manus à virgine abstinenter, vincere cupiens & virginis propostum, & matris desiderium: enibi, quanto post mente, miserabilis & præmaturio interitus sublata est. Hujus rei narracionem Hieronymus in hac verba concludit. Verilius in hac causa, quod de alia quapiam Cyprianus affiimat: Torem paucorum, exempla sunt omnium.

A boni. Ergo, plerumque ubi corpus sic nitet, squaltet animus. *Omnis gloria ejus, filia regis ab intus.* Psal. 4

GER. Ne tamen, Polychroni, tot honestissimas ¹⁶ minas in turbam eatum conjiccamus, quas parum laudavimus, feminæ factum audi proflus illustre, nec ab antiquo sculo petitum. **Hoc** ipso anno nobilissima ¹⁶ matrona, non sanguine tantum & opibus, sed & inge-
niis florens, novum vestimentum genus invenit tanta con-
cinnitatis & elegancie, ut omnium oculos in sui specta-
culum raperet. Mirabantur alia feminæ, non solum ve-
stis pretium & artificium, sed tantam ingenii felicita-
tem, quæ hoc artificii reperiisset. Palla erat per quam spa-
tiosa è purpura lericæ; hanc acu pinxerunt ex anno tres
Phrygiones, qui annum & amplius huic vesti assiduam
operam impenderint. Ad cycladem hanc seu pallam,
quam dixi, additus est thorax feminæ habilis, ex eodem
purpureo serico, auricis filis pariter pictus. Primo autem
die quo hanc vestem matrona illa induit, gerebat, ob-
servavit nimilum in eis oculos convolante, tuncque ne
alio arcte alio novi artificii curiositate docte, imitari
vellet quod vidisset, peteretque ejus conscientia
modum libi dictari. Itaque ne facere regaretur quod
recusare vir non posset, hortante vehementer conscientia,
omnem hanc imitationem mature praecavit. Ergo ve-
stem illam, unico die spectatam & semel exutam, nun-
quam induit amplius, sed pio consilio, quod superbia
fuerat iniquitum, religiose liberaliter & eleemo-
nyna ornatum esse velutum, & illum omnem mun-
dum Marie Magdalena in templo quodam obtulit sa-
cravique. Porro ex hac una tam pretiosa veste, altari scru-
pum frontale seu pallium, facie doni sacrificantis indi-
menrum, calici velum, libro missali tegumentum, san-
ctissima Eucharistie aniculum confectum est. En. Po-
lychroni, etiam feminæ in triumphum ducunt super-
biam. P. O. L. Utinam, quibus luxum illum seculari placer,
norint & hanc frugalitatem unice victoriam imitari.
Sed cum sibi alterum addo.

Causa cur Deus tam severè puniat superfluitatem vestitum. **I.** Exterior cultus corporis animi negligenti certum est indicium in Apostol ad Galil. abb. Ep. super Matfus Cœ. Hom. 18. in epist. 1. ad Corinth. **G**ERAR. Quid cauſa est, haec minuta sic puniri a Deo? POE. Cauffan rogas, & minuta vocas? Expecta illos, & grandia dices, & cauſatum satis. Has ad dgitos numeremus.

Prima: Exterior hic cultus corporis, animi negligenti pane certum est indicium. **U**ti avis a pennis noſcitur, sic homo a vete. Dilucide Bernardus: *Quando amplius inquit, corpus foris propter vanam gloriam componitur atque invenatur, tanto interius anima fedatur & fordidatur. Non ita curatur corporis cultus, nisi prius negligenter fuisse mens incauta virtutibus.* Chrysostomus: *Difficile est, inquit, difficile, & dilecti, fortasse autem etiam fieri non posset, ut sic ornatio corporis, simil quoque ornatio anima, sed necesse est ut aliter curatur, alterum negligatur, non est enim equum, ut corum natura, ut simul fiant.* De Paulâ non minus sanctâ quam nobili matrona Hieronymus: *Si vidiseris, inquit, compromiri aliquam, contractione frontis & vultus tristitiam arguebat errantem, dicens, Munditiam corporis atque vestitum, anime esse immunditiam. Venitque & graviter, ut solet Ambrosius: Neglecta, inquit, decoris cura plus placet, & hoc ipsum quod nos non ornamus, ornatus est.* His subserbens Cyprianus: *Scipio, & hab. ricum, inquit, & purporam induit, Christianum induere non posse: auro & margaritis & monilibus adornata, ornamenta cordis ac pectoris perdiderunt. Quis non id exercetur & sagittari, quod ali fuerit exitio? quis id appetat & aspernit, quod ad necem alterius pro gladio fuerit & tuto;* & *Nullarum fore pretiosior cultus est, quam quarum pudor vilus est.*

Ita corporis culus, animi parum culti signum est.
Nec id veteres nesciuntur. Philippos rex Macedo quendam ex Antipatti familiaribus in judicium subfelia exultaverunt ubi eum, nescio quo fuso barbam & capillos ringens rescivit, officio movir, & cauissam hanc dedi-
eum in rebus gerendis non videri dignum cui fidatur
qui in capillis fidus non esset. Augusto Imperatori, con-
viviorum & vestium luxus, ægrotantis Reipublicæ si-
gnum fuit. Hic idem Imperator licentio vesti filia
graviter offensus, cum illam postero die, veste mutata
vidisset: Quādū, inquit, probabilius et hic cultus tan-
hōnefus in filia Augusti! Hanc ob cauissam Augustinum
Verus, inquit, ornatius Christianorum, non tantum nullus sicut
mendax est, verum nec auri quidem vestis, pompa, sed more

A Littera causa: Vestimentorum luxus, non tantum: Non animi corrupti est index; sed & corruptor, fons, non origo malorum maliorum. Aperte Chrysoftomus. **N**on enim, inquit, multa etiam alia mala nascuntur ex nimis ornanda sibi cura, manifeste fassiones, sumptus intemperantia blasphemie, avaricia, & plura habendi cupiditatis occasions. **M**ulto Telem locupletem addo Testimoniolum: Quid alterius per runculo sumus, inquit, quid alteri concupiscentiam importamus, nisi si an impune abeat, quia aliqui suavit carissima perditionis. **E**ccl. enim illi simili in tria ferme, si concupierit, & admisit iam fons in animo quod concupivit, & facta es tu gladius illi. **E**s causa divus Antoninus Florentinus Archiepiscopus, feminas sum petulantio habitu, velut illiscium diabolis, in templis non ferrebat. Appositè querit Chrysoftomus: Quid enim fons ornaris, dicit quod: ut viro placeas? Igitur domi hoc facias. At vero contrarium sit, incautior domi foras prodit cultissima. **U**niam hic tam modestè peccaremus; ut culpa se domi contineret. Sed malum hoc publicari vult, ut pluribus noccat, quo plurim oculis hanc vanitatem ingerit. **Q**uis eam quam nulli ostenderet, induit purpuras: **N**emo oculis suis laetus est, sed alienis. His implendis, aut faltem in admirationem rapiens, toru hominum omnes pene cogitationes laborant. Hoc mihi nemo persuaserit apud hos computulos multum profunde; aut pene cogitationis reperiit: primi virtus, quæ apud hos exaltat, notitia sui est. Et sic ligno putrido inari vermes, lignum magis condructio: sicut superbiæ, vanitate animi, cupiditate oculorum, superfluus cultus, & vestium luxus nascitur, idemque post luxus superbiæ auger, erigit, consummat. Ab artifice diabolo sunt hec irritantia, quæ de proximo curant lacivias mercimonias, & obstat, punit, pudicit, disciplinis. **H**inc illa Laconum fevera les, illa, cuius servandæ curam gerebant Ephori (supremus magistri editorius)

gistratus) ut quotidie obirent inspectiones vestimentorum, si quid in illis fortè a decenti justo que ornatus alienum inveniretur. Eandem ob caussam apud Syracusanos lege cautum erat, ne mulieres auro, ueste floridâ, contextu purpureo uesterentur, nisi que pudicitiam vulgarent, ne quis eriam vir supervacua ueste modum cederet. Factum bonum nam si Tertulliano credimus, ^{1. lib. de cult. fin. cap.} pudicitia non tantum in carnis integritate, sed & cultus simplici munditiae conficitur. Non minus praeclara lex illa veterum Francorum, quām totidem veribus exscribere non pigui. Hac est:

Nemo pluris vendit aut emit, quām sagum optimum & duplex XX. solidis; simplex X. Vilnos autem minoris: Rocum Martrimum seu Lutrinum optimum XXX. solidis. Sismisimum optimum X. solidis. Quis securus fuit XL. solidis multator, & delatori XX. solidis exsolvito.

GER. Prisca haec sunt, & ad Evidenti matrem pertinent. Pol. Ergo etiam nostri feculis ipsius specimen? Antverpia Europei oculus, inter plurimos laudum titulos, hunc quoque tulit a suo encomiastā, qui de nobilissimā hac turbe: *Magna, inquit, ubique magetas oculorum, incessus, oris, resplendens quibus nihil quod libidinis negotium curer. Nulla hic uestimenta multo saturata conchylio, intexta auro, coloribus distinctis, aut sāne non nisi perquam rara. Plurimū pullā ueste gaudent, & respondent inuita morum gravitati & modestiae; uestitus enim pudoris preuentus est, nam mores ferè habitus preuocant. Gravitatem ergo hīc & quādam maturitatem sapit, nihil leve, nihil quod matronalem, nihil quod virginalem pudicitiam dedecet. Itaque honestatis exempla non defant, sed imitatores.*

§. III.

Tertia caussa: Dispensum temporis, quod corporis cultum sequitur. Notum illud Comici: *Dum moluntur, dum commununt, annus est. Sanctus Nonnus Heliopolitanus Praeful, cūm videret Pelagiam, mulierem vulgarem ad ungues undeqaque gemmis & auro cultissimam, forrē tum transeuntem, in ejus contemplatione aliquantulum oculis defixus, dein ad circumstantes veritus: Et quorū, inquit, horas putatis hæc mulier expedit, dum se in cubiculo comit, lavat, ungit, componit, ornat, dum se omnium oculis quām exactissimè polit? & nos quantulum temporis, neque id sine naufragio, inservimus, ut Deo placeamus? Cum dicto in lacrymas & preces solutus est. Et certè a Deo hoc impetravit, ut Pelagia eximputa, in castam & pudicam mutata, longè alicet finierit quām coepit, vitæque pessimæ clausulam optimam apposuerit.*

O temporis jacturam irrevocabilem! quanti horam emerent vel unicam ad inferos dejeti? & nos tot horas optimas prodigentia pessimam perdimus magis quām vivimus. Bernardi querela est æquissima: *Tempore nihil esse pretiosius, sed eo nihil aut vilius haberi, aut peius expendi. Transeat, inquit, dies salutis, & nemo recognoscet: nemo sibi non redditura momenta perire caussatur. Cūm re verâ tamen dispensum temporis vel modicum, damnum sit gravissimum, dannum irreparabile, nec ullo auro reconciandum. Crede mihi, Gerarde, si cultus corporis aliud malum non inureret, nisi hanc temporis amissionem, nullo sensu fatiñamandam, dignus esset utique quem modis omnibus detestaremur. Thomas Morus ille martyrum amulus & Anglie genitima, litteris & pietate clavis in illis vir dicere solebat: *Quamplurimos in hac vita eo labore infernum mercari, cuius vel dimidio celum lucratissimum.**

Cūque hic ipse vir fanctus interveniret virginis ad spectulum stanti, quæ multo cum labore, nec sine dolore comas nodo cogetabat, & tunicam, quo gracilior videretur, arctissime strigebat, tam festive quām sapienter interpellans: *Nisi Deus, inquit, tibi pro hoc tanto labore infernum reddat, magnam tibi profectò injuriam faciet. Ita est; hī tales labores malo orio pejores sunt, nam & temporis pretium auferunt, & pesterem afferunt, non unius vitii.*

A Alexandriam contendat * Pambus eremita, ab ^{1. Alii,} Athanasio Episcopo accitus: occurrit in viâ mulierum ^{2. Pamm.} puto ac delicatis ornata, quæ omnium oculos in ^{3. Ruffin.} sui spectaculum flexerat. Hanc ut Pambus tacito stupore confexit, attonito similis hec, uti Nonnus, & ^{4. Aquil. apud Rofred.} pro multis in lacrymas iit. Rogantibus sociis, quid ha lacrymae sibi velint? Duplex mihi cauſa flendi, respondit: ^{5. Duplex} una, quod videam hanc mulierem studii ac extra ^{6. causâ cur} altera, quod ego ab neutrâ tantum studii ac extra ^{7. Pambus} adhibeam, ut mihi pro sim & Deo placeam, quantum ^{8. eremita} ei occurrerit dū ^{9. ius ornat.} paulò aliquid supra dementie malum est, fatigari in fieri delicata perniciem. Apage sis hunc impium laborem, si ^{10. ta.} non possum corpus colere, nisi velim tempus perdere.

§. IV.

Quarta caussa: Cultus corporis non alium ullum ^{1. Fructum} aut fructum querit aut finem respicit, quam ^{2. nam} gloriam. Sape plus expendimus ut oculos pascamus ^{3. alium non} quam ut ventrem. Verissime Seneca: *Non sunt, inquit, quām vanā bonum ad popinam dentibus, & ventre, & ore contenti, oculis gloriam.* ^{4. cap. 18.} quoque gulosi sunt. Nec ille insicè dixit: Mundum esse animal mirabile, quod majores habeat oculos quam ventrem. Ergo, ut os hominum mearamur, oculis placere cupimus, & ut laudatores habeamus, spectatores amibus, & tum deum opere pretium fecisse credimus, cum voces illas audimus: En, quām scitè, quām eleganter, quām venustè vestris est! en hominem ad omnem gratiam exultum! Nimirum tanti est Deum lēdere, ut

ab homine lauderis. Quā unā re uti nihil in se vanius, ita hominis divine legi, & Christianæ disciplinæ nil repugnantius, nihil in se Meo iudicio liberalissimè despīt, qui ob cultiores ventrem, & ut oculis placere cupimus, & ut laudatores habeamus, spectatores amibus, & tum deum opere pretium fecisse credimus, ^{5. cap. 18.}

utriusque specie ostendit. Helenam olim pingebat unus aliquis ē tironibus Apollis, cānque picturam auro liberalius, quām artis erat, obduxerat: vidit hoc magister, & istud pingendi compendium minimè probans: O adolescentis, inquit, cūm non possit pingere pulchram, pinxit dīvitem. Tales sunt qui ab exteriore corporis cultu formam sibi querunt, & nescio quod nomen vel autoritatis splendorem venantur, timillimi templis

Ægyptiis, de quibus eruditè Clemens Alexandrinus: *Apud Ægyptios, inquit, templa, porticus, vestibula ac dagog. c. 2. luci magnificè intructi, & atria multis columnis cincta sunt. Parientes autem lapidibus æternis & artificiosè depictis resplendent, ita ut nihil delit. Aedes enim auro, argento & electro collacent, & ex Indiâ ac Æthiopiâ variis fulgentibus lapillis, adyta verò intextis auro adumbrantur peplos. Sed si penetralia templi ambitus subieris, & ad ejus quod præstantius est, spectaculum prope*

rans, imaginem qua templum habitat, quæsceris, non inventueris Deus qui querebatur & expectabatur sub tanto apparatu, sed felis, vel crocodilum, vel serpens indigena, vel aliqua ejusmodi bellua, quæ templo quidem est indigna, sed antro speluncæ, ac cono magis congruit. Ita noltrum, velut templum, variam sibi venustatem adsciscit à crine, à pigmentis, à ueste; *filii eorum psal. 143. composite, circumornata ut simuludo templi. Ea templum, vers. 12.* sed Deum intus quæ, hujus ædis incolam, & repères animum ignorarem, indoctum, rudem, pusillum, abjectum, folidum, impurum. Et crocodilum, en felum, en colubrum, in cultissimâ domo habitantem. Vir magnus & eruditus (nuperissime mihi narratum) juvenem cetera cultissimum, sed indoctum & Romani sermonis penitus ignarum latinè instituit examinare. Hic misero nec vox erat nec sensus. Cūm cantharo & poculis loqui didicerat bonus juvenis, non cum viris doctis: Bacchum noverat & Cupidinem, non Mufas, ita vel pīce magis mutus stabar, & ne omnino feriaretur, terram pede terebat.

rebat. Ubi hominem vir ille datus tam amulum vidit: Pulchra est, inquit, bestia; sed dolendum, cam nō dicitur quā superbire. De hoc tali homine verissimē dixeris: o pulchram statuam, modō ei cerebrum non deferset! o plumbeum gladium in aurea vaginā! o elegans templum, sed in quo ignorantia pro dā colitur!

*Lib. de vilitate
condit. hum.
Laer. lib.
Ptol. cap. 2.
Eccles. cap. 1.
vers. 2.
Tho. Morus
Vig. lib. 2.*

Innocentius Pontifex hoc ipsum sapienter adstruens: Quid, inquit, aliud est pretiosior ornatus, quam sepulchrum foris dealbatum, inutus spurcitas? Crux rex Lydiæ regi ornatus, sublimi sollo residens, Solonem interrogavit, an pulchritus unquam spectaculum vidisse? Vidi, respondit, in gallis gallinaceis, phasianis, atque pavonibus. Certè pavones sumus spectari volumus, & ab hoc spectaculo quod alii praebeimus, laudari. Xantippe olim, Socratis uxor, laetus se vescierat, à marito cauissam ejus rei interrogata, respondit se spectatum prodidit, o mea conjux, inquit ille, non ut species, sed ut specteris, sic vesceris. *Vanitas vanitatum*, dixit Ecclesiastes (ostenduntur enim istas res, non possidentur, & dum placent transverso) *vanitas vanitatum*, & *omnia vanitas*. Et quid vanius iis hominibus, qui quā meliorem habent togam, eō sibi meliores & ipsi videntur. Quā unā in re bis erant, neque enim minus falluntur quād meliorem putent togam suām quād quod se. Cur enim sū vescis usum species, tenuioris fili lana praetar crassiori? At illi tamen tanquam naturā non honore praecellant, artollunt cristas, & sibi plus pretii credunt accedit ab ornati, honoremque quem vilius vesci sperare non essent aut, elegantiōr togae velut jure suo exigunt, & prætermisſi negligenter, indignantur. *Vanitas vanitatum!* Et hanc Anglus quipiam non è plebe, tam festivè quād opportune oculis subiect. Londini in Anglia metropoli moris est, ut cives primari, praesertim excuriones, statim diebus apud Prætorem urbis prandeant, etiam invocati. Ad has ergo Prætoris aedes, civis honestè quideam, sed non delicate vestitus venit cum ceteris pransus. Verum à janitore, velut eo ceterū indigens, repulsa tuli: ille cauſam erroris facile addivinans, domum redit, vestem mutavit, struetus processit, & priorem adiutum deinceps tentavit. Jam nōtus, jam gratus hospes admittitur, accumbit, prandet. Prandio expirat, & ceteris gratiarum actionē parantibus, ille togam sibi detracētam imponit mensa, & observantia singulari venerabundus, sua vesti ob prandium illud gratias agit amplissimas. Aliis insolentiam facti mirantibus, sū consilii rationem memoravit cum risu & applauſu omnium. *Vanitas vanitatum!* que nos gloriae sed vase, sed stulte facit mancipia. Pulchre Chryſolomus: *Gloriantur, inquit, in re quam vermes & gignunt, & perdant.* Noti, Gerarde, aves in nuptiis Aquilæ indignissimè tulisse: upupam aveum pastu alias obsecnam, tamen ob versicolores pennas & platicalem cristam ceteris preferit. Non minus stultus est laudare vel honorare quempiam, ob vestem porius in formam, quād virtutem. Hinc ille non immerit in suā ipse vescis fāuit, quamvis ridiculā crudelitatem. Expertus is fuerat sibi in obsoletiori togā ad forum descendenti, honorem illum minimē deferri, qui tamen in nitidā veste prodeunt, magno ceremoniarum apparatu deferrebat ab omnibus. Idecirco cum è publico domum redit, vestem humi abjectam pedibus calcans: Esne tu honoratus ille vir, inquit, an ego? tibine honor iste tribuitur, an mihi? *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas!*

§. V.

*5. Numos
dissipat &
rem domi-
esticam
frangit.*

*C*ausa quinta: Veltum luxus & numos dissipat, & rem domesticam frangit. Pecunia comparcere difficile est, ubi tam multiplex imperium jubet effundere. Crumena saepius hier necesse est, ubi corpus studiosus ornari coepit est. Jam hoc, jam illud deest, aut certe deesse fingitur, modō istud, modō aliud argento pen-

A fandum. Restam nota, quād mira est, neminem ego. Nemo enim esse, cū superbia negotiorum agitur. Petunt par genos omnes: non suppetunt numi. Corpus ornari postulat: impedit jam abundamus. Openi pecuniam rogant amici: regunt jam pridem ipsi regemus. Nova vescis commercia est: agunt turgit martupium. Opificibus merces solvenda est: differri hoc potest in aliud tempus. Novum colariū genus repertum: simile quāptimum: conicitur. Necessestiam quid domesticū emendum: expedit: pecunia deficit. Nuper & novitus corpori cultus parandus: pareat; supereat loculis quod dent. Ita paupertatem nonquam pejas odamus, quād cū vestium nitor adversum it. Tunc opulent sumus, cū sumptus faciendū in corpori lenocinum. Iure Benardus queritur: *Inveniunt curiosi quād delectentur, & uniuersum miserī quo sustententur; cum periculo anima acquirunt, unde oculos hominum delectent.* Neque hic formidamus nomina facere, & as alienum cogere, modō vestis splendeat, quī quis nomina expungat, aut aere alieno nos levet. Fī quandoque ut quis in veste se jactet quam adhuc fāctori & mercatori debet. Neque injuriarū agi posset qui accederet & moneret: Heus tu, hac veltus nondum est tua, quid te in alienā vendis? tuus creditor suam appellat. Et quād turpe est corniculæ plurim non suis superbire? Sed ea est libido quorundam sumptuose se vesciendi, ut nullas expensas seu sua seu alienas rebeat. Hinc monstra illa & prodigia: Nero nullam veste in his induit: Heliogabalus gemmas ab optimis artificiis sculpsas in calceamentis cerebat, quād nunquam iterabat; sed nec lincteame lotum unquam attigit, mendicos dicens qui lotis tererunt. Nec nostrō aīo talum monstrorum inopia est: Gualterus Rajoleus ille apud Anglicanam Cleopatram nimis gratiosus homo, vīlis est in aula cripas geltare ita gemmis distinetas, ut 6600. hoc est, sex millium sexcentorum aureorum & amplius estimantur. Ante annos non adeo multos, cū feminarū syrmata etiānum in usu essent, sed minime laudabili, Comitisa quedam in matreian unius hujusce syrmatis, florenorum duo millia & quingentos, opifici vīlo in manu prēsum & pro opere faciendo centum quinquaginta florenos numeravit librali manu. Sunt, quibus fortunas omnes veste bajulare ac deterere pulchrum est, tamā stiletiā contemnere audient opes, qui jactant, qui gerere malunt quād possidere. Sic aliquibus omne in ornatu patrimonium est. Et eō jam luxus vestiūque pretia excreverunt, ut quo vestitu oīm Comites, Marchiones, Dukes usi fuerint, illo nūc novi homines & infāmē nobilitatis virti feminaque urantur; & qui antea nobilium erat habitus, is iam plebecule & mechanicis vix approbatur. Hinc pretia rebus sic inflammatur, ut jam inter maximos sumpus numeretur, *tego.* Verissimē Sacyricus eiām de nōtō *tego.*

*Hic ultra vires habitus nitor; hic aliiquid plus
Quād satis est: interdum alienā sumunt arcā.
Commune id vīlū est, hic viviūs ambitiōsā.
Paupertate omnes*

Quando ergo Principes suum familium splendore & sumptu vestiū agri superare quēnū, reculimē faciunt, qui sumptuofūlūm hoc certamen dērectant, & quos luxu nequeunt, vincere conantur modestiā. Olin qui molibus vesciebantur, in domibus regum erant. Desierunt jam ista secula, alii nūc moribus vivunt. Erām in tabernis, tuguris, casis sunt qui molibus vesciuntur, quīque porius foridē & parē conat, quād minus sumptuose vestiri velint: multi malum malū esse, modō bene & opipare vesciuntur, adeo etiam gula multū superatur à superbiā. Mirum! facetus optimo tritico refertus, trioboli fūcū stringit, fūcū nōst, corpus nōlrum inmūnditū plenum, non tam vestimentis quād ornamenti sumptuofūlū vult cingi. Vescerant

Amos 6. Viceratur Amos Propheta: *Vnde vobis optimates, cap. 1.* *populorum, ingredientes pompatice domum Israël. Quantis hodie clamoribus ageret vates, si cerneret quo apparatu, quantâ pompa, non optimates solum, sed & è plebe uterque Iesus in templo sibi inferret. Num hoc, Gerarde, mores Christianos sapit? Theophylactus velut templi custos, compatiorem feminam examinans: An saltatura, inquit, ad Ecclesiam pergis? nunquid hæc nuptias & laiciæ oblectamenta conquisis? non ut tui spectaculum praebas advenisti? Non iste supplicis est habitus, accediti ut Deum pro peccatis tuis depreceris, ut cum gemitu & lacrymis veniam petas, quid te ipsum ornare improbo & intempestivo studio contendis? Profecto hæc cura nec domos ditan, nec tempora ornant; illæ sumptibus exhaustiuntur, hæc levitatis & petulantis implentur.*

§. VI.

*6. Sine modo est, nec finem invenit. Quod præclarè docuit Clemens Alexandrinus: Ebriosum est, inquit, & vinosum, esti sunt magna virtus, non tamen tanta, quantum est nimium sui ornandi studium. Mensa plena & frequentes calices satis sunt ad implendum ingluviem. At qui auri, purpure & gemmarum nimio studio tenentur, ius nec quod super terram, nec quod sub terra est, aurum sufficerit. Dum ergo cupiditatis lumen sibi non constringunt, in impudentiam impingunt. His enim opus est & theatro, & pompa, & spectaculo multitudine, & errore in facris, & diuturna mora in triviis, ut sint manifesti omnibus. Ita virtus nec finem habent nec modum, juvante ludere impendi, & lusus hos geminare, dum quotidie aliquid novitatis sumptuosis adjicitur. Linum aut byssum patriam pridem fastidimus, peregrinam querimus. Belgicam aut Batavam quantovis pretio mereamur. Muscus quo chiriothæca aut vestes imbuenda, ab ultimâ Thule & terra finibus apparetur necesse est; omnia vicina & quæ vi- lioribus pretiis sunt, ferdent. Sic carum vestium summa commendatio est, quantum odor invitit etiam aliud agentes. O Gerarde, male oler quid carnem oler, etiam moloch olet. Sed hoc spectamus in cultu corporis, ut is plus artificio debeat quam natura, & magis pretium sartor exigat quam mercator, labore materiem superante. Novi virum doctum dicere solitum: A Jurisconfutis quibusdam minores sumptus fieri in libros & Juris codices, quam à multis feminis in mundum & concinnitudines. Finem non invenit & modo caret ambitionis hic velutum cultus, qui jam olim excoxitavit, quam ratione aranearum textura in amictum transire. Differit Plinius affirmans: *Telas, inquit, aranearum modo texunt, ad vestem luxuriam feminarum, que bombycina appellatur. Telas illas raritate textura, & macularum pervia latitudine tradiucent, seu vestem Coam, cum aranearum opere conferunt.* Plinius. Sed an non hoc extra modum est, sic vestiti quasi araneos textores habueris, & corum retia in vestem apratis? O quantum à lorica discessere mores, ut oneri sint etiam uestes! ò quam commode possumus uestiti esse sine commercio Serum & exoticis his deliciis! Prudentius olim jure querit & indignatur:*

*Nam pudet esse viros: querunt vanisima queque
Quis niteant: genuina leves ut robora solvant,
Vellere non oviam, sed Eoo ex ore petitis;
Ramorum foliis fluitantes sumere amictus
Gaudent, & durum scutum perfundere corpus;
Additur ars, ut fila herbis saturata recutis
Illudant varias distincto flamme formas,
Ut queque est lauugo ferè mollissima tallo*

Tom. I.

*Pecunia hinc videt, laevis asperete cursu
Venantem tunicas, avium quoque versicolorum
Indumenta novis texentem plumes celis.*

D. Hieronymus ad Lætani de institutione filiæ in eandæ hanc nimiam & pellucidam molletem invenit: *Spernit, inquit, bombycina telas, Serum vellera, & aurum in fila lenteſcens: talia vestimenta parer, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur.* In Marcella viduæ epitaphio ad Principiam virginem: *Solent enim, inquit, purparis & ceruſſa ora depingere, sericis intere vestibus, splendere gemmis, aurum portare cervicibus. Nofra vidua talibus uſa est vestibus, quibus arceret frigus, non membra nudaret, aurum usque ad anuli signaculum reputans.* At nos plerum- *De hoc que-*
nos ipsos & animum nostrum. Vir nobilis & opulens *l. de beniſ-*
*Aristippum *philosophum in aedes introduxit, & cir- cap. 9. & in*
cumduxit quaque verum. Varia ubique & pretiosa ſu- Conf. ad
pellex, summus in omni angulo nitor, & accuratissima Epif. 90.
ubique mundities. Et jam gratia agenda erant ab eo *Alii: Dio-*
qui sic humane fuſſet deducere: cum ecce philophorus genere,
ſputum colligit, & in ipius heri barbam jecit. Ille, quiſ
conjecto in le Tisiphones angue, totus in fermento eſſe & ardore ira. Philophorus ut huic incendio verborum
lymphas affunderet: Quælo te, inquit, ignofce; totam
domum luſtravi, nec angulum reperi qui immundior
eret hac horrente tuâ barba. Videbar ergo reſtè factu-
ſus, si in locum domus tua ſordidissimum has oris for-
des ejicerem. GER AR. Hic silentium rumpo, vel te in-
vito. Quanta & quam incredibilis huic philophoro
fuerit audacia? POLYCH. Longè major est, sed teclior
diabolo. Vaferminus hic philophorus ex Oico, ubi in
homine omnia compta vider & exculta, praterquam
animum hominis, variis eum ſuggeſtionebus conſpuit,
& hoc prolixe agit, ut tantò magis ſordidat animus,
quanto magis nitescit corpus. Erubescat ergo ſcipium
homo malum & turpem, inter res suas bonas & pul-
chras. Er lani vestes pudor nobis ſunt portiū quam ho-
nori. Nam uestis aperitifum ſignum eſt, pītum
omnium parentem ſuile furem. Nisi uestitum malum ē
paradiso ſubiectum fuſſet, nativa etiam pulchritu-
dine gauderemus. Quis verò ſtigmatorum, ſtellantem
& cauterio inuictam frontem in laude ponit? Neque ad
claudi aut loripedis gloriam facit, ligneo pede gradī vel
argenteo, cum defecus fulcrum ſit, non argumentum
roboris; neque eſt quod ſcabiōſus triumphet, ſi ſcabiō
panniculæ nitidioribus velet. Er quid ægrotus cataplā-
matum aut medicamentorum copiā ſuperbit? Quid
ergo nos uestes notitium furti argumentum inter de-
cora noſta numeramus? GER AR. At uestes ornant
nos. POLYCH. Hoc laudis eſſet, ſi nos illas ornaremus.

§. VII.

C Aufa ultima: *Jactura nominis & famæ. Nos lau-*
7. Jactura dem auecupamur ambitionis habitu; plerunque nominis
contra fit, & vituperium reportamus, aut in ſuspicio-
ne finifram venimus. Rex Ochozias, nuncios tuos ad
4. Reg. c. 1. ſe redeentes interrogavit, cui ſpe ciuitis reverterentur
vers. 2. At illi remiſſos ſe ajeant a viro, qui occurrerat in viâ.

Inſtituit porro rex quætere, cuiusnam habitus eſſet vir
ille qui occurreret, & mox eſt viri ueste colligens quis
eſſet; Elias, inquit, Thesbites eſt, hic ipius eſt. O mi Gerar-
ibid. v. 3. deſi te viderint alii adeò compit & velut pumice

explicutum, non te dicent Eliam, ſed Thrafonem, ſed
pavonem, ſed cultam ſtatuam. Animum noſtrum reſe-
ramus iis qui nos viident, defectus noſtrorum aperimus ſpe-
ctoribus noſtris, eſtque qui forte nos frugales & la-
Ambicio-
pientes cenebant, errasse ostendimus. Latentis in antiſtio corporo
vanitatis indicium eſt, ambitionisior corporis orna-
tus. Quam verò prona & facilis poſt hæc indicia, ſupi-
vanitatis
cio? Salomon dum ſe tantopere in ſui cultu occupat, in animo
Dei obliuicitur, & ſenſum per tot corporis lenocinias ad
dicium eſt.

O o gentium

Ecli. c. 47. gentium idola turpissime defigunt. Verè dedit maculam
vers. 22. in gloriâ suâ, & lapientiam fluitâ confudit. Quando
nux ante tempus corticem abicit, intus se corruptam
ostendit: quando Christianus exteriorum habitum disciplina
Christianæ congruum rejicit, hærescentis in ani-
mo vermiculi cariæ prodit.

Vulgare feretur efferendis cadaveribus assignatum,
nunquam decentiæ vestitum cernitur, quâm cùm ca-
daver in illo recumbit. Ali multi tales, & huic feretro
simillimi sunt, qui corpus suum tunc maximè ornant,
cùm animum letali culpâ emortuum circumgestant. In
Abac. cap. 2. hunc talem Abacuc jam olim pronunciavit: *Ecce iste, in-
vers. 19.* quæ cooperitus est auro & argento, & omnis spiritus non est in
visceribus ejus. Tam varia tamque disparity similes ex quo
curare non possumus, corpus comere, & animum exco-
lere vix ejidem hominis est. In nîmum diversas curas
hæc agunt, quânto plus solitudinibus huic impendi-
tur, tanto plerunque minus alteri. Ita dum corpus curâ
& diligentia nostra complectimur, animum otiosi &
negligentes ferè transimus: nîmum ut servus nitat,
herus in squalore est. Area testimoniæ erat intus obdu-
cta auro, at foris cooperata cilicio: si animus noster amo-
re divino plenus, parum interest, qualem se ostendat ex-
terioris. Cordis penetralia virtus occupat, nec anxius eris
quâ velle corpus alienis oculis commendes. Comme-
Hebr. t. 11. morat. Paulus probatissimos homines præce legis, ca-
vers. 37. melorum & caprarum pelles vice vestium habuissæ.
Sciebant se nudos in hunc Ossem produisse, nec alter
discellit.

*Tract. de
Nabuclo-
dono.* Nescit natura divites, inquit Ambrosius, quæ omnes pau-
peres generat. Neque enim vestimentis induti nascimur, nec
cum auro argenteoque generamur. Nudos fidit in lucem egen-
tes cibo, potu, amictu, nudos recipit terra quos edidit, nescit fines
possessionum, se alio nos includit cespes angustus, qui & pau-
peri abundat & diviti, & terra vivens quem non cepit affer-
dit, jam divitem capi. Eodem sensu Seneca: Nemo, in-
quit, nascitur dives quibusque est in lucem, si fuellit latè & pan-
no esse contentus. At ita non cogitat: alios mores sapit qui
veiles lauifculas tam providè querit, atque hoc unum
agit ut placeat, sed plæcunque hoc unum minimè om-
nium imperat: sapissime alia omnia dicuntur quâm
quâ in laudem. En. agunt, politissimam statuam, en pa-
vonen speciosè ingredientem; en vestiis insolentiam,
en cultum censu majorem! Unde huic homini ad hanc
lauitiam tam dives crumena? tam magnificè non ince-
deret, nisi & altera marlupia emungeret. En ostentatio-
nem inanissimam, en pompani idoli! Et quis tandem est
hic Thraso, quâ domo, quâ gente, quinam ipsum proge-
nitores? homines è pago, rustici, gens aegritus: ille ipse
olim olus vendidit, & nares brachio absterit, noluisse
de manu ejus panem accipere, nunc quantus, quâm su-
blimis est? Hæc illa sunt elegia, hi speciosi tituli, quibus
liberalissime afficiuntur in qui sui status & ordinis ratio-
nem ignorantes, in vestitus elegantiæ plus expendunt
quâm laudari possit. Ita melioris notæ famam non au-
get, qui corporis cultui tam religiosè studet: malignas
fuspiciones non effugit, qui scipium tam affectatè com-
mit. Pulcherrima deformatatis exscutatio est, vestitus de-
centia & honestas.

CAP V T XI.

Diclorum ratio, confirmatio, coronis.

GERARDVS.

E T cur, mi Polychroni, aut unde tam disertus es in
vestitum luxum, & quidem facundiâ tam prolixâ?
*Multa vi-
tia trahit* POLYCH. In aurem tibi dicam ipsissimam veritatem:
*secum ve-
stiti cultus.* Hoc vicium multa secum trahit vita, curiositatem, de-
licias, yanam gloriam, pessimam liberalitatem, tempo-

A ris jaætrum, & post hec omnia, revera potens Libidi-
nis fomentum est. Non venit de integrâ conscientiâ
hoc studium placendi per decorum, quem naturaliter
invitatorem libidinis scimus. Ita Hieronymus sentit: *ad 30.*
Si vir, inquit, vel mulier se ornaverit, & vultus hominum
ad se provocaverit, etiæ nullam inde sequatur damnum, iudicium
tamen patietur, quia venenum actulit, si fuisse qui bi-
bisset. Eft ita, ut dicit: concinno velti alienos oculos
vulnerare faciliuum. GERAR. Abit hoc. POLYCH.
Ira loqui solemus, sed commune nobis vitium est, aliter
diceret & aliter facere, ut merito idem Hieronymus
moneat, aut loquendum nobis ut velti sumus, aut ve-
stendum ut loquimur. Lingua castitatem jaætramus, Lingua
veste levitatem aut impudicitiam lepe non dissimili-
mus. GERAR. Modò in leges divinas non peccemus
POLYCH. Ubi politice calcantur, nec divina in hono-
re sunt. At politicas hîc sperni, vel oculi loquuntur. O
lex Oppia quâm dudum exulans? O leges vestiarie tot multis
urbium & provinçiarum, quâm dudum exipitatis! jam
pridem nullos limites patiuntur effusissimi sumpus in
vestitum pompanam. Et queso te, GERAR, dic quæ biblia
docent cineres ferico velando, cœnum auro tingendam, fumetum purpura operiendum? & an non corpus
nostrum cinis, cœnum, fumetum? Cur istud, mi homo,
sic operis, sic comis? subter te flerneret tinea, & operi-
tum tuum erunt vermes. Pulchrit Ambrosius: Audi, inquit,
omnes nascimur nudi & morimur: nulla diffinitio inter cada-
vera mortuorum, nisi forte quia gravius forent corpora divi-
tum defensa luxurie.

Volui bonus Deus spiritum hominis, velut divine
particulam auræ, & sui simulacrum nullo pretio fat-
astimandum, nihilominus vili facio corporis absconde-
re: cui jam verosimile videatur, opificem hunc vo-
luisse, corpus quod vilissimum est, pretiosi tegmine in-
volvi, qui spiritum inestimabilis pretiū tam vili tegu-
mento circumscriptis? Et cur ipsi Deus protoplatis
pelles in vestem dedit, si nos auro & gemmis vestiri
voluit? Aut igitur miserabilis virtutis inficiâ laboramus,
aut infamia hilarem in infamius.

S. I.

Q Væsit nuper è Dionysio cognato meo quispam, *Q*ui in
quos ille in stultorum navigio primâ fede purata
honorando? *H*æsit nonnihil Dionysius ad subitam
questionem, & Res hac, inquit, multæ cogitationis est: *non fia*
at tu luce crastinâ redi, & responsum à me auferes: in-
terim ego senatum in animum advocabo, ut suis mo-
mentis quæstio tam seria ponderetur. Redit alter po-
stero mane, & An responsum, inquit, reperisti meæ
questioni? Cui meus cognatus: Reperi, ait, & ut scis
secreta astimatione rem probe penitulavi, demum
hoc statui: in stultorum triremi primos omnino videi
aut primis proximos, qui à vestitum luxum magnum sibi
ornamentum crederent accedere. Cùmque alter ejus-
modi responsum rationem sibi non lique dixisset,
subiecit cognatus meus: Tu ergo vide quid fieri de-
mentius possit, quâm oportenta, quæ dedecoris nolit
& infamie, à primis parentibus contracta, certa sunt
indicia, in laudem & ornatum velle trahent: nisi verò
tu dicas nebulonem nunellis, aut furem ornari fure.
Addo: cùm à lapsum protoplafti, libido & omnis generis
fœda concupiscentia in membris nostris jam ante ni-
mum quantum exardecant, nos infamii huic incendio
pabulum insuper sufficiimus, & ardentí camino prælar-
gè oleum affundimus; colimus & comimus nos, & sic
cultos comprisimus mutuis aspergitibus propinquamus, ut
si fortè sopita dormiat lascivia, ad has illecceras revi-
cat. Memini, etiæ nondum senex, cùm non tantum cor-
pora, sed & vestes ipsæ honestissime regerentur: Vix
fusas promissiore nigro pallio, fusas matronæ nigra & per
totum corpus defluente palla tegebant. At nunc tanquam
abef

abest ut vestes tegantur, ut p̄ne etiam detegantur corpora, & initium alicubi jam factum est, ritu planè non Germano, sed extero & invercendo. Non satis est pompatice ostentationis curiositatem omnium oculis ingrete, jam etiam, que olim velata, nudamus, & paulatim pectus aperimus. Quod quid aliud est quam pudicitiam aperto Marte oppugnare? Quid hoc aliud quam irritare cupiditates hominum jam ante incitatas? an non hoc nobis specimen est flagitioſaſtūtū, & que primas mereatur? Quidquid dicas; hæc in ueste lenocinia non sunt pudoris regumenta, sed irritantia libidinis. Luculentia hæc est & manifestaria infania, ad mortem dannati sumus omnes, capitis supplicium nemini non impender, ex quo natus est: jam ducimur, in viam sumus ad supremum exitum, & tamen, etiam non de curioso cultu solliciti sumus? Et quam illud solers fed grandis stultitia est, domum, que jam vitium facit & ruinas minatur, foris magno sumptu depingere, intus nil opitulari ruitur? Quid corpus, ruinofam hoc B rugurum tam exquisito uestium nitore, tot pigmentis obducimus? jam ad ruinam inclinat, brevi abjectur in tumbam, terrâ obruendum. Cyprianus objecture hic & tab. 1. de dī. & tab. 2. occursens: *At locupletem, inquit, te dicit & divitem, & uendam putas iis que posidere te Deus volunt; utere, sed ad res salutares: atere, sed ad bonas artes: utere, sed ad illa que Deus præcepit, que Dominus ostendit. Divitum te sentiant indigentes.* Patrimonium tuum Deo famera, Christum cibam; commenda illic thesauros tuos, ubi fur nullus effodiatur, quo nullus infidians graffator irrumpt.

§. II.

Vix credi potest, quantum post Apostolos viri do- diliſimi, Apostolorum imitatores laborant, ut Christianos quā cultum corporis, in modestia officio continerent, præfertim cum idololatria in eos qui negligenter habitus erant, variè jocarent & dicterent ipargent; ut divus Hieronymus commemorat, cuius verba hec sunt: *Si tunica non canduerit, statim illud è trivio: Impostor, aut Gracus est.* Laborandum ergo fui ne Christiani vitandis his conviciis, corpus potius excolentes quam mores. Hinc Tertullianus de cultu feminorum, Cyprianus de habitu virginum scripsit; hinc Ambrosius, Hieronymus, aliquis complures ad hanc ipsam in cultu corporis modestiam graviter cohortati sunt. Sed ante hos omnes Justinus martyr jam olim in eas declamat, que arte dolosâ tentarent quod feminis Christianis esset interdictum, arque has ita objurgat: *Vix uenit quibusdam seipſas fallentibus, ut cùm aperte vulnus pigmentis fingere non audeant, arte id faciant. Nam in undam aut oleum facie inclinata deficienteſe de seipſis judicant, an adversus caſitatem belligerare posint. E quibus facile est leſe, Christianas pudicas feminas nec ipseulo quidem licenter uti solitas, cùm ex ea, quas Justinus perfringit, legem eluderent arte.* Nec dissentit Tertullianus, qui eas pudicitia mundinatrices nominat, (suprà expolii que consilium formâ à speculo pertinet. Et quão quid Numinis & naturæ ordinem invertuntur? Cur servum ornamus, ad speculum comimus, & deliciis pacimus, dum herus & imperator fœda macie rabeſcit? Bernardo magna abusio est, & nimis magna, dominam ancillari, & ancillam dominari. Apud Romanos olim staties Saturnalium, quibus per ludum & jocum, ius hætice servi occupabant: at nos Christiani Saturnalia totis annis agimus, & corpus mancipium, supra dominum extollimus, & de nobis verum sit, quod Ecclesiastes notans: *Vidi seruos, inquit, in equis, & principes ambulantes super terram quasi seruos.* Incredibile dictu est quā acri penitentia studio, quantis oculorum fontibus, illud vi duarum decus Romana Paula, hanc in se culpam expungavit. Monita namque, parceret oculis, ne illos effe- pegavit. ret, respondit: *Turpanda est facies, quam contra Dei prece-*

A ptum purpariffa, & ceruſſa, & fibro ſape depinxii; affligendum Hieron. in eſt corpus, quo multis vacavit deliciis; longus riſus pérpeti epitaph. S. compendius eſt fletus, mollia limeamina & ſerica, & pretioſa, aſteritate cilicis communata: qua viro & ſeculo placui, nunc Christo placere contendo.

Ejusdem animi fuit Edildrida Anglorum regis filia. Eundem Haec extrema ætate ſacrarium virginum antiftita, e collis luxū Edil- drida Ang- drida An- moderatè & placidè, ſed & egregia animi alacritate, & glorū regis filia expu- gnavit ma- nino mecum agitur, rectiffinię; quibus membris delin- ximis do- quimus, his punimus. Memini me juvenculam ſuper- vacua monilium pondere geſtaſſe collo, iure igitur pa- naſs expendit ſui peccati collum. Tuum hoc, o mi Deus, beneficium auferum quidem eſt, fed faluberrimum: Animi pharmaca ſunt, tua, mi Iesu, vulnera: his plagiis doceunt modestiam.

§. III.

Thom. Sta- mus regis Henrici Cancellarius, tanto maiorem pl. in vita meretur laudem, quanto minorem ipſe curam ſui cor- illius cap. 6. poris gemit. Sileo, in mensa eum uno tantum cibi genere, quod ut plurimum bubula caro fuerat, velci ſolitum. Veltis ei simplex, & tunc ſolū ſerica, cùm publici modestia, magistratus officium cogerer. Unā cadēque ſemper utebatur, niſi cùm famulus mutandam moneret dicere: *Here, hodie curiam ingredimur; paullò melior veltis ſumenda.* Ita hetilis habitus arbitrium omne penes famulum erat, qui calcos, caligas, aliaque in hunc uſum neceſſaria praefinabat. Hunc cā de cauſa tutorum ſuum ſolebat vocare Morus, cūmque die aliquo calcis admodum attritus & pene pertulit prodiſet, monitus eſt, veteres ſoleas novis immutaret: *Et tu, inquit, meum tutorem roga, alios mihi emat.* Denique in his qua corporis curam cultūnque attinebant, maluit vir illuſtissimus, religiosorum hominum more, alienis impe- riis parere, quam ſuo nutu agere, ſive ut animus exel- ſiſſimus ad hæc tam minuta non devocaretur, ſive ut principem hominis Christiani virtutem, ſubmissionem & modestiam insignius in ſe exprimeret. Verè, nuſ- quam in minore pompa magnæ virtutes, quam hæc ha- bitarunt. Saxonæ Dux Guilielmus, honeſti habitus amanitissimus, in aulicâ familiâ hominem habuit vetuſta ſtrips, ſed mentis vanæ, & qui novitio ritu, prout nunc ferè mos eſt, uestem gerebat. Hunc affatus prin- ceps: *Quæſo te, inquit, ne rectiles mihi gratificari: ſartorem adi, & ex optimo panno veltiri te jube meo ſumptu, ſed more meo, & ſeſſas has uestes depone.* At ille aliquantulum præcepſ & bilioſus: *Et cur, inquit, il- luſtrifime princeps, non meo me arbitrio uestiam?* Et cur, ſubjungit dux, non meo te arbitrio aullâ ſubmo- veam? Atque mox miſſione data, alium ſibi dominum juſſis eſt quære. Non iniquum imperium, & ad priſci- aevi modestiam attemperatum. Certe & Lacedæmonii hospitem Mileſium, in uestitu ſumptuſorem, quam pro Spartanâ confuetudine, iuſſerunt civitate excedere, & domi ſuā, aut ubi demum veller, modò extra urbem ſiam, Mileſiam exercere. Auguſtus etiam Cæſar habi- tuit uestitūnque primitum reducere ſtuduit. Ac viſa pro concione pullatorum turbâ, indignabundus & cla- mitans: *En, ait, Romanos rerum dominos gentēmque togatam!* Itaque negotiū aedilibus dedit, ne quem pothæ patenter in foro circōe niſi poſitis lacernis, togatum conſilere. Optima pudicitie uestodia, uesti- tus honeſtas.

Epiſtetus, philofororum longè clarissimus, & pæne Lib. 3. dif- dixerunt, Christianus, eleganter prorsus cum juvenc. ſert. cap. 1. confabularunt: *O adoleſens, inquit, quem viſ pulchrum face- re? Cognoſce prius quis ſis, ac tum te ornato. Homo es, hoc eſt, animal mortale, quod viſ cum ratione utitur. Ratio verò quid eſt?*

Oo 2

eft?

est: quod natura sit congruenter accepit. Quid ergo eximum A
habes? Animal? Non. Mortale? Non. Vt risus? Non. Rationem
habes eximiam, hanc ornato & expolito; comam verò relin-
quito ei qui illam fixxit, ut ipse voluit. Et ad capitum finem:
Sed vnde quid Socrates dicat omnium pulcherrimo & elegan-
tissimo Alcibiadi: Dato, inquit, operam ut formosus sis. Quid ei
dicit: Finge comam tuam, vesti tua nitorem addet. Abst. Sed or-
nato voluntatem tuam, malas opiniones abice. In hanc Epis-
tola sententiam praeclarè dixit Julianus Imperator:
Turpe esse sapienti, cum animu habeat, captare lau-
des ex corpore. Quid si tantopere feriem, pigmenta,
byssum, purpuram amemus. Tertullianum sequamur,
qui, quia ratione hæc in laudem venire possunt, ingenue
doceas: Veste, inquit, vos ferico probatis, byssino sanctita-
ti, purpurā pudicitie, taliter pigmentati Deum habebitis ama-
torem. Nec est quod quis addubitet nitidas & numero-
osas vestes, ad animi profectum & ad cultum virtutis pa-
rum facere. Certum est enim vanitas aut infirmitatis
argumentum, Pluribus indigere. Prostis ad vivendum
velut ad natandum, is melior, qui onere liberior. Cui
pulchrum est corpus, & anima mala, bonam habet na-
vam, sed malum gubernatorem.

§. IV.

Sed vitiis facile fucum invenimus, vel quod pejus est,
ea quoque importuno patrocinio tueri non dubita-
mus. Pafsum responderi audias: Dives sum, nobilis sum,
in magistratu sum, sponfus, cotiviva, paranyphus sum,
sum juvenis. Quisquis demum sis, mi juvenis, homo es,
latus es, & ad te mihi nunc potissimum sermo, nec in-
dignaberis, si cum p[ro]prio pedetru Satyrico pauca ex te
queram: Dic quæsi, quod spectant hexa pectine comæ?
melius flebitur pericacia: quod facies medicamine
atrita animu magis indiget: quod crines in fronte refugi,
& in altum erecti mens erigitur rectius: quid facit
gemma in articulo? si nescis, in scriptis pulchriores sunt
gemmae quæ in digitis: quid tot fasciae pedes impli-
cant? facilis ferrent iuuum truncum absque his impedi-
mentis. Aspice mihi mendiculum dii paribus & malè
confarcinari centum cùs semiamictum, & purulenta
manu ad excipiamdum stipem portigentem. Squallent
horrentque comæ, sine nitore vultus est, extant nuda &
sole perulta membra; an ideo illum ex hominum cœtu
exturbabis, velut extremitum busti cadaver, velut pri-
mum vita dedecus, & solum Orci fastidium? Fle te
oculos ad longa retro facula; primum homo investis &
nudus sterit tuo figulo, in modo nudus non fuit, nam fatis
rectus est, quem tegit innocentia. Deinde sit nudus qui
in ponte mendicat, an nescis tales nec à decem quidem
palastritis spoliati posse, & saepe tanq[ue] minus vitorum
habere, quanto minus numerum? Adde, patres omnes
res nascuntur, patres mori, licet quod temporis intercurrit, in illis
tut & moriuntur.

Omnes paterni, patres mori, licet quod temporis intercurrit, in illis
tut & moriuntur.

Et omnium
id exiit & idem
domiciliu.

Et quæcumque purpura sudaverit, arecet in pulvere; sub quæcumque gemma fulgiraverit, tenuabitur in cinerem; sub
quæcumque odore fragraverit, in nidorem putorèmque
laxabitur. Nunc ergo beatos censibus illos, qui gemma
bibunt, qui in ostro dormiunt, in argentea spondæ re-
cumbit, qui manus auro, cervicem monilibus onerant,
qui delectantur catenis & vinculis, dummodo auro li-
gentius nec putant onera esse si pretiosa fuit, neque vin-
cula esse putant, si in thesauri coruscant? apud quos
& gemma sua habent pondera, & vestes sua habent bri-
gora, qui in gemmis sudant, in sericis algent, hos tu bea-
tos dixeris? nil horum exterrit mortem. Tam certa ma-
nia hos rapit, quam insinuæ fortunæ anendiculos. Mors
nec blanditiæ didicit, nec blanditiæ admittere.

§. V.

In Nunc, converte calamistro crines, vultum ungentis
enubila, byssinis & hyachintinis laniis corpus amici,
ventos balsaminos post te trahit, & quaquæ incedis, vias
imperit, idem tamen gurgitolum fortieris, quod homi-
num postremissimi. Sepulchra eorum, domus illorum in ater-
num. Specus subterranea, ad corporis modulum angu-
stissima, brevi tuum palatum erit. Et scisne, mi juvenis,
quam bestiam ita colas comæque, cum corpus colis,
comisque; qualiter in oculis vix feras, secundum serpem.
Nam audi Plutarchum & Plinius, quorum iste affir-
matè docet è medullâ qua tergi spina clauditur in ho-
mine, serpente enat. Attende sis, caput integrum è
Plinio recitabo. GERAR. Modò non longum sit. POL.
Et iterum te cepi. Hæc nostra legendi & audiendi pa-
tientia est; saepe nauseamus, & dannamus antequam
audire vel legere incipiamus. GERAR. Audio. mi Po-
lychroni, audio, tu tantum recita. POLYCH. Vix sum
viginti vocula; sic Plinius loquitur: Anguem ex medul-
lâ hominis spinae gigni, accepimus à multis. Pleraque
enim occulta & cæca origine proveniunt, etiam in qua-
drupedum genere. Hoc totum caput est, & dignum spina ho-
m[in]i. Plutarchus verò in vita Cleomenis hæc habet: minig-
Cùm compresisset Ptolemaeus, Cleomenem suā ipsius gau-
violentia manu trucidatum, cadaver detrahitæ pelle in
crucem sustollit jussit, & cum cura custodiri. Ponuntur
aliquot dies in hac custodiâ, animadvertisunt tandem
milites circa suspensi caput, mira magnitudinis serpen-
tem repere, & saginam sibi ex adfisi articulus instrue-
re. Incessit regi Ptolomæo trepidatio, & cum e[st] quæ
superficiò, ne fortassis innocentem & humanâ for-
te maiorem in furcam extulerit. Alexandrinus quoque ad
supplici locum confluunt, & viperam illam per cadav-
eris caulas (ut loquitur Lucretius) liberè vagantem,
curiosè spectant, Cleomenem heroem appellant, &
Deorum filium. Sed ereptæ illis hæc mens est ab erudi-
tis aliquot viris, qui liquido docuerunt, è purrefento
bove apes, ex equo vespas, ex asino scarabæos, exhibi-
mis medullâ serpentes progingi. En, quantos thesa-
uros vestes contegant: an non merito pretiosæ sint, que
semen tam pretiosum, nempe viperinum conveolan?
Plutarcho & Plinio fidem vix negabis; sed alium do te-
stem & recentiorem.

§. VI.

Fuit hoc nostro ævo nobilissimus juvenis, & qui
Hyacinthus aliquis, aut Damocles haberi poterat,
ob eximiam oris venustatem. At cùm moriendum est,
eximius nullus est; neque ille juvenum formosissimus
cæcum furorem mortis tam eleganti & luculentu[m]
à se abstinuit; moriendum fuit. H[ic] locus inducitur
nullus est. Venit ergo ad extrema in ipso ætaris flore,
& dum nasceretur hæc rosa, consenuit. Adsum cognati,
et cœtum sepient, diversa plorant, precantur multa, illud
tamen maximè, ut posteris vultus sui vel sic exhausti &
palestrenis effigiem velit non invidere. Ita rogant omnes,
hos sibi monumentum relinqueret non gravetur.

Surdus est ager ad has preces (ut olim ad similes
fuisse dicitur Agesilaus) h[ic] solam illis annuit, ut po-
quæ plausulos dies cum matre suâ Terrâ faciat, lep-
chrum aperient, & eam quam tum reperient formant,
penicillo excipi ac depingi curarent. Maluissent equi-
dem cognati obsecrationem suam non repudiari, pond-
itus tamen & momentum habuit apud illos hac juvenis
jussio, quia extrema. Faciunt ergo ut jussit, extindunt
terræ inhumant, certosque dies, ut edixerat, expestant.
Tandem urnam pandunt; sed heu quæm fæde mura-
tum offendunt! illam paulò ante venustissimum faciem
certatim vermes lacerant, diaphragma seu dorso spinam
aliquot serpentes occupant; macellum dixiles è quo
carnes

carnes emerent esurientes colubri. Horrent confanguinei tanquam ad revelatam Persei parvam, & pæne lapide frigore obrigescunt, nec jam vel oculis vel naribus viciniores esse sustinent, & quia id morienti datis dextri promiserant, fidem verentur fallere. Pictorem ergo adducunt, qui juvenem non juvenem sed sepulchralem larvam depingat. Exstat adhuc hodie in illustri Germaniae loco lacrymanda hæc effigies, quæ ut ætatem ferret, faxo etiam incisa est.

Etiamnum dubitamus, cui impendamus servitum & cultum, cùm corpus colimus? Sed amor corporis ad illam subinde dementiam exrescit, ut malitus perire, quām non servire corpori. Et ut lignum occulta teredo consumit, sic animum vitiat paulatim & exedit ignava & se unam contemplans luxurias. Hinc ad infaniam concupisimus, quidquid corpori placet. Apud plerosque tandem piaculi loco est; corpori non in omnibus non servire obsequi.

Amor corporis in tantam delectationem exrescit, ut malitus perire, quām non servire corpori. Sed antequam tertiam hanc vesperam claudamus, alter in alterius sinum, Gerarde, suaviter & candidè rem magnam confabulemur.

Ecquid est hodie, obsecro, qui cum infanientibus, non dico, infanis, sed non infanierit aliquando? Contemplate mihi hominem non exquisitissimè cultum, quantum tamen etiam iste in cultu exhibit inanitatem? Vide pileum è pilo canis Pontici, unà cum pilei cingulo sexenties jam mutato: vide comam curiosè stratum, barbam in peregrinos ritus attonfam, neque hinc tamen ulla constantia: collare, oculorum fabula, innumeris gaudet mutationibus, hoc solo venustum, quod nunquam idem, quod varium semper & mutabile: thorax suam patriam ignorat, nam in pluribus provinciis domi est: caligæ toties in novam formam transiunt, quoties hercero delitare luber. Et quid tibi, quæso, de ligulis videtur, quarum totus exercitus caligis illudit mira ridiculis elegantiæ vanitatem. Ligularum harum ea lex est, ut soluta caligis involvent, non adstricta. An hos tales, non dicas pueros, solitus ligulis jam paratos, ad excipiendam betulam? Alicubi his caligaram ligulis praefigunt aurum, ut fures escam habent cui insidentur: tintinnabula iis commodissimè appendentur, ad convocandos spectatores. Gerarde, fateor, improbum votum hinc delinquitur. Nam eti vestes non peccent in materia, Forma vepeccant tamen formam, quæ queruntur vanissima, & omnium pœnas honestatis ignara. His Rhodus, hic saltus. Interea rumque nemo se reum fatetur. Sartor excusat, & sic dictari ait, & honestatem vestem dicat: Hoc, inquit, sartor curabit, quæ ratione me juvenem, me sponsum, me talenti vestiat. Ita ratiōne palliata superbia est: Sed nosti sua foris & delinquentis parem esse culpam.

Immanis compus estes in fratre obsecro. Eò certè infans prolapsi sumus, ut vestitus vix possit esse levior & magis ad laciviam factus. Et quod pejus, tam pertinaciter his deliriis favemus, ut nec bella, nec pœna, nec annona caritate, mulsum curemus: vestitus nec minimè quidem parte plus honestatem facit. Querimus nimirum, non quo involvamur, sed quo opes projiciamus. Usque adeò fortunas perdere pulchrum est. Et quæ te, feminum vestes intuere: quām cælebes sunt & lascive! Calcei nivem amuluntur, palia varie farta, colores refert operosissimos colorum; nativa omnia jam sordent: palliolum fedè cursum humeris injicunt, non ut tegat, sed ut ornent. Quamvis hoc ipsum jam aliud argue aliud. In nobilioribus feminis virorum nunc pallia cernuntur. Et quamdiu hoc? nuperim monstrosa feminine vidicerat ea non occidit tantum, sed & calcaribus, sed & pugione ad latus pendulo armata: pileum habebat ritu militari, crista insignem. Tu si eam vidiſſes, aut Palladem, aut ipsum certe Martem dixilis. Eam etiam Gerarde, vivimus, quæ vix paulatim feminæ sunt, & veste, & crinibus, quæ & feminæ viros induunt, atque in urbibus ac pace majestatem spirant bellicam. Sic omnia invertimus. Profecto vestium luxus inter Christianos nimirum invaluit. Sed num ignoramus, à nobis non solum corpus castum, sed & castum animum castaque cogitationes postulari? Haec leges Evangelii sunt. At vedi vestitus tam lascivus his legibus aperte contradicit. Libidinis negotium fideliter curat hæc veltium insolentia.

GERAR. Ligulae sericeæ, quarum ante mentio, tam perulgati moris & usus sunt, ut putem ad id ævi nos periculatos, quo etiam barba his vinculis illigetur.

Tom. I.

Oo 3

Verum,

A Adeò nāmque hæc ligularum hæresis vestitus omnem occupavit, ut illum, velut arborem vermes, omni parte perreperer. Caput, vittas, capillos, collaria infident. Olim in scorteis collobis potissimum cernebantur, ab his in caligas, inde in calceos descenderunt. Ego cū tam multum superflua ostentationis cerno, illud Diogenis animum subit: *Quantis non indigo!* At miror, Polychroni, nūl à te dictum de amylo glutinoso, quo collaria firmantur. POLYCH. Gerarde, nunquam dicens finis sit, si omnia vestitus vicia perstringenda. Per omnium gentium vestes imus, ut in uno Germano nunc gentes videoas omnes. Hic in memoriam recurrat, quod ipse audiri ab eo qui candidum illud gluten collarium coquit. Affirmavit hic triplex amyli genus à se vendi: Libram unam amyli vilioris quinque festerius; libram festerioris sex aut septem festerius; libram optimi decem festerius esse venalem. Enimvero, ait, vilissimi hominum, quibus vix scissile indusum est, collaribus suis candeſcendit & firmandis amyli emunt selectissimum, diotores sepe vilius. GERAR. Rem miram dicens, si veram. POLYCH. Verissimam. Et vide hic cacodemonis vaſitatem. Ditionibus ea vanitas non despiceret, sed nummis parcunt. Tu jam cogita, quām largam iident stipem, qui etiam in his tam fordi. Plerunque rectè dicitur: *Quo ditione, hoc avarior.* Deinde cū opulent ut plurimum suas opes jaſtent, satis vel hinc superbi sunt, nec opus eos à diabolo multum velicari. At verò tenuiores, cūm à nummis nequeant, à veltibus pretium sui parant. Vide, obsecro, mi Gerarde, quām nos variè cacodemon viciat: opulentos avaritiam, egenos superbiā irretit. GERAR. An non leges vestiaræ sunt? POLYCH. Sunt, tam præſca quām novæ: fed quis cas observat? At fingamus his legibus religiosè obtinerati, nec ullius vestem esse holosericam, cui solū pannus aut corium permixtum, nihilominus gravissime hinc delinquitur. Nam eti vestes non peccent in materia, Forma vepeccant tamen formam, quæ queruntur vanissima, & omnium pœnas honestatis ignara. His Rhodus, hic saltus. Interea rumque nemo se reum fatetur. Sartor excusat, & sic dictari ait, & honestatem vestem dicat: Hoc, inquit, sartor curabit, quæ ratione me juvenem, me sponsum, me talenti vestiat. Ita ratiōne palliata superbia est: Sed nosti sua foris & delinquentis parem esse culpam.

Eò certè infans prolapsi sumus, ut vestitus vix possit esse levior & magis ad laciviam factus. Et quod pejus, tam pertinaciter his deliriis favemus, ut nec bella, nec pœna, nec annona caritate, mulsum curemus: vestitus nec minimè quidem parte plus honestatem facit. Querimus nimirum, non quo involvamur, sed quo opes projiciamus. Usque adeò fortunas perdere pulchrum est. Et quæ te, feminum vestes intuere: quām cælebes sunt & lascive! Calcei nivem amuluntur, palia varie farta, colores refert operosissimos colorum; nativa omnia jam sordent: palliolum fedè cursum humeris injicunt, non ut tegat, sed ut ornent. Quamvis hoc ipsum jam aliud argue aliud. In nobilioribus feminis virorum nunc pallia cernuntur. Et quamdiu hoc? nuperim monstrosa feminine vidicerat ea non occidit tantum, sed & calcaribus, sed & pugione ad latus pendulo armata: pileum habebat ritu militari, crista insignem. Tu si eam vidiſſes, aut Palladem, aut ipsum certe Martem dixilis. Eam etiam Gerarde, vivimus, quæ vix paulatim feminæ sunt, & veste, & crinibus, quæ & feminæ viros induunt, atque in urbibus ac pace majestatem spirant bellicam. Sic omnia invertimus. Profecto vestium luxus inter Christianos nimirum invaluit. Sed num ignoramus, à nobis non solum corpus castum, sed & castum animum castaque cogitationes postulari? Haec leges Evangelii sunt. At vedi vestitus tam lascivus his legibus aperte contradicit. Libidinis negotium fideliter curat hæc veltium insolentia.

Verum, ut dixi, qui se reum fateatur, nullus est. Difficile nobis videtur confundinem everttere; quod ** A la mode* usitatum ac receptum est, sequimur, * ne contra modum agamus. Hoc fuso culpam praeteximus. Heu quam non speranda est emendatio, ubi vita in mores transiunt!

In memoriam hic venit apodus de equo & equifone. Equo non tantum Hippone, sed Mercurii quoque scholam triverat, & ex arte poterat furari: itaque avenam quotidie subtrahebat equo, eamque vendebat. Nihilominus equum solerter curat, accurate calceare, sternere, strigilare, infrenare, atque ita credere avenam tam fideli operi restitutam, & equum non minus obesum ac nitidum fore, quam si bona fide avena ei præberetur. Hoc autem equum indignari, & equifonem suum audacter alloqui: Heastu, ajebat, bona strigilis & mala pax, non commendant equum: Si me vis corpulentum, avenam in posterum ne subtrahe. Da mihi quod meum est, & tu quod tuum est cura, sic utrumque melius habebimus.

Modo prorsus simillimo & nos agimus, quo ille furacissimus equo. Corpus lavamus, ungimus, ornamus & polimus; tanto tempore vestes induimus, tanto capillos struimus, tanto stolam fundimus & cutem finimus, tanto speculum consulimus, & collum demulcemos, tanto alia corporis ornamenta disponimus, ut scilicet è capsula & speculo prodeamus. Arque in his omnibus libidini egregie amiculum, & tanquam suspensa hederá venalem castimoniam prodimus. Ah, nec dimidium quidem curarum & laboris animo impenditur. O furaces equifones! hoc est avenam equo sublegere, omnem pæne curam & laborem impendere corpori, huic dies & annos consecrare.

Terentius.

— nostra mores mulierum:

Dum moluntur, dum comuntur, annus est.

Hæc hunc, & quis se reum fateatur? Negari tamen certe non potest, libidinem & lasciviam hoc corporis ornatum strenue promoveri. O Munde immunde quam multa numeras mancipia, cum interim vix ullus sit qui se tuum fateatur esse mancipium.

O Christiani, si vultis ut optima pars vestri non pereat, non tantum ad strigiles & phaleras equi, sed ad pabulum quoque attendite; non exteriora solum, sed animum curate, & hunc maximè. Corpus bene vestire, bene pascere, animi vix ullam curam gerere, quid aliud est quam equum studiosè fricare, & iniquè pabulo privare. Inanis fatuusque cultus est purpura fulgere, mente fordescere. Et indignum prorsus, tot horas his vilibus dare. Animi moderati, serui, sedati ac composti signa è modesto ac moderato cultu elicimus. Ita ferè quod quisque prudenter ac maturior, hoc in ueste modestior. Beatos nos, si tantum venerationis, temporis, sudoris in Deum conferamus, quantum in hanc uestum nimiam religiositatem. Ah, ubi in Christiano nomine Christiana facta?

*Eberhardus
Barbarus.*

Aliter Eberhardus Sueviae dux, qui aeternam sui memoriam ad posteros consecravit, laudabilis uestitus frugalitate. Venerat eum juvenis sacerdotum impetraturus. Forte huic candidato venuit talarem uestem appetiens, ita refrarar, ut princeps caligas ritu militari scissas videret. Qui illico, ut erat morum ac disciplinae acerbus vindex, hominem jubens facessere: Tu, inquit, militem agis, & sacerdotium ambis? Tua te uestis prodit, quam male cultus tibi sit animus: abi, nil imperas. Nimirum iudeo, animi uestis, & de moribus pronuntiat habitus. Ubi videris in nitore supra mediocritatem curiosum, & quasi ad fastidium elegantem, totum pæne animum in uestem defluxisse cogita; alibi ne quare,

Hoc ram multiplex luxus choragium innumera infert damna, ut jam demonstravimus. Rem hic in compendium conferam. uestitus ad hujus ævi mollitatem

*Proximo
cap. 10.*

A factus, Castimoniam, Tempus, Pecuniam occulitis, sed Vettim maximis viribus suffatur, & ubique spargit nequitia huiusmodi. De Castimonia res in aperto est: ad libidinem sœpe potius invitat petulantia adicitas politura, quam præstantia forma; inò hæc sine illa quandoque spernitur. Ita lascivie negotium maximè agit oculis Pecuniam blandiens vettus. De Tempore quid controversi? Ille occulit omnia minimè temporis parens est, qui sui corporis servus est. Hora integræ in otiosissimos hos labores insumunt, nec id in damno ponitur, quod longè damnosissimum est. Quisquis horam auctor vel unicus, nol dignum vento impendio redditurus est. Pecuniam variis meatis illi disflueret, ubi vettus luxus in pretio est, nemo non experitur. Mihi nuper maximè utris patricius ingenui fassus est, se siusque cives occulit, sed ambitiosus paupertate incredibiliter laborare, atque si cui civium etiam primiorum mille antea floreni sufficerent, jam nec centenos superesse. Hic ego interpellans:

Quod ergo, inquam, omne aurum disfluit? Non in manus primas, nec secundas, respondit ille, sed in arcis vestiaris: quamquam & convivia apud nos olim & rariora fuerint, & frugaliora. Tanti est VESTRI. Hæc nostra est patentia, ne luxus decrescat, patimur decretere divitias.

Sed num scire cupis, Gerarde, quid Christianos Hierosolymis, quibus olim portabantur, ejecerit? Compendio dicam. Princeps Saracenus, Admirandum vo- *Faustus* cant, in Christianos humanissimus, Canonicus Traj- *Caferus* ènensis Gulielmo quondam narravit, Christianorum *Hebreus* leges inde sibi notas, quod puer educatus esset Hiero- *l. 4. ad* solymis, in eâ tamen urbe mores tunc viguisse coru- *rat. cap.* ptilissimos: Gule & Luxuriae cognatis vitiis neminem *Yvonne* deditum; uestitus verò insolentiam fuisse tantam, *gule & Luxuriae* ut verbis equari vix posset, tam variè & formâ, & colore, & pretio exorbitatum. Quantum istud me offendit, *l. 4. ad* ajebat, uestes meæ pro me dicent. Ea profectè nec *l. 4. ad* auro nec serico virgatæ, sine plisis, sine artificiosis fuisse, nihil curiositatis aut artis præferebant. Addidi: Ecce, *l. 4. ad* hæc illa sunt vitiæ, ob quæ Deus Palestinam Christianis denuso erexit alii commiserit. Ita nos non tam nostris viribus vos illinc ejecimus, quam vestris vitiis. *l. 4. ad* Hæc Canonicus ille Trajènensis Gulielmus, qui postea sacra Cisterciensium familæ se adjunxit, fideliter ratione aperuit.

En, Gerarde, etiam ab hostibus nostris sapere doce- *l. 4. ad* mur, modò sint qui dicere non recusent. At nos, post clades etiam nostras, cladum caussas amamus, tam alio *l. 4. ad* nobis hæret inepia & misera vanitas. Pedilugio in atra crepidâ, ut verbum est, simillimi fumus.

Fuit in Afîa vir opulentus, cui calamito casu, cum *l. 4. ad* per nives iter faceret, puræfactus frigore eterque pes deperit. Ille tam miserabiliter fortunam expertus, ut infelicitatem suam solaretur, inuilio corpori aptavit pedes ligneos, quos & calcis texti: ipse famulis innixus novo sed ægo incelsa sele inferbat. Ubi hoc infuserit, ridiculum comminiscerbat, ut crepidas pulcherimas semper & novas haberet, quibus scilicet speciosam faceret miseriæ suam. O nobilem compositionem! *l. 4. ad* *Pes ligneus in aurea crepidâ.* Istud nos felicissime amulamur. Misericordia, vitorum, ignorantiarum scatenus, clauda- *l. 4. ad* mente & senibus ficalnei sumus, plante pedes lignos: uestibus ramen, supellecile, libræ, ac ædibus speciosi fudemus enitere. Nimirum, ut magis conspicua sit nostra infanæ, & misera speciosior, liber cum ratione infante. Ita humanae stultitiae præclarum stat trophæum & sym- *l. 4. ad* bolum, *Pes ligneus in aurea crepidâ.* Quid tu adhuc, Gerarde?

§. VII.

*G*ERAR. Tot iustus infers, Polychroni, ut vel super- *l. 4. ad* bissimum querum dejeceris. Tam à me quam ab aliis

alii emendationem spera. **POLYCH.** Si modò sperare licet constarem. Mores nostros nosti, Aprilis dies initamur, quorum saepe serenus ortus, occasus pluvius: id jam supra demonstravimus, de *Conscientia & Cœlum cultu*. Sed omnibus horis dicendum est, quod numquam satis dici potest. Nimirum flexibiles sunt hominum voluntates, instabiles nimirum mobilis que. Leviter incipiunt, variè inimis, inconstanter progradimur, dismiliter finimus. Volatius est saepe conatus noster, qui a seipso brevè desicit. Itaque assiduissimè ingerendum nobis est illud: **CONSTANTER.**

Fons est in Idumæa, ut referit Isidorus, qui et in anno mutat colorem. Parum est hoc nostra inconstans, ter inconstans in hebdomade, subinde ter in die sincerum virtutis continens bono lorem mutamus, sicut lacus ille qui apud Troglodytes propo. est dicitur, ob maleficam vim infans appellatus. **Hic** *Plau. lib. 11. cap. 2. mod.* ter de die fit amarus saluisque, ac deinde dulcis, totiusque noctu etiam mutat, scatérque albis serpentibus vicinum cubitorum. Ab hujus aquæ genio non multum dissident mores nostri, qui tam inæquabili motu fermentur, ut jam blandi, jam asperii aliquando profusi, max fordidii sumus, jam vehementer amemus, jam supra modum oderimus, nunc sanctimoniam induamus, jam toti prolabamur in virtutem; omnis dies, omnis hora nos mutat. Sed non est quod hujus rei culpam aut diabolo impingamus, aut Mondo. Nemini alterius virtutio mali sumus, sed nostro. Illud Spartani dictum mihi etiam nunc semper in animo heter: Atheniensis scire equidem que recta effesse, sed nolle facere. Atheniensium nos profusi simillimi sumus, que agenda sunt, exæstè scimus, sed agere ea nolumus: *Noluit intelligere ut bene ageret.* Ignorantiam culpe praetextare non possimus, cum ignorantia voluntariæ laboremos: voluntariæ ignorari, qui discenda discere non curat, aut si quæ recte dicit, didicisse male dissimulat. Atque his quidem decretum est non bene agere, sed modò hunc, modò illum voluntatis impetum sequi. *Uf Chamæleon,* quoniam auræ (ut ajunt) non cibo vescitur, hiant semper est ore: sic illi variarum cupiditatum vento inflantur, hoc volunt, hoc nolunt: hoc hodie spernant, cras appetunt. Et ut rami aut rigilla que fluminibus innatent, temere impingunt in hanc illamve partem: ita nos variè fluctuamus, & saepe nec iicti saphimus, vel bestiis magis excordes. *Memini me legere,* viro nobili in aula *Wirsung.* tenbergeni canem fuisse, qui ubi vel semel tantum ab aulicis canibus male acceptus est, injuria damnicè memor, deinceps herum suum ad vestibulum tangit arcis aulicae comitatus est, & mox domum se recepit in turum. Observavit dominus sui canis tam circumspicuum obsequium, & *Verè,* inquit, meus canis plus me sapit: ego in aula toties pessimè habitus, in dies tamen usque redeo.

Et nos quoque, moniti tories, rogati, castigati tories in easdem iterum culpas impingimus, frequenter graviter, vius quam antè, & mentitur iniquitas sibi. Ita sit subinde ut ad aliquam habitus sobrietatem nos componamus, corporis detrahamus superflua. Et quamdiu hoc? dum nos paenitentia hac in re sobrios & frugales. Tunc autem ejusmodi paenitentia obnoxia sumus, cum videmus alii non eandem in re se modestiam placere, cum vergitur ne minus opulentis, aut pati fordidit, habeantur. Sic nostra probitas ad aliorum oculos se fingit, ad sermones aliorum huc illuc se verterit, & quod erat, esse definit; sic modo pallati, modo togati, frugi sumus & graves, & modo prodigi & vani: mutamus subinde personam, & contrariam ei sumimus quam exanimis, plane multiformes sumus. *Magnam rem puram,* unum hominem agere. Male mentis indicium est hec fluctuatio, ac inter simulatio- nem virtutum, & amorem virtutum aliud jactatio- nem. *Vjsquequo claudicatur in duas partes* (clamat Elias) *si Dominus est Deus, sequimini eum;* si autem Baal, *sequimini illem.* Quid ora hominum pavemus, quid mortalium oculos

A reformidamus, si Deus Dominus noster, si modestia in cultu placet, cur Deum offendere, modestiam abiecere non veremur? Divi Bernardi soror, hac in re animo fuit *Vita S. Bernardi lib. 1. cap. 7.* non femineo. Fortiter incepit, constanter perse- cit inceptra. Petiverat illa in colloquium cum fratre ad- mitti: sed quia compitior erat quam fratris oculis pro- bari poterat, ab aditu monasterii repellerebatur. Hanc illa injuriam mitius ferens, fratri renunciari jussit, si de- linquentem rejiceret, faltem admitteret corrigi volen- tem. Admissa est. Hic ei Bernardus gravissimis verbis, & in os, illum vestium luxum & vanissimum lenoci- nium objecit: Christianæ feminae non esse, corpus brevi in purissimum iturum sic perotinare. Profuit illi hac audire, nec distulit ad frugem se corrigit: mox pre- tiostam vestem, mitras, armillæ, monilia, inaures, vitras, speculæ, discerniculum, anulos, gemmas, & omnem mundum exilio damnavit aeterno, iussitque Pompanum & Voluptatem res fibi suas habere, ipsa Domino deinceps servituta. Modestiam quam cœpit, hanc & finit. Non languidè ad virtutis difficultatem exurgendum, alacritè incumbendum est inchoatis. Vera modestia non tam principium invenit, sed gaudet, quam finem ad- didisse: in extremo auctu non corrut, usque ad *Plaudite perisit,* à carceribus ad metam decurrit.

§. VIII.

A T nos, ô arundines vento agitatas, ô homines mollibus vestitos! quibus tunc demum modestia in cultu placere incipit, cum numi in fundo suspirant, in sepe ne tunc quidem. Nam multis suavius est no- mina contrahere, quam aliquid pompe vestium detra- here. O Jordanis accola, ô Joannes Baptista! quām con- *S. Joannes* stanter rigidissimum tui vestitus modestiam, ad usque Baptista ultimum vite aetum retinuit! camelæ pelle, non pur- rigidissimæ pura, non serico unquam emutasti. Nos vero indociles vesti- *modesti*, nec monita sequitur magistri, nec exempla: siam ad annis & sexulis in eadem classe hæremus, aut si paulu- *mortem* lum promovimus, mox ad eandem recurrimus. usque reti-

Cleobulus in convivio septem sapientum appositi auit. narrans apologum: Luna, inquit, a matre petuit, tunicam sibi suissque annis convenientem texeret. Cui mater: Et quā ratione id possum, ô mea filia, cum te modò grandem & obesam, modò gracilem & perparvam vi- deam? mutabilitatem ejura, & vestem à me spera. Luna nos germani fratres sumus, & jam decentem in veste modestiam saphimus, jam pompanum & fastum spiramus, frequenter in hoc etiam exipramus. Indubie, Gerarde, nosti, quem exitum fortis sit nobilissima illa Campanie Comitissa, Maria Ludovici Pii Galliarum regis filia, sed moribus non perinde similis parenti. Hæc, licer *Thom. Cam.* vidua, nihilominus ambitiosissimum corpori cultum *ripar. lib. 1.* non desinebat, dum mors pulsaret fortes, & irruebat *mirac. 6. 7.* importuna. Jam ergo moribunda Persanæ abbatem acciri jussit, cui conscientiam aperiret, verum cum ille advenisset, illa jam è vitâ discesserat. Neque hic morati famuli, rerum suarum quisque fatigebat, hic vestem, hic vasæ, ille cultricas, iste tapezia diripuit. Sed nec mortuæ parsum est. Nam infima fortis homo, domina sua cadaver leto evolurum, in terram prouum ejicit, & sibi linteamina in spolium rapuit. Admissus demum abbas in defunctæ conclave, ubi miserabile hoc spectaculum vedit, & corpus illud, cultissimum olim, jam malè operum & abjectum humi reperit, exclamavit: Venite, cernite nobilissimæ Comitissæ pompanum: En, hic rerum humanarum exiit, hac fides est fallacium voluptatum, hanc habent claufulam mortaliū triumphi. O vanitas, ô ludibrium! Ita, mi Gerardes, ita qui hodie florent, in autumno suo decadent, & fortassis etiam calabuntur. Viderit, quem juvat de carne gloriari.

GERAR. Licetne interrumpere? huic non absimilem eventum nuperim mihi recitari audi. **POLYCH.** Dic libertime. **GERAR.** Camberia in provincia Lugdunensi, anno millesimo quingentesimo octogesimo septimo, matrona nobilis, amoeniore culta, quam decebat, deletabatur dum viveret. Admonebat eam frequenter sacerdos, qui ei a confessionibus fuit, meliori daret operam ornatui, quo placeret non humanis oculis, sed Deo. Illa, ut erat ingenio liberiore, seruum sermonem familiari joco eludens, solebat rogare, corporis colendi curam sibi relinquere, aliud nunc avum, alios esse mores: seire, & sibi, animi sui salutem cordi esse, quare hoc unum potius orare, ut in extremo vita tempore adcesset morienti. Sacerdos, ad futurum se recepit, si quidem ullo modo posset. Et vera etiam adfuit, sed illa sibi non satie aderat, nam morbus miserae audiendi usum absumit. Ita a quo Dei iudicio factum videtur, ut qua salutaria facerdotis monita noluit audire cum potuit, nec audire quidem posset, cum velle debuit. **POLYCH.** Igitur, ut audio, mortua est surda & tacens, sed nunc etiam vivit exemplo & inclamat imitatores ac imitrices, ut fint in cultu moderatores.

Quin ergo ita contemnimus, propter qua vulgus insanit? Satis parvum corpori, seddamus nos tandem in disciplinam virtutis. Praeclarus Romanus sapiens: *Sen. epist. 14. & 88.* Tunc etiam corporis homo gerere debet, nimirum timer, qui ad illud omnia referat. Sic gerere nos debet non ei mis, non tanquam propter corpus vivere debeamus, sed tanquam non possumus sine corpore. Hujus nos nimius amor timoribus inquietat, sollicitudinibus onerat, contumelias obicit. Et hoc ipsum tam vere quam sapienter in hac verba confignat: Honestum ei vili est, cui corpus nimis carum est. Et sic ut plerunque quorum corpora in saginâ, eorum animi in macie & veterno sunt, sic etiam quorum curae adeo fervent in colendo corpore, horum in ornando animo studium fere nullum est. Ut catuli ad venandum inepti sunt, qui saltare & ejusmodi delicias norunt: sic ad exercitium.

A citia magis seria & sacra partum apti, qui in curiosiore sui cultu operam ponunt. Simplici cura constant necessaria, *temp. in delicias laboratur sed labore non vano tantum, sed & noxo.*

Dionysius olim rex Siculus, Archidami filias multi pretiis velte donavit. Quas tamen Archidamus modello recusans ajebat: Vereri se ne sua filiae tam insolenti amictu turpes videantur. Intellexit vir prudens virgines nullo cultu melius ornari quam simplici. Sanè ut luxus vestium animum parum sobrium arguit, sic spectatores ad libidinem suavi fallaciâ invitat ac pertrahit. Debet autem ut homo, castratus amans & virgo, undique virgo sit, nec ullâ ex parte significationem det corruptum.

Cur ergo virtus jam ante in nos graſſanibus subdium feramus, labore tam sumptuolo? Optimè velut dixisse mihi videtur Musonius, qui eodem modo utendum esse ajebat velte, quo armis, nimirum tutando corpori, non ostendendo. Sic igitur ea optima sunt arma quæ firmissima, non qua nitidissima: sic optimus est amictus, qui corpori commodissimus, non qui splendidissimus, aut qui spectantium oculos in se rapiat, sed qui severitatem redoleat, qui pudicitiam tefteret.

Quid ergo vani agimus, quid corpori, holti nostro, splendorem querimus tot sumptibus: quid ingeniosi sumus in perniciem nostram? Deum culpâ offendimus, hominibus exemplo nocemus, egenos subdidiſſum, irrecoverabile dilapidamus. Apage mihi hanc peccatum, si aliter placere alius nequeam, nisi displaceam Deo, malo displaceam omnibus, ut uni placeam Deo. Gerardus, sancte potius quam scitè vestri velimus, & ut Augustinus loquitur, non affectemus vestibus placere, *temp. sed moribus.*

Et hæc de cultu Conscientie, Cælitum, Corporis dicta sunt. *Triplex faniculus est ruptu difficultus.* Hæc trias milii vila *Erif.* est inseparabilis. Cælitum cultus illuc exiguis est, ubi *temp. nullus est cultus conscientie vel animi, & multus corporis.* Qui corpus tam studiosè colit, conscientiam prope & negligit; porro qui conscientiam silvcentem habet & incultam, quomodo colet Cælitæ? Ergo, mihi optime Gerardus, ut non negligamus conscientiam, minus colamus corpus, & plus Cælitæ.

Trismegisti Christiani finis.

RECTA